

Hanna Töykkälä

MUUTTUVA KAKOLANMÄKI SANOMALEHTIPUHEISSA

Historiallisen vankila-alueen uusiokäytön diskursiivinen
muotoutuminen Turun Sanomissa 1999–2001

Johtamisen ja talouden tiedekunta
Pro gradu -tutkielma
Huhtikuu 2019

TIIVISTELMÄ

Hanna Töykkälä: Muuttuva Kakolanmäki sanomalehtipuheissa. Historiallisen vankila-alueen uusiokäytön diskursiivinen muotoutuminen Turun Sanomissa 1999–2001.

Pro gradu -tutkielma

Tampereen yliopisto

Ympäristöpolitiikka ja aluetiede

Huhtikuu 2019

Entisten vankiloiden käyttöä on tutkittu kansainvälisesti jonkin verran, mutta suomalainen rakennetun ympäristön uusiokäytön tutkimus on keskittynyt lähinnä vanhojen teollisuusalueiden uuden käytön tarkasteluun. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on ollut selvittää, millaiseksi käytöstä poistunut, Turussa sijaitseva Kakolanmäen vankila-alue on muodostunut julkisessa keskustelussa. Tutkimuksen perustana on konstruktionistinen tieteenfilosofia, jonka mukaan todellisuus rakentuu sosiaalisissa prosesseissa kielen välityksellä. Kaupunkitila näyttäytyy tutkimuksessa sosiaalisena konstruktiona, jota tuotetaan ja määritellään sitä koskevissa puheissa.

Tutkimuksen peruskäsitteistön ja teoreettisen viitekehyksen muodostavat tila, paikka ja kaupunki sekä niistä käyty yhteiskuntamaantieteellinen keskustelu. Tutkimuksessa hyödynnetään myös valtaan, tietoon ja osallisuuteen liittyvien kysymysten teoreettista keskustelua. Media ja etenkin alueelliset sanomalehdet näyttäytyvät tutkimuksessa kaupunkikeskustelun eli siten kaupungin tuottamisen areenana ja osapuolena.

Tutkimalla Turun Sanomissa vuosina 1999–2001 julkaistuja uutisartikkeleita, mielipidekirjoituksia, kolumneja ja muita kirjoituksia pyrittiin selvittämään, millaiseksi Kakolanmäki-puhe muodostui tänä aikana ja kuka aluetta määritteli. Analyysin työkaluna käytettiin diskurssianalyysia, jonka avulla aineistosta paikannettiin hallitsevia diskursseja sekä niiden mahdollisia vastadiskursseja.

Aineistossa esiintyy kolme valtadiskurssia: (1) Kakolanmäkeä tulee kehittää vetovoimaiseksi alueeksi, (2) Kakolanmäellä on kulttuurihistoriallista arvoa sekä (3) Kakolanmäki on turkulaisten alue. Näistä ensimmäinen, taloudellista kasvua ja paikkamarkkinointia painottava diskurssi näyttäytyy keskustelua hallitsevana ja aluetta voimakkaasti määrittelevänä diskurssina. Paikkatunnetta, maisemaa, julkista tilaa ja kulttuurihistoriallisia arvoja painottavat diskurssit kietoutuvat taloudellisen kasvun diskurssiin, minkä tulkittiin asettavan puitteet mutta myös haasteita alueen kehittämiseksi.

Tutkimusten tuloksista nostettiin erityisen tärkeäksi entisen vankilan merkitys paikallisille ihmisille, joiden osallistamisen tärkeyttä uusiokäytön suunnittelussa korostettiin. Lisäksi tuloksia tarkasteltaessa käsiteltiin kriittisesti muistojen hyödyntämistä ja tilan ulossulkevaa luonnetta, kun kulttuuriperintökohdetta kehitetään kaupallisuuden ehdoilla. Tutkimus täydentää vankiloiden uusiokäytön tutkimusta sekä Kakolanmäen tarinaa. Tavoitteena on ollut tuoda esille hegemonisia ja luonnollistuneita, kaupunkitilan muodostumiseen vaikuttavia diskursseja, jotta niitä olisi mahdollista kyseenalaistaa.

Avainsanat: diskurssianalyysi, kaupunkisuunnittelu, kulttuuriperintö, Turku, vankilat

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
1.1 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset	3
1.2 Tutkimuksen rakenne	5
2 VANHOJEN RAKENNUSTEN UUSIOKÄYTTÖ	6
2.1 Vankiloiden uusiokäyttö	6
2.2 Teollisuus- ja muiden rakennusten uusiokäyttö	9
3 DISKURSIIVISESTI TUOTETTU KAUPUNKI	12
3.1 Keskeisiä käsitteitä	12
3.1.1 Tila, paikka ja maisema	12
3.1.2 Kaupunkitila	14
3.2 Kaupunki määrittelyn kohteena	16
3.2.1 Vallan ja tiedon kysymyksiä kaupunkitutkimuksen näkökulmasta	16
3.2.2 Puhuttu kaupunki	18
3.3 Media kaupungin tuottajana	21
4 AINEISTONA KAKOLANMÄKI-PUHEET	23
4.1 Kakolanmäen tapaus	23
4.2 Aineiston esittely	27
4.3 Diskurssianalyysi tutkimusmenetelmänä	30
4.4 Tutkimuksen luotettavuuden arviointi	33
4.4.1 Aineiston luotettavuus	33
4.4.2 Tutkijan positio	34
5 DISKURSSIT KAKOLANMÄKEÄ TUOTTAMASSA	36
5.1 Kakolanmäki vetovoimaisena alueena	36
5.1.1 Uuden asuinalueen rakentaminen	38
5.1.2 Houkuttelevan turistikohteen luominen	40
5.1.3 Rakentamaton Kakolanmäki	42
5.2 Historiallinen Kakolanmäki	43
5.2.1 Historia itseisarvona	44
5.2.2 Historia kaupungin kasvun edistäjänä	46
5.2.3 Kulttuuriperinnön uusiokäytön hankaluus	48
5.3 Turkulaisten Kakolanmäki	50
5.3.1 Erityinen paikka ja maisema	51
5.3.2 Julkinen tila	53
5.4 Diskurssien tuottajat ja kamppailu vallasta	55
6 TULOSTEN TARKASTELUA	61
6.1 Vankilahistorian ja muistojen merkitys	63
6.2 Kaupungin kasvu ja paikan luominen	65
6.3 Kaupunkipuheiden ulossulkevuus: kenen Kakolanmäki?	67
7 LOPUKSI	70
LÄHTEET	73

1 JOHDANTO

Yksi Suomen tunnetuimmista ja pahamaineisimmista vankiloista, kaksi kilometriä Turun kauppatorilta sijaitseva niin kutsuttu Kakola eli Turun vankila, tyhjeni vangeista vuonna 2007. Vangit muuttivat tällöin Kakolanmäen vankila-alueelta uuteen laitokseen, kauempana keskustasta sijaitsevaan Saranmäkeen. Kakolanmäen kolme valtavaa, kulttuurihistoriallisesti arvokasta vankilarakennusta sekä koko yhdeksäntoista hehtaarin suuruinen, kallioisella kukkulalla sijaitseva vankila-alue jäivät tyhjilleen oltuaan vankilakäytössä 1860-luvulta lähtien. Seuraavana vuonna, elokuussa 2008, Turun kaupunginvaltuusto hyväksyi asemakaavan, joka mahdollisti seitsemän uuden asuinkorttelin rakentamisen mälle ja sen rinteille sekä vankilarakennusten käytön muun muassa ravintola-, kulttuuri-, asuin- ja liiketiloina. Kaavan tavoitteena oli tuoda uudisrakentamisella alueelle elämää, sitoa alue ympäröivään kaupunkirakenteeseen, avata osa mäestä virkistyskäyttöön sekä mahdollistaa entisten vankiloiden uusiokäyttö. Asemakaavalla myös suojeltiin vankilarakennukset sekä osa muista mäen rakennuksista. Kaava tuli voimaan vuonna 2010. (Asemakaava ”Kakola” 2008.)

Ennen kuin Kakolanmäellä aloitettiin asemakaavan mahdollistama uudisrakentaminen ja vankilarakennusten saneeraus, oli alue eräänlaisessa välitilassa, vailla määriteltyä käyttöä. Vankiloissa järjestettiin opastettuja kierroksia ja kulttuuritapahtumia, ja mäen kalliot ja puistoalueet houkuttelivat kaupunkilaisia ulkoilemaan ja samalla ihmettelemään vankilarakennuksia (Hakamäki 2016, 227; Peltonen 2013, 31). Keväällä 2011 alkoi Kakolanmäen kunnallistekniikan uusiminen, ja ensimmäisen mäenrinteelle tulevan uudisrakennuksen rakentaminen aloitettiin tammikuussa 2012. Vuosina 2014–2016 valtion kiinteistölaitos Senaatti-kiinteistöt myi vankilarakennukset yksityisille rakennusyrityksille. Tämän tutkimuksen kirjoittamisen hetkellä entiseen keskusvankilaan eli Kakolaan on saneerattu ja saneerataan asuntoja, ja sen tiloihin on perustettu muun muassa ravintola ja olutpanimo. Toiseen suureen, lääninvankilana toimineeseen vankilarakennukseen on suunnitteilla hotelli ja kylpylä, ja hiekan pienempi vankimielisairaala puolestaan toimii huoneistohotellina.

Tämä tutkimus lähti liikkeelle kiinnostuttuani siitä, miten ja miksi alue on muodostumassa juuri asuminen ja palveluiden alueeksi sekä profiloitumassa esimerkiksi asuntojen hintojen ja palveluiden (esim. fine dining -ravintola, hotelli ja kylpylä) puolesta maksukykyisten kaupunkilaisten ja turistien kaupunginosaksi. Minua alkoi kiinnostaa Kakolanmäen uudistamista koskevaa uutisointia seuratesani, oliko muita vaihtoehtoja uusiokäytölle missään vaiheessa esillä. Ketä ja mitä varten

Kakolanmäkeä oikein on suunniteltu ja uudistettu? Kenellä ylipäänsä on ollut oikeus määritellä sitä, millaiseksi alue muodostuisi? Halusin nähdä suunnitelmien ja niiden fyysisen toteutuksen taakse – siihen, miten ne ovat muodostuneet, millaisten keskusteluiden seurauksena ja ketkä niiden laatimiseen ovat osallistuneet.

Löytääkseni vastauksen näihin kysymyksiin päätin ryhtyä tarkastelemaan aikaa, jolloin Kakolanmäen uudesta käytöstä vasta alettiin puhua. Vankilatoiminnan päättymisestä Kakolanmäellä on käyty keskustelua jo kauan, ja esimerkiksi vuonna 1989 oikeusministeriön alainen Kakolanmäki-toimikunta suositteli mietinnössään uuden vankilan rakentamista Turkuun. Perusteluna oli ennen kaikkea tarve ajanmukaisiin vankilatiloihin mutta myös mäen saaminen vankilaa tarkoituksenmukaisempaan käyttöön (Kakolanmäki-toimikunnan mietintö 1989). Jo tuolloin ainakin oikeusministeriössä pohdittiin siis mäen potentiaalia palvella Turkua jonain muuna kuin vankila-alueena. Vuonna 1999 oikeusministeriö teki lopullisen päätöksen vankilan siirtämisestä pois Kakolanmäeltä. Päätös synnytti vilkkaan julkisen keskustelun siitä, mitä alueelle tapahtuisi sen tyhjennettyä vangeista.

Tämän tutkimuksen lähtökohta perustuu ajatukseen siitä, että aluetta alettiin vuonna 1999, vankiloiden siirtämispäätöksen jälkeen rakentaa erilaisissa puheissa ja teksteissä tietynlaiseksi, ja vasta useaa vuotta myöhemmin alue alkoi saada konkreettisesti uutta muotoaan ensin suunnitelmissa ja myöhemmin fyysisesti rakentamisen ja saneerauksen muodossa. Tutkimukseni perustuu konstruktionistiseen ajatukseen, jonka mukaan todellisuus rakentuu sosiaalisesti: sitä tuotetaan ja muokataan sosiaalisissa prosesseissa, joita valta määrittelee (Häkli 2004, 133, 137–138). Tämän tutkimuksen tapauksessa siis se, mitä ja miten kaupungista ja kaupunkitilasta puhutaan ja kirjoitetaan, tuottaa kaupunkia tietynlaiseksi. Fyysiseen kaupunkitilaan vaikuttaa muun muassa se, millaisia keskusteluja ja kiistoja kaupungista käydään, millaisia suunnitelmia siitä laaditaan ja millaisia päätöksiä tehdään – sekä erityisesti, kuka näitä keskusteluja käy, suunnitelmia laatii ja päätöksiä tekee (Nevalainen 2004a, 16). Eri-laiset puheet kaupungista voivat vaikuttaa myös kaupungin suunnitteluun ja määrittellä, millaista kaupunkia voidaan suunnitella (esim. Laine, Leino & Santaoja 2007).

Kaupungeissa asuu koko ajan suurempi osuus maailman ja myös Suomen väestöstä. Ei siis ole yh-dentekevää, millaisiksi kaupungit muodostuvat tai kenen ehdoilla ja miten ne tuotetaan. Kaupunkisuunnittelun vuorovaikutteisuuden ja osallistavuuden lisäämisen vaatimus on nostanut päätään, ja Suomessa vuonna 2000 voimaan tullut maankäyttö- ja rakennuslaki on ollut yksi keino etsiä ratkaisua siihen, että kaupunkiympäristöjä voitaisiin suunnitella yhä moniäänisemmin (Maankäyttö- ja rakennuslaki 1999/132). Osallisuuden lisäämisen tavoite on kuitenkin eri asia kuin käytäntö, ja edelleen

useimmiten asiantuntijuuteen nojaavat valtarakennelmat vaikuttavat siihen, miten kaupunkisuunnittelun kysymykset ja niiden ratkaisut on mahdollista määritellä (esim. Häkli 2002). Kaupungin diskursiivisen tuottamisen tapoja tutkimalla voidaan päästä käsiksi siihen, miten ja kuka kaupunkitilaa ja siten kaupunkitilassa toimimistamme tuottaa ja muokkaa – kenellä on valta tehdä niin? Tutkimalla kaupunkia tuottavia ja määrittäviä, jopa totuuden aseman saavia puheita sekä sitä, mitä kaupungista on mahdollista sanoa, voidaan ymmärtää paremmin myös sitä, miten Kakolanmäki muodostunut sellaiseksi, kuin se nyt on.

1.1 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Kiinnostukseni kohdistuu tässä tutkimuksessa siihen, miten nykyinen Kakolanmäki on tuotettu diskursiivisesti vuonna 1999 alkaneessa julkisessa keskustelussa. Tarkastelen aluetta vuosituhaten vaihteen kontekstissa, tiettyjen paikallisten, ylipaikallisten ja ajallisesti erityisten tiedon muotojen ja tuottamisen tapojen pohjalta rakentuneena (esim. Nevalainen 2004a, 15). Tavoitteenani on ymmärtää, millaiset diskurssit ovat osaltaan määritelleet Kakolanmäen uuden käytön muotoutumista.

Kakolanmäki näyttäytyy tutkimuksessani erityisenä kaupunkisuunnittelun tapauksena ja ainutlaatuisena kaupunkitilana, jolle vankilahistoria luo ominaispiirteensä. Vankilat on rakennettu symboloimaan valtaa, ja uusiokäytön kohteena ne voivat olla kiistanalaisia ja hankalia paikkoja niin niihin liitettyjen mielikuvien kuin niiden fyysisen muodon, esimerkiksi ahtaiden sellien ja kalteri-ikkunoiden, takia (Swensen 2014, 102). 1800-luvun aikana ja 1900-luvun alkuvuosikymmeninä rakennetut, arkkitehtonisesti vaikuttavat ja kulttuurihistoriallisesti merkittävät vankilarakennukset sekä koko vankilamiljöö vaikuttavat alueen uusiokäytön suunnitteluun. Tarkastelenkin Kakolanmäkeä tutkimuksessa historiallisena vankila-alueena ja kulttuuriperintökohteena, onhan se mukana Museoviraston valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen (RKY) inventoinnissa (Museovirasto 2009). Nämä lähtökohdat tarjoavat kiinnostavan perspektiivin tutkimukselle.

Toisaalta taas käsittelen Kakolanmäkeä yhtenä monista yhdyskuntasuunnittelun hankkeista, joissa käytöstä poistunut rakennus tai alue pyritään liittämään uusilla toiminnoilla kaupunkiympäristöönsä. Useissa kaupungeissa on muunnettu erilaisia vanhoja teollisuusalueita ja -rakennuksia muun muassa asumisen, kulttuurin, palveluiden ja korkeakoulujen käyttöön (Andersson 1993, 24; Hernberg 2014). Kakolanmäen suunnittelussa on vastaavien hankkeiden tapaan pyritty alueen toimintojen monipuolisuudella ja arkkitehtuurisilla valinnoilla liittämään se osaksi ympäröivää kaupunkia. Aiemmasta

uusiokäytön hankkeita tarkastelleesta tutkimuksesta poiketen – tai pikemminkin sitä täydentäen – olen siis kiinnostunut siitä, miten lähes kaupungin keskellä sijaitsevaa, aiemmin suljettua aluetta aletaan diskursiivisesti rakentaa osaksi muuta kaupunkia.

Päästäkseni käsiksi Kakolanmäen diskursiiviseen tuottamiseen käytän aineistonani median tuottamia tekstejä Kakolanmäestä. Paikallisilla ja alueellisilla sanomalehdillä on merkittävä rooli paikallisissa maankäytön suunnittelua koskevissa julkisissa keskusteluissa, ja niissä julkaistuja tekstejä tarkastelemalla on mahdollista tutkia paikallisia, julkisia tapoja puhua kaupungista (Nevalainen 2004a, 37–38). Sanomalehdet välittävät tietoa ihmisten lähiympäristön tilanteesta ja muutoksista kirjoittamalla esimerkiksi paikallispolitiikasta ja kaavoituksesta, eli ne toimivat kaupunkisuunnittelua koskevan vuoropuhelun ja tiedon muodostumisen areenana. Sen lisäksi ne ovat myös yksi kaupunkikeskustelun osapuolista, sillä tekemillään valinnoilla ne voivat ohjata tai painottaa keskustelua tiettyyn suuntaan. (Nevalainen 2004a, 37–38; Peltonen & Villanen 2004, 36; Ridell 2009, 241–243.) Lisäksi muun muassa Laine ym. (2007) ovat tutkimuksessaan havainneet, että mediassa käydyllä keskustelulla voi olla vaikutusta kaavoituksen sisältöön. Tämän vuoksi hyödynnän tutkimuksen aineistona paikallisesti ja alueellisesti merkittävässä lehdessä, Turun Sanomissa, julkaistuja Kakolanmäki-aiheisia kirjoituksia.

Olen siis kiinnostunut siitä, miten ja millaiseksi alueeksi Turun Sanomien välittämässä ja tuottamissa puheissa Kakolanmäkeä tuotetaan ja kenellä on valta tuottaa sitä tietynlaiseksi. Näitä näkökulmia painottaen olen muodostanut seuraavat tutkimuskysymykset:

- 1) Millaisia merkityksiä Kakolanmäen entiselle vankila-alueelle, sen uusiokäytölle ja tulevaisuudelle annetaan Turun Sanomien kaupunkipuheissa?
- 2) Mitkä diskurssit määrittelevät Kakolanmäki-puhetta, kuka näitä diskursseja tuottaa ja miten?

Kakolanmäen muutos suljetusta vankila-alueesta asumisen ja palveluiden alueeksi on melko ainutlaatuinen prosessi suomalaisessa kontekstissa. Tämän vuoksi uskon, että tutkimalla entistä vankila-aluetta ja sen diskursiivista rakentumista pystyn tuomaan uutta tietoa suomalaisen kaupunkitutkimuksen kentälle. Lisäksi täydennän entisten vankiloiden uusiokäyttöä ja hyödyntämistä koskevaa tutkimusta. Tavoitteenani on myös tunnistaa Kakolanmäen ainutlaatuinen luonne ja tuottaa mäestä uutta tietoa. Alueen historiasta ja vankiloiden toiminnasta on kirjoitettu kaksi tietokirjaa (Hakamäki 2016; Lahtinen & Salminen 2014) ja itse vankilatoimintaa on tutkittu muutamissa lopputöissä (esim. Liippo 2011). Vankilatoiminnan jälkeisestä ajasta ja rakennusten uusiokäytöstä ei kuitenkaan ole sanomalehtiartikkeleiden ja kahden pro gradun (Nieminen 2012; Peltonen 2013) lisäksi paljoakaan luettavaa. Tutkimukseni yksi tehtävä onkin täyttää tätä aukkoa ja jatkaa Kakolanmäen tarinan kertomista.

1.2 Tutkimuksen rakenne

Tutkimus etenee tutkimusasetelman esittelystä kontekstin määrittelyyn. Luvussa 2 esittelen entisten vankiloiden ja vastaavien alueiden ja rakennusten uusiokäyttöä ja uuden käytön tutkimusta. Tavoitteenani on asettaa oma tutkimukseni osaksi tätä kehitystä ja keskustelua. Tämän jälkeen esittelen teoreettiset käsitteet ja keskustelut, joihin tutkimukseni nojaa. Teoreettisessa keskiössä on julkinen kaupunkitila, sen tuottaminen sosiaalisissa prosesseissa, tilan tuottamiseen liittyvät määrittelykampailut sekä vallan, tiedon ja osallisuuden kysymykset. Näitä aiheita ovat tutkineet muun muassa Kimmo Lapintie (esim. 2010), Jaana Nevalainen (2004a; 2004b) ja Tiina-Riitta Lappi (2007). Kiinnostavan näkökulman tarjoavat myös arkkitehdit Helena Teräväinen (2006) ja Maija Anttila (2008), joiden tutkimukset käsittelevät kaupunkiympäristön diskursiivista muutosta fyysisen muutoksen ohella. Lisäksi käsittelen mediaa ja sanomalehteä julkisena, diskursiivista kaupunkia tuottavana ja kaupunkipuheita välittävänä tilana. Tätä keskustelua on Nevalaisen ja Lapin lisäksi käynyt muun muassa Seija Ridell (2005; 2009).

Teoreettisen viitekehyksen myötä hahmottuu tutkimani ilmiö sekä tutkimukseni paikka sen käsitteilyssä. Etenen tästä tutkimusaiheen ja kontekstin tarkempaan esittelyyn, jossa käyn lyhyesti läpi Kakkolanmäen tapauksen. Tutkimusaineiston ja tutkimusmenetelmän esittelyn jälkeen pääsen aineiston erittelyyn ja analyysiin pariin, minkä jälkeen esittelen tulokset ja keskustelen niistä osana muuta alan keskustelua. Lopuksi pohdin tutkimukseni tuloksia, sovellettavuutta ja tuon esille mahdollisia jatko-tutkimuksen aiheita.

2 VANHOJEN RAKENNUSTEN UUSIOKÄYTTÖ

Kaupungit uudistuvat jatkuvasti, ja usein uuden tieltä puretaan pois vanhoja rakennuksia tai muuta kaupunkiympäristöä. Toisinaan, esimerkiksi suojelun edellyttämänä, vanhoille rakennuksille kehitetään uusia käyttötarkoituksia. Tällöin yhteys historiaan ja aiempiin toimintoihin säilytetään, vaikka uusi käyttö eroaisi vanhasta radikaalistikin. Rakennusten uusiokäytöllä pystytään lisäämään kaupunkiin kerroksellisuutta, säilyttämään kaupungin muistia ja luomaan yllätyksellisyyttä kaupunkitilaan (Lappi 2007, 165).

Entisten vankiloiden ja vankila-alueiden uuden käyttötarkoituksen suunnittelua ja toteuttamista on tutkittu jonkin verran. Esittelen tässä luvussa oman tutkimukseni kannalta kiinnostavia tutkimustuloksia muun muassa Euroopasta, Yhdysvalloista ja Australiasta. Lisäksi hyödynnän tutkimuksessani muiden vastaavien rakennusten, esimerkiksi teollisuusrakennusten ja -alueiden uusiokäyttöä tarkastelevaa ja teoretisoivaa tutkimusta. Tällaista tutkimusta on saatavilla enemmän myös suomalaisessa kontekstissa, joten se täydentää hyvin globaalia näkökulmaa vankiloiden uusiokäytöstä.

2.1 Vankiloiden uusiokäyttö

Eri puolilla maailmaa lukuisia vankiloita on jäänyt tyhjilleen muun muassa vankimäärien vaihtelun, lakimuutosten myötä vanhentuneiden vankilatilojen sekä rakennusten huonon kunnon seurauksena (Davis 2014, 19). Vankiloiden tyhjentyessä ei rakennuksia voida tai usein edes haluta purkaa, jolloin niille on pyrittävä keksimään uutta käyttöä. Useat vanhat vankilat ovat arkkitehtonisesti merkittäviä ja monet niistä on luokiteltu kulttuuriperintökohteiksi (esim. Swensen 2014, 111), kuten myös 1800-luvulla ja 1900-luvun alussa rakennetut Kakolanmäen vankilat. Suojelukohteiden säilyttäminen on useimmiten itsestään selvää mutta samalla hankalaa, sillä niiden uusiokäytössä on pystyttävä noudattamaan suojelumääräyksiä.

Ehkä tunnetuimmat entiset vankilat ovat museoina ja suosittuina turistikohteina toimivat Alcatraz Yhdysvalloissa ja Robben Island Etelä-Afrikassa (esim. Strange & Kempa 2003). Harvoja vankiloita kuitenkin pystytään säilyttämään sellaisenaan ja muuttamaan museoiksi – on siis kehitettävä muita tapoja säilyttää vanhat vankilarakennukset ja -miljööt. Entisiä vankiloita onkin muunnettu muun muassa elokuvateattereiksi, asunnoiksi, taiteilijoiden työtiloiksi ja hotelleiksi (Davis 2014, 19, 22;

Swensen 2012, 231; van der Linde 2014, 245). Tavoitteena entisten vankiloiden uutta käyttöä suunniteltaessa voi olla esimerkiksi kehittää paikallista kulttuuritoimintaa, lisätä paikallishistorian ymmärrystä tai palvella kaupallisia tarkoituksia (Swensen 2014, 102).

Vankiloiden uuden käyttötarkoituksen kehittäminen on usein hankalaa paitsi niiden fyysisten ja arkkitehtuuristen erityispiirteiden, kuten pienten sellien ja massiivisten muurien, myös niihin liitettyjen mielikuvien ja muistojen vuoksi. Vanhoihin vankiloihin viitataan usein useassa tutkimuksessa termillä *vaikea kulttuuriperintö* (engl. *difficult heritage*) (esim. Logan & Reeves 2009; Swensen 2014). Käsite kuvaa esimerkiksi keskitysleirien ja sotien tapahtumapaikkojen kaltaisten kohteiden kiistanalaisuutta kulttuuriperintönä: toisaalta ne ja niiden symboloimat tapahtumat koetaan ikävinä ja haluttaisiin unohtaa, mutta toisaalta – ja juuri siksi – niiden säilyttäminen on tärkeää (Macdonald 2009). Esittelen seuraavaksi muutaman vankilan uusiokäyttöhankkeen ja niihin linkittyvää, omaan tutkimusaiheeseen liittyvää tutkimusta.

Italian Firenzen historiallisessa keskustassa sijaitsevaa, 1400-luvulla luostariksi rakennettua ja 1800-luvulla vankilaksi muutettua Le Muratea on tutkittu muutamastakin eri näkökulmasta (esim. Benassi 2013; Lanz 2018; van der Linde 2014). Le Muraten toiminta vankilana päättyi 1980-luvulla, ja suosituksen turistikaupungin keskustassa sijaitsevaa rakennelmaa olisi voitu alkaa kehittää esimerkiksi museoksi. Firenzen kaupunki päätti kuitenkin 1990-luvulla alkaa suunnitella aluetta yhteisölähtöisesti tavoitteena kehittää ja avata sitä osaksi ympäröivää kaupunkia, tarjota paikallisille erilaisia palveluita sekä suojella arvokas kulttuuriympäristö. Osa hankkeen tarkoitusta oli kehittää rappeutunutta naapurustoa, jossa Le Murate sijaitsee ja jonka mainetta vankila oli haitannut. Rakennusta alettiin lopulta kehittää sosiaalisen asumisen alueeksi, ja sinne on toteutettu asumisen lisäksi liiketiloja, kansalaisjärjestöjen toimitiloja, näyttely- ja kulttuuritiloja, kahviloita sekä puistoalueita, jalkakäytäviä ja muuta julkista tilaa. Lisäksi osa vankilaselleistä on museoitu. Haasteena Le Muraten suunnittelussa ja toteutuksessa on ollut säilyttää suuret, vankilasta muistuttavat ja vankilan identiteettiä ylläpitävät ulkoseinät ja samaan aikaan saada ne osaksi ympäröivää kaupunkitilaa (Benassi 2013). Uudistus on Benassin (emt) mukaan arkkitehtuurisesti onnistunut, mutta paikalliset eivät ottaneet uusia tiloja ja palveluita heti käyttöönsä. Muutamassa vuodessa siitä on kuitenkin Lanzin (2018, 16) mukaan muodostunut elävä, Firenzen tärkeimpiin lukeutuva kohtaamispaikka.

Sarah van der Linde (2014) on tutkinut Melbournen laitamilla sijaitsevaa Pentridgen entistä vankilaa. 1850-luvulla perustetulla vankilalla on ollut merkittävä paikallinen ja alueellinen vaikutus, ja monilla alueen asukkailla on siihen liittyviä muistoja. Vankila-alueen omistanut Victorian osavaltio myi sen

vuonna 1999 yksityisille rakennusyhtiöille, jotka alkoivat kehittää vankila-aluetta asumisen ja muiden monipuolisten toimintojen alueeksi. Kaupunki ja osavaltio ohjasivat kehittämistä varmistaakseen kulttuuriympäristön säilymisen: uudisrakennusten oli sovittava vankilaympäristöön ja muutenkin aluetta tuli kehittää sen ainutlaatuinen luonne huomioiden. Alueen kehittäminen on kuitenkin van der Linden (emt) mukaan onnistunut vain osin: osa alueesta on muutettu historiaa kunnioittaen viihtyisiksi asuinalueiksi, mutta monet uudisrakennukset eivät sovi vankilamiljööseen ja osa niistä peittää näkymän historiallisiin rakennuksiin. Osassa alueesta rakentaminen on jäänyt kesken ja lisäksi suuri osa itse vankilarakennuksista on vailla käyttöä. Pentridgen vankilan kehitys kuvaa van der Linden mukaan yleistä lähestymistapaa suojeltujen kulttuuriperintökohteiden uusiokäyttöön: helpot alueet toteutetaan ensin ja vaikeammat kohteet, kuten Pentridgen tapauksessa itse vankilarakennukset, jätetään odottamaan kehittämisratkaisuja, joita pahimmissa tapauksessa ei löydetä ennen rakennusten rapistumista käyttökelvottomiksi. Tällöin ne jäävät myös paikallisen yhteisön saavuttamattomiin, eivätkä paikalliset pääse käyttämään tai edes näkemään rakennuksia, jotka ovat muodostuneet vankilatoiminnan aikana heille merkittäväksi kulttuuriperinnöksi.

Yksi van der Linden (emt) merkittävistä löydöksistä onkin se, millainen merkitys vankilalla on sitä ympäröivälle yhteisölle. Vaikka vankila on suljettu laitos, on se osa paikallisten ihmisten jokapäiväistä elämää sekä kaupunkiin tai kaupunginosaan liitettyjä mielikuvia. Vankilan merkitys paikallisille ihmisille on näkynyt Pentridgen vankilan tapauksessa melbournelaisten voimakkaina kannanotoina, jotka ovat liittyneet vankilatoiminnan aikana muun muassa vankien kohteluun ja vankilatoiminnan päättymisen jälkeen uusiokäyttöön ja kulttuuriperinnön suojeluun. Uusiokäytön suunnittelun ja toteuttamisen koittaessa vankila-aika on edelleen paikallisten ihmisten tuoreessa muistissa, mikä vaikuttaa uusiokäyttöön suhtautumiseen. Van der Linde pitää tärkeänä, ettei näitä muistoja ja alueen tai rakennusten merkitystä jätetä huomiotta suunnittelussa. Kulttuuriperinnön tulisi hänen mukaansa uusiokäytössäkin olla paikallisen yhteisön, eikä esimerkiksi pelkästään asunnon alueelta ostaneiden, käytössä. Myös usean yhdysvaltalaisen vankilan uusiokäyttöä tutkinut Jon Davis (2014) korostaa yhteistyön ja paikallisen yhteisön merkitystä sopivan uusiokäyttömuodon keksimisessä ja määrittelemisessä. Esimerkiksi Virginiassa sijaitsevan Lortonin vankila-alueen uusiokäytön suunnittelun onnistumisessa ratkaisevaa on ollut suunnittelijoiden, hallinnon ja paikallisen yhteisön välinen yhteistyö. Erityisen tärkeää kyseisessä hankkeessa oli Davisin (emt) mukaan paikallisten asukkaiden ja kansalaisjärjestöjen osallistaminen ja kuuntelu sekä suunnitelmista viestiminen hankkeen alusta saakka.

Norjalainen etnologi Grete Swensen (2012; 2014) on tutkinut useaa vankilaa kulttuuriperinnön näkökulmasta. Hän näkee entisten vankiloiden uusiokäytön paitsi uusien toimintojen kehittämisenä myös

uusien tarinoiden kertomisena. Tutkimuksissaan hän pohtii vankiloiden historiasta kumpuavien, murheellistenkin tarinoiden hyödyntämistä uusien tarinoiden luomisessa: minkä tarinoiden kertomista jatketaan ja mitkä jätetään kertomatta? Tämä kysymys on oleellinen aina kulttuuriperintökohteiden uutta käyttöä suunniteltaessa, ja Swensenin (emt) mukaan suunnittelussa on löydettävä kompromissi sen välillä, missä määrin ja mitä vanhoista rakennuksista säilytetään ja suojellaan sekä toisaalta, mitä uusia toimintoja ne voivat tuottaa. Esimerkiksi Hønefossin entinen vankila toimii nykyään kulttuuri-laitoksena taidenäyttelyineen, konsertteineen, työpajoineen ja ravintoloineen ja muodostaa vilkkaan korttelin samannimisen pikkukaupungin keskustassa. Vankilan yksi selli on restauroitu alkuperäiseen muotoonsa, mutta sellin sekä tapahtumien ja paikkojen nimien (esim. Jailhouse Rock, Prison Garden) lisäksi historiasta ei juuri muistuteta. Skedmon vanhassa vankilassa on puolestaan toiminut 1980-luvulta lähtien Kasjotten-hotelli, jonka nimi viittaa vankilaselliin ja joka on saneerattu ja sisustettu muistuttamaan vankilahistoriasta. Swensenin (2012) mukaan vankiloiden uusiokäyttöä kehitettäessä yksilöiden hiljaiset, traagiset tarinat jäivät useimmiten kertomatta. Sen sijaan vankilan historiaa kerrotaan yleensä osaksi suurempaa kertomusta kansallisen vankeinhoidon ja arkkitehtuurin vaiheista ja historiasta (emt).

Suomessa ainakin kaksi suljettua vankilaa on otettu myöhemmin uuteen käyttöön. Vuonna 1837 rakennetun ja 1888 laajennetun Helsingin Katajanokan lääninvankilan toiminta loppui vuonna 2002, ja tähän Museoviraston osittain suojelemaan rakennukseen avattiin hotelli vuonna 2007 (Hotelkatajanokka.fi). Hämeenlinnan vuonna 1871 valmistunut ja 1993 käytöstä poistunut vankila taas on muutettu vankilamuseoksi. Museon toteuttivat Hämeenlinnan kaupunki, Museovirasto ja oikeusministeriö ja se avattiin vuonna 1997. Vankilan sellejä on jätetty koskemattomiksi ja osaan niistä ostettiin vankien irtaimistoa. (VisitHämeenlinna.fi.)

2.2 Teollisuus- ja muiden rakennusten uusiokäyttö

Vaikka maailmalla entisiä vankiloita ja vankila-alueita on uudistettu ja saneerattu useisiin erilaisiin käyttötarkoituksiin, ei Suomesta löydy Katajanokan ja Hämeenlinnan vankiloiden lisäksi esimerkkejä, joiden kokemuksiin tai tutkimukseen voisin tässä tutkimuksessa tukeutua. Suomessa on kuitenkin kehitetty uusiokäyttöä lukuisille muille käytöstä poistuneille rakennuksille. Näen näissä hankkeissa paljon samankaltaisuutta Kakolanmäen tapauksen kanssa, ja tässä luvussa esittelen etenkin teollisuusrakennusten uusiokäytön historiaa, kokemuksia ja tutkimusta Suomessa.

Eri puolella Suomea on jäänyt tai jäämässä tyhjiilleen erilaisia tiloja ja tilakokonaisuuksia: kasarmi- ja varuskuntarakennuksia, kauppakeskuksia, tehtaita, toimistotiloja ja satama-alueita. Tyhjiä tiloja ja niiden uusiokäyttömahdollisuuksia on tutkinut muun muassa Hernberg (2014). Hänen mukaansa syynä tilojen tyhjenemiseen ovat etenkin elinkeinorakenteen ja talouden muutokset sekä kuntien ja muiden organisaatioiden säästötoimet. Muuttamalla näiden tyhjentyneiden rakennusten käyttötarkoitusta voidaan niiden elinkaarta pidentää ja samalla vähentää uudisrakentamistarvetta, kun olemassa olevaa rakennuskantaa pystymään hyödyntämään. Vanhojen kiinteistöjen hyödyntämisellä on Hernbergin mukaan tärkeä merkitys etenkin kasvukeskuksissa, joissa on suuri tarve uusille asunnoille. Uuden käyttötarkoituksen löytyminen on usein myös ehto kulttuurihistoriallisesti merkittävien rakennusten ja rakennuskokonaisuuksien säilymiselle (Swensen 2014, 113).

Turussa on jo pitkään kehitetty uusia käyttötarkoituksia entisille teollisuuskiinteistöille. Tehtaita on ennen teollisuuden rakennemuutosta sijainnut Turun satamassa, Aurajoen rannoilla, rautatien varrella ja keskustassa, ja teollisuus on ollut monipuolista ja kytkeytynyt muuhun kaupunkiin ja keskustatoimintoihin (Andersson 1990). Muiden kaupunkien tapaan tehdastoiminta siirtyi 1900-luvun aikana pois kaupunkien keskustoista ja myös satama-alueilta jättäen suuriakin kiinteistöjä vaille käyttöä. Jokivarren entisistä teollisuusrakennuksista esimerkiksi Manillan köysitehdas on nykyään suojeltu ja siellä on monipuolista kulttuuritoimintaa (Manilla.fi). Aurajoen itärannan vanhaa telakka-aluetta taas on 2010-luvun aikana muutettu asuinalueeksi, johon kuuluu muun muassa Wärtsilän entiseen konehalliin saneerattuja loft-asuntoja (TS 12.2.2017). Keskustassa esimerkiksi Pussi- ja kirjekuoritehtaan entiset rakennustilat ovat tänä päivänä muun muassa ravintola- ja toimistokäytössä (Andersson 1990, 53). Nykyisen rautatieaseman vieressä sijaitseva entinen konepaja taas muutettiin Turun kulttuuripääkaupunkivuoden 2011 aikana kulttuurikeskus Logomoksi,

Teollisuustilojen lisäksi myös muunlaiset kiinteistöt jäävät tyhjiilleen eri syistä. Eräs Suomessa sijaitseva alue, jonka kehitys muistuttaa jonkin verran Kakolanmäkeä, on Lahden Hennalan vanha varuskunta-alue. Puolustusvoimat lopetti toimintansa siellä vuonna 2014, minkä jälkeen kaupunkilaisilta pitkään suljettuna olleelle, kulttuurihistoriallisesti arvokkaalle alueelle laadittiin asemakaava tavoitteena saada alue uuteen käyttöön. Varuskuntarakennukset omistanut valtion Senaatti-kiinteistöt myi ne yksityisille toimijoille, jotka saneeraavat rakennuksiin asuin- ja yritystiloja. Lisäksi alueelle on tulossa uudisrakentamista. (Hennala.fi; Lahti.fi.)

Erilaisia uusiokäytön alueita ja niiden muutosta on tutkittu Suomessa jonkin verran. 1990-luvulla turkulainen maantieteilijä Harri Andersson (esim. 1990; 1993) kirjoitti teollisuusalueiden

uusiokäytöstä, joka oli tuolloin Suomessa vielä melko tuore ilmiö. Kehitys ei perustunut kansainvälisten hankkeiden tapaan yhtenäisiin kaupunkikehittämisen suunnitelmiin, vaan suomalaiset kaupungit toteuttivat uusiokäytön hankkeita pakon sanelemina taloudellisten muutosten tyhjentäessä keskustojen teollisuusalueita (Andersson 1993, 28). Tutkimuksensa perusteella Andersson (1990, 77–79) korostaa neljää osa-aluetta, joita teollisuusalueiden uusiokäytöstä tai vaihtoehtoisesti purkamisesta ja uudisrakentamisesta päätettäessä tulisi huomioida: rakennusten historiallinen ja symbolinen merkitys, kaupunkikuvan ja paikan merkitys ihmisille, uusiokäytön vaikutus kaupunkirakenteeseen sekä teollisuustilojen toiminnalliset uusiokäytön mahdollisuudet. Tampereen Tampellan ja Finlaysonin alueiden uuden käytön kehittämistä tarkastellessa Andersson (1993, 32–33) kiinnittää huomiota suunnittelusta käytyyn julkiseen keskusteluun, jossa esitetään näkemyksiä muun muassa teollisuusympäristön säilyttämisestä ja sen symbolisesta merkityksestä kaupunkimaisemassa. 2000-luvulla teollisuusalueiden uusiokäytön yhteiskunnallista tutkimusta on Suomen kontekstissa jatkanut muun muassa Helena Teräväinen (2006), joka on tutkinut Lapuan vanhan patruunatehtaan diskursiivista muutosta kulttuuriympäristöksi. Teräväisen (emt) mukaan tehtaan käsitteellinen muutos tapahtui osana muuta muutosprosessia, kun ihmisten muistot ja kokemukset yhdistyivät alueen fyysiseen muutokseen ja prosessin aikana käytyyn vuoropuheluun.

3 DISKURSIIVISESTI TUOTETTU KAUPUNKI

Tutkimukseni kohteena on muuttuva kaupunkitila suurehkon suomalaisen kaupungin keskustan tumassa. Tarkastelemanani aikana vankila-alueena toimineen Kakolanmäen fyysinen muutos oli vasta suunnitteilla ja aluetta ja sen muutosta alettiin tuottaa puheissa tietynlaiseksi. Tarkastelen siis tilan muutosta sen sosiaalisen tuottamisen näkökulmasta. Tässä luvussa esittelen tutkimukseni kanalta ja tutkimusalallani oleellisia käsitteitä ja teoreettisia keskusteluita konstruktionistisesta näkökulmasta käsin. Teoriakatsauksen on tarkoitus tukea tutkimukseni kysymyksenasettelua ja analyysin tulosten tulkintaa.

Kaupunkitila näyttäytyy tutkimuksessani sosiaalisesti rakentuvana todellisuutena, diskursiivisena ja puheissa muotoutuvana objektina (esim. Lappi 2007). Kaupunki on julkista, määrittelyiden kohteena olevaa tilaa, jonka määrittelyyn liittyvät kiinteästi vallan, tiedon, asiantuntijuuden ja osallisuuden kysymykset. Käsittelen näitä teemoja kaupunkitilan diskursiivisen tuottamisen näkökulmasta ja kaupunkia puheiden kautta tuotettuna tilana. Tutkimuksen aineisto koostuu sanomalehtiteksteistä, ja viimeisen osan teoriakatsauksesta muodostaakin median tarkastelu kaupungin tuottajana. Alueellisten ja paikallislehtien käsittely tästä näkökulmasta pohjustaa lukua 4, jossa esittelen tutkimusaineiston eli Kakolanmäkeä koskevat sanomalehtikirjoitukset.

3.1 Keskeisiä käsitteitä

Esittelen tässä luvussa ihmis- ja yhteiskuntamaantieteen tapoja käsittää, jäsentää ja määritellä tutkimuksen kohteena olevaa todellisuutta tilan, paikan ja maiseman käsitteiden avulla. Lisäksi esittelen kaupungin ja kaupunkitilan sekä julkisen tilan käsitteet ja niitä koskevaa keskustelua. Näillä käsitteillä pääsen kiinni tutkimuskohteeseeni sosiaalisesti rakentuvana kaupunkitilana ja paikkana.

3.1.1 Tila, paikka ja maisema

Tila on yhteiskuntamaantieteen keskeisin käsite, ja tässä tutkimuksessa tarkastelen sitä niin kutsutusta relationaalisesta näkökulmasta. Relatiivinen tiläkäsitys lähestyy tilaa subjektiivisena ja sosiaalisena kokemuksena, jota jokainen tulkitsee ja tuottaa omasta näkökulmastaan käsin vuorovaikutuksessa toisten kanssa (Massey 2008). Käsitys tilasta sosiaalisesti tuotettuna ja jaettuna on saanut 1990-

luvusta lähtien yhä enemmän jalansijaa yhteiskuntamaantieteessä. Relationaalisen tilakäsityksen mukaan tila paitsi muodostuu sosiaalisissa prosesseissa, myös tuottaa ja ylläpitää niitä. Sen lisäksi siis, että tila on kulttuurin ja vallan tuote, se myös heijastaa, muokkaa, uusintaa ja tuottaa niitä. (Nevalainen 2004a, 87; Ridell, Kymäläinen & Nyyssönen 2009, 11.)

Tilasta tehty tulkinnat uusintavat ja tuottavat tilaa tietynlaiseksi. Tilassa tapahtuvat muutokset ovat vastavuoroisia: tilaa muokkaavat käytännöt ja tulkinnat, jotka muuttuvat tilan muuttuessa (Repo 2016; Ridell ym. 2009). Lisäksi tilan eri ulottuvuudet ovat toistensa kanssa limittäisiä, ja vaikka esimerkiksi kaupunki- ja aluetutkimuksessa painotetaan yhä enemmän sosiaalista tilaa, ei absoluuttisen tai fyysisen tilan merkitystä tilaa tuottavan toiminnan muodostumisessa tule unohtaa (Repo 2016, 57). Tutkimuksessani tämä näyttäytyy esimerkiksi siinä, miten Kakolanmäen fyysinen muoto ja sijainti mahdollistavat siitä muodostettavien ja sitä määrittävien mielikuvien ja puheiden muodostumista.

Paikka on tilan kanssa sisäkkäinen, mutta toisin kuin abstrakti ja tiedollisesti määrittyvä tila, paikka ja siihen kiinnittyminen muotoutuvat erottamattomasti osana elettyä elämää (Haarni, Karvinen, Koskela & Tani 1997, 16–17; Nevalainen 2004a, 86). Yi-Fu Tuan (2011, 73) kuvailee paikan syntymistä tilan haltuun ottamiseksi: kun tila tulee tutuksi ihmiselle, muuttuu se paikaksi. Tila toisin sanoen konkretisoituu paikoissa (Jauhiainen 2002, 131). Paikka on aina henkilökohtainen ja se saa merkityksiä kokemusten ja tulkintojen kautta (Haarni ym. 1997, 17). Anna-Kaisa Kuusisto-Arponen (2007) korostaa paikan suhdetta tunteeseen, tietoon, sosiaaliin rakenteisiin ja muistoihin. Hänen mukaansa paikkatunne ja siten paikkaan liittyvä identiteetti muodostuvat sekä tiedostetusti että tiedostamatta, ja paikkatunteen rakentumisessa yhteisöllisyydellä on suuri merkitys (emt).

Tilan ja paikan lisäksi maisema on tärkeä käsite ja tutkimuskohde yhteiskuntamaantieteessä ja myös tässä tutkimuksessa, kun tarkastelun kohteena on kaupungin keskustan maisemallisesti merkittävä kukkula suurine vankilarakennuksineen. Maisemalla voidaan tarkoittaa katsomisen kohteena olevaa luonnon tai rakennetun tilan näkymää mutta myös tapaa, jolla ympäristöä tarkastellaan ja koetaan. Maisema on siis kokemuksellinen ja siten riippuvainen sen kokijasta ja näkijästä. Yksilöllisen kokemuksen lisäksi maisemalla on aina myös sosiaalinen ulottuvuus: sille annetaan sosiaalisesti ja kulttuurisesti jaettu merkityksiä ja arvotuksia, mikä ilmenee esimerkiksi puhuttaessa kansallis- tai perinnemaisemasta tai pidettäessä erilaisia maisemia arvokkaina. (Raivo 1997.) Juuri nämä sosio-kulttuuriset merkitykset ovat usein esimerkiksi kaupunkimaantieteellisessä tutkimuksessa kiinnostuksen kohteena.

Maisemat eivät ole pysyviä, vaan ne ovat kaikille erilaisia ja jatkuvassa muutoksessa. Maisemat muodostuvat menneistä tapahtumista, nykyhetkestä sekä tulevaisuuden mahdollisuuksista (McAtackney 2007, 31, 38). Tämä konkretisoituu kaupungeissa, joiden fyysinen ympäristö on jatkuvassa muutoksessa ja joka on myös tämän tutkimuksen konteksti. Kaupunkimaisemat kytkeytyvät ihmisten arkipäiväiseen elämään mutta myös syvemmin paikkaan liitettyihin muistoihin ja identiteettiin, ja tutun maiseman muuttuminen voi herättää voimakkaitakin tunteita. Kaupunkimaisemaa voi tarkastella kertomuksena (esim. Äikäs 2001), josta voi lukea siihen vaikuttaneita paikallisia mutta myös laajempia kulttuurisia, yhteiskunnallisia ja poliittisia tekijöitä. Maiseman tulkinta on kuitenkin aina riippuvainen sen lukijasta eli maiseman havainnoijasta. Kun kaupunkimaisema nähdään kaupunkitilan kaltaisena yhteiskunnallisena konstruktiona, liittyy siihen aina myös kamppailu määrittelyvallasta (Raivo 1997).

3.1.2 Kaupunkitila

Kaupunkia voidaan pyrkiä määrittelemään lukemattomilla eri tavoilla ja eri näkökulmista, mutta useimmiten se tuntuu pakenevan määrittelyitä ja yrityksiä hallita sitä (Lapintie 2006, 9). Dearin ja Häklin (1998) mukaan kaupungit voidaan määritellä esimerkiksi väestön, rakentamisen, talouden ja politiikan tilallisiksi keskittymiksi, jotka määrittyvät poliittishallinnollisina alueina ja aistein havaittavina rakennelmina. Ne muodostavat kaupunkien verkon ja niiden muutokset linkittyvät paikallisiin, alueellisiin ja globaaleihin kehityssuuntiin. Kaupungeissa asuvat ihmiset kokevat muutokset paikallisessa kontekstissa, vaikka muutoksen syyt ovat yhä useammin globaaleja. Kaupungit määrittyvät aina tietyssä paikassa mutta myös tietyssä ajassa: niissä kerrostuvat menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus. (Dear & Häkli 1998; Nevalainen 2004a, 85–88.) Tässä tutkimuksessa tarkastelen kaupunkia tilana, joka määrittyy sosiaalisissa ja yhteiskunnallisissa prosesseissa muodostetuissa ja ylläpidetyissä merkityksissä, mielikuvissa, tiedon muodoissa ja tulkinnoissa.

Kaupungin määrittely riippuu aina määrittelijästä: on esimerkiksi eri asia kokea kaupunkitila ja kiinnittyä sen paikkoihin asukkaana, kuin katsoa ja jäsentää kaupunkia suunnittelijan näkökulmasta (Bäcklund 2002, 141; Nevalainen 2004a, 85). Kaupunkitilan teoreettiseen ymmärtämiseen voidaan käyttää ranskalaisen Henri Lefebvren tilan tuottamisen teoriaa, joka auttaa myös tässä tutkimuksessa käsittämään kaupunkia koskevien näkökulmien moninaisuutta. Lefebvren mukaan tila ja sen tuottaminen jäsentyy kolmeen ulottuvuuteen: (1) tilallisiin käytäntöihin eli havaittuun tilaan, (2) tilan representaatioihin eli käsitteellistettyyn tilaan ja diskursseihin tilasta sekä (3) representaation tiloihin eli elettyyn tilaan ja sille annettuihin merkityksiin (Semi 2011, 61–62; Shields 1999, 161).

Havaitulla tilalla Lefebvre tarkoittaa Shieldsin (1999) ja Semin (2011) mukaan kaupunkia sellaisena, kuin se arjessa koetaan ja tuotetaan. Käsitteellistetty tila eli tilan representaatiot taas ovat erilaisia tiedon muotoja, joilla kaupunkia hallinnoidaan ja suunnitellaan: kaupungista laadittuja määrittelyjä ja luokitteluja – tilastoja, kuvia ja asiakirjoja. Tilan representaatiot esitetään usein neutraaleina esityksinä kaupungista, mutta niiden taustalla on aina vallalla olevia teorioita, todellisuuskäsityksiä ja ideologioita. (Semi 2011; Shields 1999.) Tällainen käsitteellistetty eli abstrakti tilakäsitys on tyypillinen muun muassa kaupunkisuunnittelijoille, joiden suunnitelmissa ja havainnekuissa kaupunkitila näyttäytyy usein absoluuttisena ja kaksiulotteisena (Bäcklund 2002, 142–143). Kolmas Lefebvren esittelemä tilan taso on arkinen, eletty tila, jolle jokainen kaupungin asukas antaa omat merkityksensä. Eletty kaupunki muodostuu paikoista, joihin ihmiset liittävät henkilökohtaiset muistonsa, haaveensa ja identiteettinsä (Bäcklund 2002, 143–144; Nevalainen 2004a, 85). Kaupunki kokonaisuutena syntyy näiden kolmen ulottuvuuden vuorovaikutuksessa: se on havaittu, tuotettu ja koettu, henkilökohtainen ja samalla sosiaalisesti jaettu kokonaisuus (Bäcklund 2002, 144; Shields 1999, 161). Tässäkin tutkimuksessa on oleellista tunnistaa se, kuinka kaupunkitilan määrittely riippuu aina määrittelijän näkökulmasta, ja eri näkökulmia ja määrittelyitä on lukemattomia. Kulloinkin tilakäsitys määrittää, millaista tulevaisuuden kaupunkia suunnitellaan ja tuotetaan (Bäcklund 2002, 144).

Toinen tapa käsitteellistää kaupunkitilaa on tarkastella sen yksityistä ja julkista luonnetta. Jako yksityisen ja julkisen välillä on perinteisesti tehty sen mukaan, kuka tilan omistaa tai kuinka vapaasti ihmiset voivat käyttää sitä (Ridell ym. 2009, 13). Tällöin yksityisiä tiloja ovat esimerkiksi koti ja yksityisten yritysten tilat ja julkista tilaa puolestaan kaikki yksityisen tilan ulkopuolinen. Julkisen ja yksityisen määritelmiä on kuitenkin lukemattomia eivätkä niiden rajat ole aina yksiselitteisiä (Ridell ym. 2009, 17–18). Yhden näkökulman mukaan ideaali julkinen tila on suunnittelusta ja kontrollista vapaa tila, jonka kuka vain voi ottaa haltuun – toisaalta taas julkinen tila voidaan nähdä suunniteltuna ja toiminnoiltaan järjestettynä tilana, kuten rakennettuna puistona, jossa sen käyttäjät tuntevat olonsa mukavaksi ja turvalliseksi (Mitchell 1995, 115). Yleisesti ottaen julkiset tilat mielletään yhteiseksi omaisuudeksi, jolloin kaikilla on oikeus määritellä niitä (Ridell ym. 2009, 9–10). Kaupunkitilan luonne on etenkin parin viime vuosikymmenen aikana moninaistunut entisestään, kun julkinen tila on alkanut saada puolijulkisia piirteitä: kaupunkitiloja ovat alkaneet määrittää yhä enemmän yksityiset toimijat, joiden omistamissa tiloissa, kuten kauppakeskuksissa aiemmin julkiseksi määritelty toiminta tapahtuu (Kuusisto-Arponen & Tani 2009, 53).

3.2 Kaupunki määrittelyn kohteena

Tässä luvussa käsittelen kaupungin määrittelyyn liittyvää valtaa. Valta ei ole toimijoiden tai ryhmien ominaisuus tai omaisuutta eikä jokin ulkopuolinen voima, vaan se rakentuu ja sitä tuotetaan sosiaalisessa kanssakäymisessä (Fairclough 1989, 43; Jokinen & Juhila 2016a, 75). Helena Leinon (2006, 15) mukaan valta on tärkeä yhteiskuntatutkimuksen aihe, vaikka sitä onkin hankala määritellä. Tutkijan tehtävä on tarkastella ja määritellä valtaa tutkimuksen kannalta järkevästä näkökulmasta (emt). Käsittelen kaupunkitilan määrittelyyn liittyviä vallan ja tiedon kysymyksiä ymmärtääkseni paremmin prosesseja, joissa kaupunkipuhe rakentuu.

Tilaa tuotetaan tekemällä sitä koskevia määrittelyitä ja erilaisia rajoituksia (Semi 2011, 62). Kaupunkitilasta ja oikeudesta määritellä tilaa kamppaillaan jatkuvasti, ja samalla rakentuu valta tuottaa kaupunkia tietynlaiseksi (Nevalainen 2004a, 56). Kaupunkitilaa tarkasteltaessa onkin merkityksellistä kiinnittää huomio siihen, miten, kenen ehdoilla ja kenen toimesta sekä mitä tarkoitusta varten tilaa tuotetaan (Nevalainen 2004a, 53; Semi 2011, 64). Tutkimukseni pohjautuu ajatukseen kaupunkitilan tuottamisesta sitä koskevien määrittelyiden kautta, ja tähän keskusteluun liittyy kiinteästi se, mitä ja miten kaupungista on mahdollista puhua. Näitä kysymyksiä, kaupunkia puheiden aiheena ja kohteena, käsittelen luvun loppuosassa.

3.2.1 Vallan ja tiedon kysymyksiä kaupunkitutkimuksen näkökulmasta

Kaupungin määrittelyvalta jakautuu epätasaisesti. Etenkin maankäytön ja kaupunkisuunnittelun prosesseissa valtasuhteet ovat usein ristiriitaisia, ja kaupunkia tai tiettyä suunnitteluongelmaa voidaan määritellä samanaikaisesti hyvinkin erilaisista näkökulmista (Leino 2008, 42). Erityinen valta-asema kaupungin ja sen suunnitteluongelmien määrittelemisessä on kaupunkisuunnitteluinstituutiolla (Häkli 2002, 115–116). Suunnittelu pyritään usein esittämään neutraalina toimintana, mutta se ei suinkaan ole intresseistä irrallista, vaan tuottaa kaupunkitilaa ja tietoa kaupungista aina tietystä näkökulmasta. Suunnittelua ohjailevat erilaiset intressit ja poliittiset määrittelykamppailut kaupungista ja sen hallinnasta, ja suunnittelukysymyksiä asetetaan ja määritellään muun muassa kaupungin hallinnosta, politiikasta ja elinkeinoelämästä käsin. (Lappi 2007, 25; Leino 2006, 7–9; Nevalainen 2004a, 15, 19, 53.) Suunnittelun poliittisuus liitetään usein lähinnä konfliktitilanteisiin, mutta Tuomisaaren (2017, 174) mukaan kaikki suunnitteluprosessit ovat poliittisia, sillä niissä määritellään kaupunkia ja sitä,

millainen sen tulisi olla. Myös tässä tutkimuksessa Kakolanmäen suunnittelu ja siitä puhuminen näyttäytyvät poliittisena toimintana, joka määrittelee alueen uutta luonnetta.

Kaupunkisuunnittelu pohjautui pitkään rationaalisuuden teoriaan, jonka mukaan kaupunkia suunnitellaan asiantuntijatiedon sekä päättäjien asettamien tavoitteiden perusteella (Lapintie 2010, 103). Parin viime vuosikymmenen aikana rationaalisuuden ihanteen on haastanut kommunikatiivinen suunnitteluteoria ja ajatus suunnitteluprosessista ensisijaisesti vuoropuheluna (esim. Häkli 2002, 112; Lapintie 2010, 103). Käsitys suunnittelusta eri osapuolia ymmärtävänä keskusteluna pohjautuu Jürgen Habermasin kommunikatiivisen toiminnan teoriaan sekä käsitykseen julkisesta tilasta vuorovaikutuksen ja neuvottelun areenana (Häkli 2002, 112–113; Ridell ym. 2009, 14). Suomen vuonna 2000 voimaan tullut maankäyttö- ja rakennuslaki edellyttää, että asukkaat ja heidän näkemyksensä otetaan entistä paremmin huomioon kaupungin suunnittelussa (Maankäyttö- ja rakennuslaki 1999/132). Uudistuneen lain sekä suunnittelun kommunikatiivisen käänteen myötä kaupunkien asukkaita onkin pyritty ottamaan entistä paremmin mukaan suunnitteluun. Kommunikatiivinen suunnitteluteoria tunnistaa asiantuntijatiedon rajoitteet ja näkökulmasidonnaisuuden sekä sen, että vaikka kaupunkia koskeva suunnitelma tai päätös vaikuttaisi hyvältä yhdestä näkökulmasta, se ei ole sitä välttämättä muista näkökulmista (Lapintie 2010, 103–104). Tämän vuoksi on tärkeää, että suunnitteluprosessissa tietoa tuottaisivat myös muut osalliset kuin asiantuntijat (emt).

Habermasin olettamusta tasapuolisen ja yhdenvertaisen vuoropuhelun mahdollisuudesta suunnittelutilanteissa on kuitenkin kritisoitu (esim. Häkli 2002, 113–115). Suunnittelutilanteet ja niissä käytävä keskustelu ovat kritiikin mukaan lähes poikkeuksetta asiantuntijoiden kontrolloimia ja kysymyksenasettelut sekä ratkaisumahdollisuudet heiltä lähtöisin. Yhteiskunnallisissa prosesseissa muodostunut, asiantuntijoiden käyttämä valta määrittelee siis sen, mitä kaupungeista voidaan suunnittelutilanteissa sanoa ja tietää. Kaupunkisuunnittelu kaupungin muokkaajana ja tuottajana on tämän näkökulman mukaan erilaisten toimijoiden ja heidän intressiensä kamppailun areena mutta myös tiedon ja asiantuntemuksen kenttä (Lapintie 2010, 101; Leino 2006, 8). Kyse on *tiedonpolitiikasta* eli pätevän tiedon määrittelystä ja määrittymisestä (esim. Häkli 2002). Kaupungista puhuttaessa ja sitä suunniteltaessa määrittelyvalta perustuu juuri tiedonpolitiikkaan.

Suunnittelutilanteissa erilaiset tiedon muodot ja kaupunkitilan käsittämisen tavat joutuvat törmäyskurssille. Jaana Nevalainen (2004a, 19) puhuu *kaupunkisuunnittelun ja -puheen konfliktisesta rajapinnasta*, jossa suunnittelijoiden ja asiantuntijoiden abstrakti tilakäsitys on vastakkain asukkaiden kokemuksellisen kaupungin kanssa. Rajapinnassa käydään kamppailua vallasta, kaupunkitilan

määrittämisestä ja sen tuottamisen ehdoista. Kamppailu ei kuitenkaan ole tasapuolinen, sillä kuten mainittu, kaupunkisuunnitteluinstituutio määrittää lähes poikkeuksetta sen, mistä voidaan puhua sekä miten ja millaista kaupunkia voidaan suunnitella. Yksi vuorovaikutteisen suunnittelun haaste onkin se, että asukkaat tuottavat suunnittelun näkökulmasta ”vääränlaista” tietoa: heidän tuottamansa tieto on kokemuksellista, subjektiivista, erityistä ja paikkaan sidottua, eikä siis edustavaa, objektiivista ja numeroilla mitattavaa (Bäcklund 2002, 149; Jalonen 2007, 306; Leino & Peltomaa 2009, 221–222; Staffans 2004, 291). Olisi kuitenkin tärkeää tunnustaa kaiken tiedon näkökulmasidonnaisuus, epävarmuus ja tietynlainen häilyvyys sekä toisaalta merkittävyys osana suunnitteluprosessia. Kokemuksellinen tieto voi haastaa mutta toisaalta täydentää varmana pidettyä, numeroihin ja tilastoihin nojaavaa tietoa, ja se tulisi tunnistaa ja ottaa huomioon suunnittelussa myös silloin, kun se ei tarjoa suoraa vastausta suunnitteluongelmiin (Jalonen 2007, 306; Lapintie 2010, 104; Leino 2008, 42, 46–47).

Yksi kommunikatiivista suunnittelua haastava kysymys koskee siis eri näkökulmien huomioimista kaupunkia suunniteltaessa: onko se käytännössä mahdollista – tai edes mielekäästä? Helena Leino (esim. 2006; 2008) on tutkinut kaupunkisuunnitteluprosesseja osallistumisen näkökulmasta. Hän näkee osallistavan suunnittelun kompromissihakuisuuden keinotekoisena, todellisuutta yksinkertaistavana tavoitteena ja peräänkuuluttaa sen kriittistä tarkastelua. Kun intressiryhmiä ja toimijoita on koko ajan enemmän, on konsensukseen pääseminen Leinon mukaan yhä hankalampaa. Sen sijaan siis, että suunnittelussa pyritäisiin kohti yhteistä hyvää, tulisikin kysyä, onko tätä ”yhteistä hyvää” edes olemassa. (Leino 2006; 2008.) Chantal Mouffen (2000, 17) mukaan demokratian tehtävä ei ylipäänsä ole tavoitella kompromisseja, eikä täydellistä konsensusta edes ole mahdollista tavoittaa. Konsensuksen tavoittelun nimissä tehdyt päätökset ovat Mouffen (emt) mukaan valtarakenteiden tuottamia näennäisiä kompromisseja, jotka sulkevat ulkopuolelleen osan näkemyksistä ja kietoutuvat tosiasiassa asiantuntijuuteen ja rationaalisuuteen (ks. myös Leino 2008, 46). Osallistava, kompromisseihin pyrkivä suunnittelu tulee usein vain uusintaneeksi asiantuntijoiden valtaa tiedon tuottajana ja kaupunkitilan määrittäjänä (Häkli 2002, 116). Yleismaailmalliseen konsensukseen pyrkimistä voi pitää jopa uhkana demokratialle, sillä se jättää huomiotta tiedon muodostumiseen liittyvän vallan (Leino & Laine 2012, 92; Mouffe 2000, 17).

3.2.2 Puhuttu kaupunki

Kieli on sosiaalinen käytäntö, erottamaton osa sosiaalista maailmaamme, sen ilmiöitä sekä kaikkia sosiaalisia prosessejamme. Kieli ja kielenkäyttö nähdään konstruktionistisessa tutkimuksessa merkityksiä tuottavana, ylläpitävänä ja muokkaavana käytäntönä. Kielen avulla merkityksellistetystä

todellisuudesta tulee sosiaalinen ja jaettu, kun siitä tuotetut kertomukset jaetaan muille ihmisille. Kie-
lenkäyttö ei kuitenkaan pelkästään tuota sosiaalista todellisuutta vaan se on myös peräisin tästä to-
dellisuudesta; kieli noudattelee sosiaalisen maailman sääntöjä. (Fairclough 1989, 22–23; Lehtonen
1996, 16.) Fairclough (1989, 24–25) puhuu kielen tuottamisesta ja tulkitsemisesta: kieli on sosiaalisen
prosessin tuote ja samaan aikaan sen lähde. Sekä puheen tuottamista että sen tulkitsemista määritte-
levät hänen mukaansa erilaiset sosiaaliset ja yhteiskunnalliset ehdot ja olosuhteet (emt).

Tässä tutkimuksessa tarkastelun kohteena ovat kaupunkipuhunnat. Niillä tarkoitan Lappia (2007) mu-
kaillen kaikkia niitä kirjallisia, suullisia ja kuvallisia esityksiä, joita kaupungista tuotetaan. Kimmo
Lapintie (2006, 9) kirjoittaa kaupungin olevan ”järjestyksen linnoitus, jonka kurissapitoon sanat --
osallistuvat”. Kaupunkipuheet, niitä tuottavat puhunnat ja kaupunkia koskevan tiedon muodot mää-
rittelevät kaupunkitilaa ja ehdollistavat sen suunnittelua, ja kaupunkitilalle annetaan erilaisia merki-
tyksiä se mukaan, mikä puhujan tavoite on (Nevalainen 2004a, 15, 49). Lappi (2007, 21–22) puhuu
kaupungeista Beauregardia (1993) mukaillen narratiivisina objekteina. Kaupungit ovat siis puhunto-
jen ja määrittelyiden kohde ja muodostuvat kertomuksissa. Toisaalta kaupunkitila voidaan nähdä
paitsi toiminnan kohteena myös toimijana, diskurssina tai tekstinä, jota luetaan ja tulkitaan, joka itse
muokkaa tilassa toimimista ja joka osallistuu siitä tuotettujen merkitysten muodostamiseen. Esimer-
kiksi Anttila (2008), joka tutkii Satakunnassa sijaitsevan Kankaanpään diskursiivista muutosta taide-
kaupungiksi ja puheen roolia kaupungin muutoksessa, kirjoittaa kaupunkiympäristön ja arkkitehtuu-
rin puhuvan ja osallistuvan kaupunkidiskurssien muodostumiseen (emt, 17, 197).

Kaupunkipuheet muodostuvat aina senhetkisessä keskustelu- ja kaupunkikontekstissa, mutta myös
laajemmin siinä todellisuudessa, jossa puhujat elävät. Nevalaisen (2004a, 16–17) mukaan puhujien
intressit, arvot ja todellisuuskäsitys määrittelevät ympäröivästä maailmasta ja siten myös kaupungista
puhumista. Kaupunki muovautuu diskursiivisesti sellaiseksi, kuin sitä puheissaan tuottavat toimijat
todellisuutta ymmärtävät ja arvottavat. Erilaiset puheet tuottavat keskenään kilpailevia merkityksiä,
joista muodostuu kaupungin ymmärtämistä edelleen muokkaavia ja rajaavia merkityssysteemejä eli
diskursseja (emt). Diskurssit kilpailevat keskenään vallasta määritellä kaupunkia vahvistamalla toisia
puhumisen ja kaupungin tuottamisen tapoja. Tämä tapahtuu merkitsemällä, määrittelemällä ja luon-
nollistamalla tietyt, erilaisiin ideologioihin pohjautuvat puhettavat ”oikeiksi” kaupungista puhumisen
tavoiksi – totuuksiksi kaupungista (Fairclough 1989, 92; Nevalainen 2004b, 14). Luonnollistamisen
prosessissa ideologia ja valtakamppailu puheen takana sumenee tai katoaa kokonaan, jolloin puheesta
tulee arkista, neutraalia ja kyseenalaistamatonta (Fairclough 1989, 92). Luonnollistetut ja totuuden
aseman saaneet puheet, toisin sanoen valtakurssit, eivät poissulje vaihtoehtoisia diskursseja, mutta

vallan avulla ne pyrkivät ja usein pystyvät marginalisoimaan vaihtoehtoiset puhumisen tavat (Tynkkynen 2010, 201–202). Michel Foucault puhuu Tynkkynen (2010) mukaan ulosrajaamisesta ja -määrittämisestä, joiden avulla valtakurssit pystyvät säilyttämään asemansa. Käytännössä tämä ulosrajaaminen ja marginalisointi tapahtuu sulkemalla vaihtoehtoiset puhunnat ja niitä esittävät henkilöt diskurssien ja totuuden ulkopuolelle (emt).

Valta määrittelee siis sen, mitä ja miten on mahdollista ja järkevää sanoa kaupungista ja millaiseksi sitä voidaan suunnitella. Näin ollen kaupunkia koskevat puhunnat noudattavat mutta myös tuottavat ja uusintavat valtaa. Vakiintuneet puhutavat ja institutionalisoituneet tiedon muodot määrittelevät, mistä ja millä tavalla kaupunkia suunniteltaessa ylipäänsä voidaan puhua, millaisia ratkaisuja ongelmiin voidaan esittää ja millä argumenteilla päätöksiä perustella (Lappi 2007, 26; Nevalainen 2004a, 46). Suunnittelupuheessa esitetty kaupunki nähdään usein virallisena kaupunkina ja suunnittelupuhe neutraalina puheena kaupungista (Haarni 1997, 89). Suunnitteluinstituutioiden valtaa lisäävät erilaiset suunnitteluasiakirjat, tilastot ja kartat, joita luetaan usein totuuksina kaupungista (Nevalainen 2004a, 87). Kaupunkisuunnittelupuhe jättää harvoin tilaa muille tulkinnoille kaupungista, jolloin se rajaa suunnittelun ulkopuolelle vaihtoehtoisia näkökulmia esimerkiksi siitä, millainen on hyvä kaupunki (Haarni 1997, 89; Häkli 2002, 117).

Valtakurssien avulla ja vaihtoehtoisia puhuntoja marginalisoimalla suunnitteluinstituutiot pystyvät siis säilyttämään ja uusintamaan valtaansa. Valtasuhteet ja määrittelykamppailut yhdessä yhteiskunnan rakenteiden sekä luonnollistettujen puhutapojen ja tiedon muotojen kanssa muovaavat kaupunkisuunnittelua, joka puolestaan muovaa fyysistä kaupunkitilaa tietynlaiseksi (Nevalainen 2004a, 15–16). Rakennettu kaupunki saa merkityksensä sosiaalisissa prosesseissa, mikä taas vaikuttaa Nevalaisen (emt) mukaan edelleen kaupunkipuheeseen ja kaupungin suunnitteluun. Toisaalta, kuten Lappi (2007, 27) Ledrutia (1986) mukaillen toteaa, kaupunki ei ole koskaan pelkästään suunniteltava objekti, vaan kaupungin luonteeseen kuuluu olla lukemattomien arkisten käytäntöjen ja määrittelyiden kohde. Demokratiassa tilaa on myös vaihtoehtoisille näkemyksille ja puhunnoille, jotka voivat nousta haastamaan totuuksia kaupungista. Voisikin sanoa, että kaupunkia määrittää aina jännite siitä, kenen totuus kaupungista on ”oikea” ja kenen totuutta kaupungista kuunnellaan.

Totesin aiemmin tässä luvussa tyhjentävien määritelmien tekemisen kaupungista olevan lähes mahdotonta. Kimmo Lapintien (2006, 10) mukaan se ei ole välttämättä edes mielekäästä. Hän kannustaa sen sijaan nostamaan kaupungista käytetyt hegemonisen aseman saaneet, luonnollistetut puheet

kriittisen tarkastelun kohteeksi. Tällä tavoin voidaan purkaa kaupunkipuheiden sisältämiä vallan ja tiedon prosesseissa tuotettuja merkityksiä sekä keskusteluihin päätyneitä ideologioita.

3.3 Media kaupungin tuottajana

Tiina-Riitta Lappi (2007, 12) jakaa kaupunkia koskevat puhunnat julkisiin ja yksityisiin kertomuksiin. Julkiset kertomukset ovat hänen mukaansa useimmiten asiantuntijatietoon pohjautuvia ja suunnitteluorientoituneita tekstejä, kun taas yksityiset kertomukset kumpuavat ihmisten henkilökohtaisista kokemuksista ja arkisesta, eletystä kaupungista. Selkeä kahtiajako yksityisiin ja julkisiin puhuntoihin on kuitenkin ongelmallinen, sillä kaupunkipuheet limittyvät keskenään koko ajan, ja yksityiset ja julkiset puheet koskevat usein samoja teemoja (emt, 29). Yksityisen ja julkisen kaupunkipuhunnan raja hämärtyy esimerkiksi sanomalehtien mielipidekirjoituksissa, jossa samasta kaupunkisuunnittelun aiheesta esitetään niin omista kokemuksista kumpuavia mielipiteitä kuin asiantuntijatietoon perustuvia näkemyksiä.

Media voidaan nähdä julkisena tilana ja eräänlaisena nykyajan agorana: tilana, joka mahdollistaa poliittisen ja julkisen toiminnan, julkisten asioiden käsittelyn ja keskustelun (Mitchell 1995, 115–116). Julkinen tila on välttämätön demokratian toteutumiselle samoin kuin media julkisena tilana: julkisessa tilassa yhteiskunnalliset organisaatiot, yksittäiset ihmiset ja marginalisoidut ihmisryhmät voivat tulla julkisiksi ja näkyviksi, ja siten yksityisestä voi tulla julkista ja poliittista (Mitchell 1995, 115–116; Ridell ym. 2009, 15). Toisaalta kaikki julkiset tilat sulkevat osan ihmisistä ulkopuolelleen (Mitchell 1995). Esimerkiksi sanomalehden mielipidesivulle voi teoriassa kirjoittaa kuka tahansa ja mistä tahansa, mutta usein tiettyä aihepiiriä, kuten kaupunkia ja sen suunnittelua koskevan keskustelun kysymyksenasettelut ovat asiantuntijoiden määrittelemiä (esim. Lappi 2007).

Median kautta diskurssit voivat tulla näkyviksi; se tarjoaa areenan erilaisille tietämisen ja puhumisen tavoille (Anttila 2008, 265; Peltonen & Villanen 2004, 36). Media ei kuitenkaan ole koskaan neutraali tiedon välityksen kanava, vaan se rakentaa aina tietynlaista kuvaa todellisuudesta ja todellisuuden tulkinnoista ja käyttää näin diskursiivista valtaa (Ridell 2009, 242–244). Ridell (2005; 2009) ja Anttila (2008) puhuvat median roolista *välittäjänä*: media on aktiivinen, valintoja tekevä toimija, joka tekee valintoja sen suhteen, mistä se kertoo ja miten, kuinka erilaiset ilmiöt ja asiat nimetään ja kehystetään, millaisia merkityksiä niille annetaan, miten ilmiöt ja puhujat esitetään suhteessa toisiinsa ja mitä jätetään kertomatta (ks. myös Nevalainen 2004a, 33, 39). Media välittää viestin sellaisena,

kuin on sen tulkinnut ja esittänyt, jolloin sillä on Anttilan (2008) mukaan toimijana merkittävästi valtaa siinä, miten ihmiset suhtautuvat toisiinsa ja heitä ympäröivään maailmaan sekä millaisen käsityksen ihmiset muodostavat eri asioista.

Media toimii niin ikään kaupunkia koskevan puheen välittäjänä: se on tila, jossa kaupunkipuheet voivat tulla julkisiksi ja näin muovata ja synnyttää uutta, kaupunkia koskevaa puhetta (Nevalainen 2004a, 135). Esimerkiksi paikallislehden sivuilta ihmiset lukevat uusista kaavoituskohteista ja muodostavat näin mielikuvansa kyseisestä kaupunkisuunnitteluaiheesta (Lappi 2007, 21; Ridell 2005, 31). Paikalliset ja alueelliset sanomalehdet ovat olennainen osa paikallisia maankäytön kamppailuita – niiden areena mutta myös osapuoli (Peltonen & Villanen 2004, 36; Ridell 2009, 241–242). Paikallislehti voi esimerkiksi painottaa tiettyjä suunnitteluun liittyviä ongelmia (Leino & Laine 2012, 92), tai kuten Laineen ym. (2007, 19) tutkimuksessa käy ilmi, raportoidessaan kaavan valmistelun ongelmakohdista tuottaa samalla kaavaprosessi konfliktina ja sen osapuolet tietyssä valossa. Median tuottamat julkiset esitykset kaupungista tuottavat luonnollistettuja puheita, jotka tarkoituksella tai siihen erityisesti pyrkimättä muokkaavat ja ohjaavat kaupunkia ja todellisuutta puhujan intressien mukaiseksi (Nevalainen 2004a, 135–136).

Ridellin (2005, 29) mukaan media tuottaa yhteiskunnallisia valtarakenteita ja esimerkiksi sitä, missä määrin ihmiset tuntevat voivansa vaikuttaa maankäytön kysymyksiin; se saattaa etäännyttää ”tavallisia” ihmisiä yhteiskunnallisista kysymyksistä esittämällä ne asiantuntijoiden sekä talouden ja politiikan valtaapitävien asioina. Asioiden kuvaaminen vaihtoehdottomina lisää etäännytmistä ja tunnetta omien vaikutusmahdollisuuksien vähäisyydestä (emt). Toisaalta media tarjoaa usein maankäytön suunnittelun virallisia osallistumiskanavia paremman vaikutusmahdollisuuden suunnittelukysymyksiin, ja esimerkiksi sanomalehtien yleisönosastot ovat tila, jossa hallitsevia puheita ja käytäntöjä on mahdollista haastaa (Laine ym. 2007, 19; Nevalainen 2004a, 17). Monilla onkin tarve keskustella omasta arkisesta kaupunkiympäristöstään ja päästä määrittelemään sen muutosta (Nevalainen 2004a, 37). Mielipidekirjoituksissa esitetyt näkemykset kumpuavat usein omakohtaisista kokemuksista, mutta niihin sisältyy aina myös yhteisöllisesti tuotettuja ja jaettuja näkemyksiä (Lappi 2007, 19, 75). Kaupunkipuheen suunnitteluorientoituneisuus näkyy kuitenkin Lapin (emt) mukaan esimerkiksi siinä, että sanomalehtien mielipidekirjoitukset koskevat yleensä sellaisia kaupunkisuunnittelun kysymyksiä, joista on aiemmin uutisoitu.

4 AINEISTONA KAKOLANMÄKI-PUHEET

Entisten vankiloiden uusiokäyttöä on tutkittu keskittyen muun muassa kaupunki- ja yhdyskuntasuunnitteluun ja päätöksentekoon, mutta myös konstruktionistisesta näkökulmasta, jolloin tutkijoiden huomio on kohdistunut esimerkiksi tarinoiden, muistojen ja kulttuuriperinnön tuottamiseen (esim. Flynn 2011; Swensen 2012; Swensen 2014; van der Linde 2014). Tutkimukseni tarkoitus on täydentää vankiloiden uusiokäytön tutkimusta tarkastelemalla Kakolanmäestä käytyä julkista sanomalehtikeskustelua aluetieteen ja kaupunkitutkimuksen näkökulmasta. Tavoitteenani on lisätä ymmärrystä siitä, miten ja kenen määrittämänä vankilan tulevaisuuden käyttö muotoutuu julkisissa kaupunkipuhunnoissa.

Vastatakseni tutkimuskysymyksiini siitä, millaisia merkityksiä Kakolanmäelle ja sen uusiokäytölle annetaan sekä mitkä diskurssit määrittelevät sitä koskevaa puhetta, käytän aineistonani vuosina 1999–2001 Turun Sanomissa julkaistuja Kakolanmäki-aiheisia kirjoituksia, joita analysoin diskurssianalyysin metodeilla. Tutkimukseni on laadullinen ja tutkimusotteeni konstruktionistinen. Tässä luvussa esittelen tarkemmin tutkimusaiheeni taustoja eli Kakolanmäen käytön ja suunnittelun historiaa, jotta tutkimus on mahdollista asettaa kontekstiinsa, osaksi laajempaa kokonaisuutta (ks. Jokinen & Juhila 2016b, 276). Tämän jälkeen esittelen käyttämäni aineiston ja sen analysointimenetelmän eli diskurssianalyysin periaatteet ja lopuksi arvioin niitä sekä omaa positiotani tutkijana.

4.1 Kakolanmäen tapaus

Diskurssianalyysissa on tärkeää ottaa huomioon tutkimuksen konteksti: aika ja paikka, jossa tutkimuksen kohteena olevia puheita tuotetaan (Jokinen & Juhila 2016b, 276). Tässä tutkimuksessa ajallisena kontekstina on 2000-luvun vaihde ja paikallisena kontekstina Kakolanmäki ja Turku. Kakolanmäki on 19 hehtaarin suuruinen kallioselänne, jonka korkein kohta nousee 43 metriin merenpinnasta (Asemakaava ”Kakola” 2008). Se sijaitsee noin kaksi kilometriä Turun kauppatorista länteen kohti satamaa rajautuen pohjoisessa Port Arthurin puutalokaupunginosaan ja etelässä Linnankatuun (kuvio 1). 1600- ja 1700-luvuilla mäen rinteillä oli muun muassa hautausmaa, Turun linnan hevos-tallit, köyhäinhoituhuone ja lääninsairaala. 1700-luvulla Kakolanmäkeä peittäneet metsät hakattiin ja mäki siirtyi kaupungin omistukseen. (Hakamäki 2016, 15; Lahtinen & Salminen 2014, 18.) Mäki jätettiin rakentamatta C. L. Engelin vuonna 1827 Turun palon jälkeen laatimassa ruutukaavassa, ja

päätös työ- ja ojennushuoneen sijoittamisesta sinne tehtiin vuonna 1839 (Lahtinen & Salminen 2014, 20; Paaso 1990, 83; Asemakaava ”Kakola” 2008).

Kuvio 1. Kakolanmäki sijaitsee Aurajoen varrella noin 2 km Turun kauppatorilta satamaan päin. (kartta: Paikkatietoikkuna/Maanmittauslaitos)

Työ- ja ojennuslaitos, joka nykyään tunnetaan keskusvankilana eli niin kutsuttuna Kakolana, valmistui vuonna 1853. Vankilaksi se muutettiin vuonna 1862. Keskusvankila on julkisivultaan mahtipontinen rakennus, joka on verhoiltu Kakolanmäestä louhitulla harmaalla graniitilla. Se rakennettiin symboloimaan yhteiskunnan pysyvyyttä ja vakautta, ja korkealta kukkulalta tämä viesti tavoitti koko alueen ihmiset. 1870-luvulla yhteisvankila muutettiin sellivankilaksi rakentamalla vankilan sisäpihalle päivä- ja yösellisiivet sekä vuonna 1894 niin kutsuttu itäsiipi, jonka sellit olivat erityisen pieniä. Kakolanmäen rakennuksista maisemallisesti erityisen merkittävänä pidetään vuonna 1912 keskusvankilan kokonaisuutta täydentämään valmistunutta jugendtyylistä Länsiselliä, joka hallitsee kaupungin siluettia mereltä katsottaessa. (Hakamäki 2016; Lahtinen & Salminen 2014.)

Vuonna 1890 mäen itäosaan valmistui ristinmuotoinen, punatiilinen, suojamuurin ympäröimä lääninvankila. Mäelle rakennettiin vielä vuonna 1908 kolmas vankila, vankimielisairaala. Vankilarakennuksen sijainnin voi nähdä seuraavasta kartasta (kuvio 2). Vankilarakennusten lisäksi mäelle on

vuosien saatossa rakennettu muun muassa vankiloiden johtajien asuntoja sekä varasto- ja huoltorakennuksia. Vankiloiden työntekijät ja heidän perheensä asuivat vankila-alueen lähellä, kuten mäenrinteiden rakennuksissa ja Port Arthurin puutaloissa. Lahtinen ja Salminen (2014, 186) kuvailevatkin Kakolanmäelle muodostuneen 1900-luvulla ”parin tuhannen ihmisen kokoinen pieni kaupunki, jonka elämä pyöri vankilan ympärillä”. Maisemallisesti tärkeä on etelästä Aurajoen puoleiselta rinteeltä mäelle nouseva serpentiinitie ja sitä ympäröivä puisto. (Lahtinen & Salminen 2014.)

Kuvio 2. Kakolanmäki ja sen rakennukset: 1 keskusvankila eli Kakola, 2 lääninvankila ja 3 vankimielisairaala. Kartassa näkyy myös Aurajoen puoleisen rinteeseen serpentiinitie, muita mäen rakennuksia sekä mäkeä ympäröivää kaupunkirakennetta. (kartta: Paikkatietoikkuna/Maanmittauslaitos)

Kakolanmäen vankilakäyttö päättyi vuonna 2007, kun viimeiset vangit muuttivat uuteen Turun Saramäessä sijaitsevaan vankilaan. Tutkimukseni sijoittuu kuitenkin tätä aiempaan ajankohtaan, vuosituhanen vaihteeseen. Vuonna 1999 oikeusministeriö teki päätöksen vankiloiden siirtämisestä, ja tämä päätös laittoi alulle Kakolanmäen suunnitteluprosessin. Vuonna 1999 alkanut keskustelu tarjoaa tutkimukselle kiinnostavan kontekstin, kun eri toimijat alkoivat ensi kertaa hahmotella puheissaan sitä, millainen Kakolanmäestä tulisi vankilatoiminnan jälkeen. Lisäksi vuonna 1999 julkista keskustelua Turun uuden jätevedenpuhdistamon suunnitelmista ja mahdollisuudesta sijoittaa puhdistamo Kakolanmäen kallioon. Keskustelu aiheen ympärillä hiljeni loppuvuodesta 2001, kun puhdistamo päätettiin sijoittaa Kakolanmäelle. Loppuvuodesta 2011 julkaistiin myös ensimmäinen varsinainen suunnitelma Kakolanmäen tulevaisuuden käyttömahdollisuuksista, mikä muutti keskustelun luonnetta konkreettisemmaksi. Tämä vuoksi on perusteltua rajata tarkasteltu sanomalehtiaineisto vuoden 2001 loppuun.

Tutkimani ajankohta, Kakolanmäen suunnittelun alku sijoittuu ajallisesti kiinnostavaan vuosituhanen vaihteeseen, kun uusi, vuorovaikutuksellisuutta ja osallisuutta painottava maankäyttö- ja rakennuslaki tuli voimaan: vuodesta 2000 alkaen kaupunkilaisten vaikutusmahdollisuudet kaavoitusprosessissa kasvoivat (Maankäyttö- ja rakennuslaki 1999/132). Myös Turun kontekstissa tutkimani ajanjakso on kiinnostava. Vuosina 1999–2001 Turussa keskusteltiin ja kiisteltiin Kakolanmäen lisäksi muun muassa toriparkista, uuden kaupunginkirjaston sijainnista ja Vartiovuoren Aurajoen puoleisen, niin kutsutun Rettiginrinteen rakentamissuunnitelmista (esim. TS 19.9.2001; TS 19.12.2001).

Turun maankäytön suunnittelua tutkiessa ei voi ohittaa 1960–1970-luvuilla tapahtunutta keskustan vanhojen talojen mittavaa purkamista, jota kutsutaan myös Turun taudiksi. Käsitteellä viitataan rakennusten purkamisen lisäksi turkulaisen kunnallispolitiikan tilaan, kytkentöihin ja kähmintään sekä rakennusliikkeiden vaikutusvaltaan (esim. Lahtinen 2009). Useiden keskustan vanhojen talojen jo hävittyä kaupunkikuvasta alettiin 1970-luvun aikana pikkuhiljaa herätä suojelemaan ja säilyttämään vanhoja rakennuksia, ja 1980-luvulla vanhaa arkkitehtuuria alettiin kunnostaa ja ottaa osaksi uutta kaupunkiympäristön tuottamista (Lahtinen 2009, 83). Turun tauti -käsite on kuitenkin Lahtisen (emt, 82–83) mukaan jäänyt elämään, ja jotkut katsovat sen vaikuttaneen vielä 2000-luvulla alussa muun muassa toriparkkisuunnitelmissa.

4.2 Aineiston esittely

Tutkimukseni on laadullinen ja aineistona käytän Kakolanmäkeä koskevia sanomalehtikirjoituksia, jotka muodostavat osan julkisesta Kakolanmäki-puhunnasta. Nämä puhunnat edustavat sitä todellisuutta tuottavaa sosiaalista kanssakäymistä, josta diskurssianalyysissä olen kiinnostunut. Käytän tutkimusaineistostani käsitettä *puhunta* viittaamaan todellisuutta eli tässä tapauksessa Kakolanmäkeä määritteleviin ja tuottaviin sanomalehtikirjoituksiin (vrt. Lappi 2007). Puhunnan käsite pitää Lappia (emt) mukaillen sisällään puheen itsensä lisäksi puheen ja kielen tuottamisen tavan sekä kontekstin, jossa puhetta tuotetaan. Näin ollen puhuntojen tarkastelu mahdollistaa esimerkiksi vallan ja tiedonpolitiikan tutkimisen sen sijaan, että tarkastelisin tekstejä pelkästään teksteinä ilman kontekstin ja toimijan position huomioimista. Sanaa *puhe* käytän viittaamaan pelkästään tekstin sisältöön ilman kielenkäytön aspektia.

Tutkimusaiheeni paikallisen luonteen ja alueellisen merkittävyyden vuoksi on perusteltua käyttää aineistona Varsinais-Suomen maakuntalehdessä, Turun Sanomissa, julkaistuja kirjoituksia. Turun Sanomat on ilmestynyt vuodesta 1905 lähtien ja sen omistaa TS-Yhtymä Oy (Vahtera 2004, 27; TS-Yhtymä.fi). Lehti on Suomen kolmanneksi suurin seitsemänpäiväinen sanomalehti, ja sen levikki vuonna 2017 oli 79 108 (MediaAuditFinland 2018). Maakunnan suurimman päivälehdessä julkaistuja tekstejä tutkimalla on mahdollista päästä käsiksi paikallisiin julkisiin tapoihin puhua kaupungista sekä tavoittaa ihmiset, joita pääosin yhdistää yhteinen alueellinen ja paikallinen identiteetti ja kulttuuri (Nevalainen 2004a, 37–38). Esittelen seuraavaksi käyttämäni sanomalehtiaineiston. Käytän aineiston hallinnassa ATLAS.ti-ohjelmaa, joka on laadullisen aineiston käsittelyyn tarkoitettu ohjelmisto. Sen avulla pystyn muun muassa ryhmittelemään, teemoittelemaan ja koodaamaan aineistoa analyysin tueksi.

Tutkimukseni aineisto koostuu siis vuosina 1999–2001 Turun Sanomissa julkaistuista Kakolanmäkeä koskevista kirjoituksista: uutisista, artikkeleista, mielipidekirjoituksista, pääkirjoituksista, kolumneista, toimittajien kommenteista sekä ilmoituksista. Nämä tekstit muodostavat Turun Sanomien tuottaman Kakolanmäki-puheen tutkimanani ajanjaksona. Olen kerännyt käyttämäni lehtikirjoitukset Turun Sanomien internetsivuilta sekä Turun yliopiston kirjaston mikrofilmeiltä skannaamalla, kirjoittanut ne puhtaaksi ja tuonut ATLAS.ti-ohjelmaan. Oheisesta taulukosta (taulukko 1) käy ilmi Kakolanmäkeä koskevan sanomalehtipuheen vuosittainen jakautuminen.

Taulukko 1. Kakolanmäkeä käsittelevät kirjoitukset Turun Sanomissa vuosittain ja juttutyypeittäin

Vuosi	Mielipide- kirjoitus	Kolumni/ pääkirjoitus	Uutinen/ artikkeli	Ilmoitus	Yhteensä
1999	38	4	43	1	86
2000	18	7	38	1	64
2001	18	7	61	0	86
Yhteensä	74	18	142	2	236

Vuosi 1999 oli aineiston vilkkain vuosi Turun Sanomien mielipideosastolla. Keskustelussa otettiin kiivaasti kantaa Kakolanmäelle suunnitellun jätevedenpuhdistamon puolesta ja sitä vastaan. Keskustelu pohjautui Turun Sanomien julkaisemiin uutisiin puhdistamon suunnitteluprosessin vaiheista, konsulttiselvityksistä ja päätöksenteosta, ja siihen osallistuivat niin Turun Sanomien haastattelemat poliitikot ja asiantuntijat kuin lehteen kirjoittaneet lähialueiden asukkaat ja muut kaupunkilaiset. Kaupunginhallitus päätyi esittämään puhdistamon sijoittamista Kakolanmäkeen, ja 21. kesäkuuta kaupunginvaltuusto päätti asian (TS 22.6.1999). Päätöstä vastusti etenkin kokoomus, joka halusi järjestää asiasta kansanäänestyksen. Syksyllä 1999 Pro Kakolanmäki -niminen kansalaisliike alkoi kerätä nimiä kansanäänestyksen järjestämiseksi tavoitteenaan perua puhdistamopäätös. Liike julkaisi Turun Sanomissa vuosina 1999 ja 2000 ilmoitukset, joissa kerättiin nimiä tähän adressiin.

Puhdistamokeskustelun kanssa osittain samaan aikaan käytiin keskustelua vankilatoiminnan siirtämisestä pois Kakolanmäeltä, kun vankeinhoitolaitoksen ylijohtaja otti kesäkuussa 1999 kantaa asian puolesta (TS 4.6.1999). Myöhemmin samana kesänä uutisoitiin vankeinhoitolaitoksen ylijohtajan ja oikeusministerin vierailusta Kakolanmäellä sekä tarpeesta uudelle vankilalle (esim. Yle Uutiset 13.8.1999). Joulukuussa oikeusministeriö päätti siirtää Kakolanmäen vankilatoiminta uusiin tiloihin, pois Turun keskustasta. Päätöksen jälkeen alkoi alueen uuden käytön ideointi kaupungin poliitikkojen, viranhaltijoiden, kaupunkiseurojen ja kansalaisten toimesta.

Vuonna 2000 uutisointi ja Turun Sanomien sivuilla käyty keskustelu Kakolanmäestä hieman hiljensivät. Keskustelua herätti kuitenkin edelleen Kakolanmäen puhdistamohanke ja erityisesti hankkeen hinta-arvion nouseminen (esim. TS 4.3.2000), ja alueen tulevan käytön ideointi jatkui lehden sivuilla läpi vuoden. Toukokuussa 2000 lehti uutisoi Pro Kakolanmäki -liikkeen edelleen keräävän nimiä kansanäänestystä vaatimaan adressiin, joka alkuvuodesta 2001 luovutettiin kaupungille (TS 23.5.2000; TS 13.2.2001). Kaupunginvaltuusto päätti olla järjestämättä kansanäänestystä, ja päätöksestä tehty valitus hylättiin myöhemmin Turun hallinto-oikeudessa (TS 18.9.2001).

Kevään 2001 aikana keskustelu jätevedenpuhdistamosta jatkui, ja niin valtio kuin kaupunkiseurat vastustivat Kakolanmäkeä puhdistamon sijoituspaikkana. Turun Sanomat uutisoi myös kaupungin ja maanomistajan eli valtion välille syntyneestä kiistasta koskien puhdistamon poistoilmapiipun sijoituspaikkaa ja puhdistamon yläpuolelle jäävän kalliokerroksen paksuutta (esim. TS 24.5.2001). Puhdistamosuunnitelmat kuitenkin etenivät, ja mäen maanalainen, jätevedenpuhdistamon mahdollistava kaava valmistui toukokuussa ja puhdistamon hankesuunnitelma elokuussa (TS 16.5.2001; TS 15.8.2001). Teknisistä yksityiskohdista väännettiin ja uutisoitiin kaavoitusprosessin loppuun saakka, kunnes lokakuussa 2001 kaupunginvaltuusto teki lopullisen päätöksen puhdistamon sijoittamisesta Kakolanmäkeen (TS 9.10.2001). Syksyn ja talven aikana keskustelun aiheena oli myös mäen tuleva käyttö, jota kaupunkilaiset, päättäjät ja eri alojen asiantuntijat ideoivat Turun Sanomien mielipidesivulla sekä aiheesta kirjoitetuissa artikkeleissa. Marraskuussa 2001 valmistui Senaatti-kiinteistöjen tilaama, mäen maanpäällistä käyttöä koskeva selvitys (TS 30.11.2001). Selvityksen laatinut konsulttiyritys ehdotti Kakolanmäelle muun muassa työpajoja, kahviloita, hotellia ja asuntoja.

Puhdistamon sijoittamista mäelle vastustettiin voimakkaasti koko sen suunnittelun ajan, ja aiheesta käytiin kiivasta keskustelua Turun Sanomien mielipidepalstoilla. Iso osa jätevedenpuhdistamoa koskevasta keskustelusta käsitteli teknisiä ja taloudellisia seikkoja, jotka eivät ole oleellisia tässä tutkimuksessa. Puhdistamokeskustelun kiinnostava osa on jätevedenpuhdistamon sijoituspaikasta eli Kakolanmäestä käyty keskustelu, jonka argumentit koskevat muiden, esimerkiksi haju-, maisema- ja liikennehaittojen, lisäksi huolta Kakolanmäen ”tuhoamisesta” ja mäen tulevan käytön vaarantumisesta. Tämä keskustelu tarjoaa kiinnostavaa aineistoa tutkimukseeni, samoin kuin puhdistamokeskustelun rinnalla käyty ja osin sen kanssa limittäinen keskustelu mäen tulevasta käytöstä.

Rajasin keräämistäni Kakolanmäkeä koskevista sanomalehtijutuista lopulta tutkimuksen varsinaiseksi aineistoksi ne sanomalehtijutut ja -kirjoitukset, jotka tulkintani mukaan määrittelevät Kakolanmäkeä tietynlaiseksi. Rajauksen jälkeen aineistoni koostuu 97 tekstistä: 43 mielipidekirjoituksesta, 42 sanomalehtiartikkelista ja uutisesta, kymmenestä pääkirjoituksesta ja kolumnista sekä kahdesta nimienkeruuilmoituksesta. Seuraavasta taulukosta (taulukko 2) voi nähdä kirjoitusten vuosittaisen jakautumisen. Aineistossa painottuu mielipidekirjoitusten osalta vuosi 1999, kun jätevedenpuhdistamon sijoituspaikkaa koskeva keskustelu oli kiivainta ja toisaalta uutisten ja artikkelien osalta vuosi 2001, kun Kakolanmäen uusiokäyttömahdollisuuksista puhuttiin jätevedenpuhdistamoon liittyvien keskusteluiden sekä Senaatti-kiinteistöjen uusiokäyttöselvityksen uutisoinnissa.

Taulukko 2. Aineistona käytettävien Kakolanmäki-puheiden vuosittainen jakautuminen tekstityypeittäin

Vuosi	Mielipide- kirjoitus	Pääkirjoitus/ kolumni	Uutinen/ artikkeli	Ilmoitus	Yhteensä
1999	24	2	13	1	40
2000	6	6	9	1	22
2001	13	2	20	0	35
Yhteensä	43	10	42	2	97

Turun Sanomissa Kakolanmäkeä määrittelevää puhetta tuottavat useat eri toimijat. Mielipideosastolla ovat tarkastelemallani ajanjaksolla äänessä muun muassa kaupunkilaiset, päättäjät (kaupunginvaltuutetut, lautakuntien jäsenet sekä puolueiden johtohenkilöt), Kakolanmäen lähialueiden asukkaat ja asunto-osakeyhtiöt, kaupungin edustaja sekä eri alojen asiantuntijat. Asiantuntijoiksi olen luokittelut uutisartikkeleissa haastateltujen asiantuntijoiden lisäksi mielipidekirjoituksensa jollain tittelillä (esim. insinööri, arkkitehti) allekirjoittaneet, itsensä tietyn alan asiantuntijaksi positoivat puhujat. Uutisissa ja artikkeleissa puolestaan ääneen pääsevät etenkin valtio, kaupunki ja päättäjät mutta myös etenkin vuonna 2001 kaupunkiseuraturat. Muita uutistekstien puhujia ovat vankilalaitoksen edustajat, eri alojen asiantuntijat (mm. kaupunkimaantieteen professori ja Kakolanmäen uusiokäytön selvityksen tehnyt konsultti) sekä kaupunkilaiset. Osa toimijoista tuottaa Kakolanmäki-puhetta sekä mielipideettä uutissivuilla ja osa on kirjoittanut aiheesta mielipideosastolle useita kertoja.

Lisäksi yhtenä toimijana on sanomalehti tai toimittaja, joka tiedon välittäjänä muotoilee käsittelemänsä asian tietynlaiseksi ja valitsee paitsi uutisaiheet ja haastateltavat myös käyttämänsä sanat. Riddell (2009, 241–242) näkeekin paikalliset ja alueelliset sanomalehdet paitsi maankäytön pelin areenana myös sen osapuolena. Anttila (2008, 265) puolestaan esittää, että ”kaikkea mediassa esitettyä voidaan nimittää median puhunnaksi, sillä olipa kirjoittaja kuka tahansa, tekee media valinnan siitä, mitä julkaistaan”. Käsitän siis sanomalehden ja toimittajat yhtenä Kakolanmäki-puheen tuottajana siinä missä muutkin toimijat, ja otan huomioon median laajemman roolin toimijana, joka hallitsee tutkimieni puhuntojen kenttää.

4.3 Diskurssianalyysi tutkimusmenetelmänä

Diskurssianalyysi lähtee liikkeelle konstruktionistisen tieteenfilosofian perusajatuksista, jonka mukaan todellisuus muodostuu sosiaalisessa kanssakäymisessä ja siinä yhdistyvät ihmisten kokemukset sekä niiden yhteiskunnallinen alkuperä (Häkli 2004). Konstruktionistinen tutkimus käsittää todellisuuden sellaisena, kuin ihmiset sen kokevat ja sitä koskevat ilmaisut sen esittävät (emt). Näihin

ajatuksiin pohjaten diskurssianalyysi tutkii todellisuutta tuottavia sosiaalisia, kielellisiä prosesseja ja näiden prosessien tuotoksia (Jokinen 2016). Tutkimuksessa huomio kiinnitetään kulttuurisiin merkityksiin, joita muokataan, pidetään yllä ja tuotetaan sosiaalisesti kirjoituksissa, puheissa, keskusteluissa, kuvissa ja muissa esityksissä joko tietoisesti tai tiedostamatta, usein hienovaraisilla ilmauksilla ja kielen käytön tavoilla (Nevalainen 2004a, 43). Merkitykset tuotetaan aina kontekstissaan, tietyssä tilanteessa tietyllä hetkellä, ja sellaisina niitä tulisi tutkiakin (Jokinen & Juhila 2016b). Kontekstin huomioimisella Jokinen, Juhila ja Suoninen (2016) tarkoittavat niin vuorovaikutustilannetta kuin kulttuurista kontekstia.

Diskurssianalyysi on kiinnostunut kulttuuristen merkitysten tuottamisesta ja siitä, kuinka nämä merkitykset tuotetaan kommunikatiivisesti sosiaalisissa prosesseissa (Jokinen ym. 2016). Faircloughin (1989, 26) mukaan diskurssien analysointi on tekstien, niiden tuottamisen ja tulkitsemisen prosessien sekä niitä määrittävien kontekstisidonnaisten ja laajempien yhteiskunnallisten olosuhteiden analysointia. Diskurssianalyysi on ikään kuin aineiston ja tutkijan käymää vuoropuhelua, jota käymällä tutkija tekee perusteltuja tulkintoja aineistosta (Jokinen ym. 2016). Aineiston rooli on hieman erilainen kuin muussa laadullisessa tutkimuksessa, jossa aineiston ajatellaan kuvaavan tutkimuksen kohteena olevaa todellisuutta. Diskurssianalyysissa aineisto *on* tutkimuskohde ja tutkija on kiinnostunut aineistossa esiintyvistä diskursseista sekä niiden funktioista (Suoninen 2016, 52).

Diskurssianalyysi on ennen kaikkea lähestymistapa ja väljä viitekehys tutkimuksen tekoon, ei siis tarkoin määritelty tutkimusmenetelmä. Tässä tutkimuksessa pyrin diskurssianalyysin avulla löytämään aineistosta Kakolanmäki-keskustelua hallitsevia puhuntoja, siis totuuden aseman saaneita valtakursseja, joiden määrittelemässä todellisuudessa Kakolanmäen uusiokäytön suunnittelu alkoi rakentua. Valtaa ei ole olemassa ilman vastarintaa (esim. Lapintie 2006, 9), joten kiinnitän huomiota myös vaihtoehtoihin diskursseihin ja tapoihin, joilla ne mahdollisesti suljetaan keskustelun ulkopuolelle tai joilla ne vastaavasti pyrkivät haastamaan hallitsevia diskursseja. Koska diskurssianalyysi ei ole yhtenäinen menetelmä, on tutkijan tehtävä perusteltuja valintoja tutkimuksen painotuspisteistä ja metodeista. Tässä tutkimuksessa mielenkiintoni kohdistuu siihen, millaisia merkityksiä Kakolanmäkeen liitetään ja millaiseksi sitä tuotetaan. En siis ole kiinnostunut esimerkiksi retoriikasta, joka voi myös olla diskurssianalyttisen tutkimuksen kohteena. Tutkimusta ei voi kuitenkaan tiukasti linjata tutkimaan pelkästään merkityksiä tai niiden tuottamisen tapoja, sillä ne ovat kietoutuneet erottamattomasti toisiinsa (Jokinen & Juhila 2016b).

Tutkimusasetelmani perustuu osittain siihen diskurssianalyysissä tärkeään huomioon, että aineistossa esiintyvät diskurssit kytkeytyvät laajemmin kulloisiinkin paikallisiin ja ylipaikallisiin diskursseihin ja merkityksellistämisen käytäntöihin (Jokinen & Juhila 2016b, 269). Ne siis peilaavat ympäröivää yhteiskuntaa ja noudattavat kulttuurisia merkityksenannon tapoja samalla, kun ne tuottavat puhunnan kohdetta. Tämä tarjoaa aineksia syvällisemmälle analyysille siitä, miten kaupungille annetaan merkityksiä ja mitkä diskurssit kenties saavat tai ovat saaneet hegemonisen aseman kaupunkia koskevassa julkisessa keskustelussa. Edellä esittelemäni tutkimuksen kehykset ja konteksti on otettava analyysissä ja johtopäätöksissä huomioon, mutta ne eivät määrittele analyysia tai ohjaile päätelmiä.

Käytännössä diskurssianalyysi on kielenkäytön erittelyä, jonka tavoitteena on päästä käsiksi kulttuuris-sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen ja tuottamiseen sekä siihen, miten sosiaalista todellisuutta jäsennetään (Jokinen & Juhila 2016a, 76; Teräväinen 2006, 84). Analyysissä tarkoituksena on paikantaa merkityssysteemejä, joihin puhujat tai kirjoittajat tukeutuvat. Merkityssysteemit esiintyvät aineistossa yleensä pieninä osina, jopa häivähdyksinä, jotka tutkijan on huomattava hyödyntämällä kulttuurista tietämystään (Jokinen & Juhila 2016a, 80; Suoninen 2016, 53–54). Merkityssysteemien osat ja säännönmukaisuudet on tämän jälkeen tunnistettava osaksi tiettyä merkityssysteemiä, mikä tapahtuu tulkitsemalla aineistossa esiintyviä merkityksenantoja kontekstisidonnaisesti (Suoninen 2016). Analyysissä edetään siis osista kokonaisuuksiin ja merkityksistä diskursseihin (Jokinen & Juhila 2016a, 80). Samalla analyysissä pohditaan puheiden funktioita: mitä niillä tehdään tai halutaan tehdä (Suoninen 2016, 57)? Merkityssysteemien paikantaminen on tapahduttava diskurssianalyysissä aineistolähtöisesti ja aineistossa esiintyvien toimijoiden ehdoilla (Jokinen & Juhila 2016b, 275). Tutkijan on pystyttävä päästämään irti omista tavoistaan jäsentää todellisuutta ja olemaan avoin ennalta-arvaamattomillekin merkityksenannoille. Tämän ansiosta tutkija voi tutkimuksen aikana nostaa aineistosta uusia hypoteeseja analysoitavaksi (Suoninen 2016, 53) Tutkijana tavoitteenani onkin päästää irti tutkimuskohteeseen mahdollisesti liittämistäni ennakko-oletuksistani ja antaa aineiston puhua.

Olen tutkimuksessani kiinnostunut erityisesti diskurssien välisistä valtasuhteista, jotta pystyn selvittämään, millä ja kenen tuottamilla diskursseilla on ollut Kakolanmäki-keskustelussa hegemoninen asema. Jokisen ja Juhilan (2016a, 75–76) mukaan diskurssit ovat aina keskenään hierarkkisia: toiset diskurssit tuotetaan voimakkaammiksi kuin toiset. Voimakkaat eli niin kutsutut hegemoniset diskurssit voivat estää monipuolisen keskustelun syntymisen ja vaihtoehtojen esittämisen. Ne tuotetaan luonnollisina asioina, totuuksina ja itsestäänselvyyksinä, joita ei voi tai kuulu kyseenalaistaa (emt). Hegemonisia diskursseja tutkimalla pyrin löytämään aineistostani puheet, jotka kaikista voimakkaimmin näyttävät hallitsevan Kakolanmäki-keskustelua sekä määrittelevän aluetta ja dominoivan sen

suunnittelusta käytävää keskustelua. Aloitan analyysini paikantamalla aineistostani vahvalta vaikuttavia diskursseja ja niiden osia. Mitä useammin tai mitä vaihtoehtottomampana jokin diskurssi esiintyy, sitä vahvemmassa diskurssista yleensä on kyse (Jokinen & Juhila 2016a, 80–81).

Jokisen ja Juhilan (2016a, 98) mukaan tutkimuksessa ”hegemonisiin diskursseihin sekä niiden uusintamiseen keskittyminen saattaa pahimmillaan luonnollistaa asioita”. Tutkijan onkin tärkeää ymmärtää ja huomioida, etteivät diskurssit ole pysyviä rakennelmia, vaan niitä ylläpidetään, uusinnetaan ja myös haastetaan ja muokataan jatkuvasti. On siis syytä kiinnittää hegemonisten diskurssien lisäksi huomiota myös niitä kyseenalaistaviin ja haastaviin merkityksenantoihin. (Jokinen & Juhila 2016a, 75, 98–99.)

4.4 Tutkimuksen luotettavuuden arviointi

Arvioin seuraavaksi tutkimukseni aineistoon mahdollisesti liittyviä heikkouksia, vahvuuksia ja epävarmuustekijöitä. Tämän jälkeen pohdin omaa positiotani tutkijana ja Kakolanmäkeä koskevan tiedon tuottajana sekä mahdollisia ennakko-oletuksiani. Tutkijoilta vaaditaan usein objektiivisuutta, ulkopuolisuutta, neutraaliutta ja etäisyyttä tutkimuskohteeseen. Konstruktionistisessa tutkimuksessa ja diskurssianalyysissä tutkijan rooli nähdään kuitenkin eri tavalla: tutkija osallistuu tutkimuskohteen ja sitä koskevan tiedon sekä todellisuuden muodostamiseen kuvailemalla tutkimuskohdetta tietyin sanavalinnoin, tekemällä aineistosta tulkintoja ja samalla tuottamalla tutkimuskohteesta uusia merkityksiä (Jokinen 2016, 253; Teräväinen 2006, 88). Tutkijan onkin pohdittava suhdettaan valtaan ja tunnistettava asemansa sekä ne diskurssit, joihin hän itse tukeutuu ja joiden avulla hän rakentaa todellisuutta sekä mahdolliset seuraukset, joita hänen tulkinnoillaan voi olla (Jokinen ym. 2016, 50).

4.4.1 Aineiston luotettavuus

Sanomalehtiaineiston käyttämiseen tutkimusaineistona liittyy useita rajoitteita. Sanomalehtien mielipidepalstalle eivät suinkaan kirjoita kaikki kansalaiset, vaan kirjoittamiseen tai kirjoittamatta jättämiseen vaikuttavat esimerkiksi kokemus omista vaikuttamismahdollisuuksista, kirjalliset taidot ja argumentointikyvyt sekä muut käytettävissä olevat resurssit. Sanomalehdillä puolestaan on lehdistönvapauden suoma oikeus valita julkaisemansa mielipidekirjoitukset, jolloin julkaisusta päättävän toimittajan omat käsitykset ympäröivästä maailmasta saattavat vaikuttaa julkaisupolitiikkaan (esim. Heinonen 1996). Sanomalehtiaineiston perusteella ei siis voi päätellä kaikkien kansalaisten mielipidettä,

mutta se ei ole tässä tutkimuksessa tarkoituskaan. Sen sijaan sanomalehtiaineisto tarjoaa tähän tutkimukseen tarkoituksenmukaisen aineiston Kakolanmäen saamien merkitysten muodostumisen ja alueen kehittämispuheita hallitsevien diskurssien tutkimiseksi. Se, etteivät median tuottamat puheet ole neutraaleja, tekee niistä kiinnostavan ja monia mahdollisuuksia tarjoavan yhteiskunnallisen tutkimuksen aineiston.

Yksi heikkous tutkimuksessani saattaa olla vain yhden sanomalehden tekstien käyttö aineistona. Tämän takia en välttämättä saa kokonaiskuvaa tarkastellun ajanjakson julkisesta kaupunkipuheesta, vaan pelkästään Turun Sanomissa rakentuneesta kaupunkipuheesta. Tämä aineistoa koskeva raja on ollut kuitenkin tarpeen tehdä, jottei aineiston hankkimisesta olisi tullut pro gradu -tutkielman laajuuteen nähden kohtuuttoman suuri urakka. Toinen aineiston valintaa koskeva kysymys liittyy sanomalehtiformaattiin itseensä: onko sanomalehden sivuilla käyty kaupunkia koskeva keskustelu edelleen, 2010-luvulla, varteenotettava tutkimusaineisto? Sanomalehti kun ei ole enää samanlainen instituutio kuin ennen, vaan kansalaiset käyvät keskustelua yhä enemmän internetissä ja sosiaalisessa mediassa. Aineiston valintaan kuitenkin vaikutti eniten se, että halusin saada kuvan kaupungin diskursiivisesta muotoutumisesta tutkimustapaukseni alkuvaiheessa, jolloin merkittävä osa julkisesta keskustelusta ja tiedon muodostamisesta yhä käytiin sanomalehtien sivuilla. Aineiston valintaan vaikutti siis tiedonjano Kakolanmäen suunnittelun alkuvaiheista.

Aineistoon liittyy myös konkreettisempia epävarmuuksia. Keräsin sanomalehtiaineiston manuaalisesti mikrofilmeiltä, joten ei ole poissuljettua, että jokin Kakolanmäki-aiheinen kirjoitus on jäänyt huomaamatta ja näin ollen tallentamatta aineistoksi. Yhden tai parinkaan tekstin puuttuminen ei kuitenkaan merkittävästi vaikuta tutkimukseen aineiston ollessa määrällisesti laaja. Toisen, kuitenkin huomattavasti pienemmän epävarmuustekijän aineistoon tuo se, että olen kirjoittanut puhtaaksi mikrofilmeiltä skannatut tekstit, ja aineiston ollessa laaja on mukaan saattanut päätyä lyöntivirheitä.

4.4.2 Tutkijan positio

Aineistosta tehtyihin tulkintoihin vaikuttavat tutkijan tiedostetusti ja tiedostamatta tekemät havainnot ja omaamat tiedot, jotka hän saa esimerkiksi elämällä tutkimuskohteena olevassa kaupungissa, sekä tiedostamattomat näkemykset, jotka vahvistavat tutkijan ennakko-oletuksia aiheesta (Häikiö & Niemämaa 2007, 54; Nevalainen 2004a, 35). Nämä ennakkonäkemykset on pyrittävä tunnistamaan ja ottamaan huomioon tutkimuksen jokaisessa vaiheessa, eikä vähiten tutkimusasetelmaa laadittaessa: ennakko-oletukset saattavat ohjata tutkimuksenasettelua ja sitä, mitä tutkimuksessa halutaan löytää

(Häikiö & Niemenmaa 2007, 54). Omalla kohdallani on ollut tarpeen tunnistaa omaamani ennakkotiedot, jotka olen saanut asumalla Turussa, ja etenkin asenteet, joita minulla tutkimuksen alkuvaiheessa oli Kakolanmäen 2010-luvulla alkanutta uudisrakentamista kohtaan. Se, että suhtaudun lähtökohtaisesti kriittisesti Kakolanmäen nykyiseen kehityssuuntaan, ei kuitenkaan ole este tutkimuksen luotettavuudelle. Häikiön ja Niemenmaan (emt) mukaan tutkijan on kirjoitettava positionsa auki lukijalle, joka arvioi tutkimusta tästä lähtökohdasta.

Kriittinen suhtautuminen tutkimusaiheeseen on ohjannut minut diskurssianalyysin ja kaupungin diskursiiviseen tuottamiseen liittyvien valtasuhteiden tarkastelun pariin. Ennakkoasenteet tunnistettuani olen tietoisesti pyrkinyt irrottautumaan niistä ja suhtautumaan tutkimukseeni mahdollisimman aineistolähtöisesti, avoimena kaikille Kakolanmäelle annetuille merkityksille. Täydellistä objektiivisuutta ei siis voi tai tulekaan vaatia, mutta tiettyyn tasapuolisuuteen tulee tutkimuksessa pyrkiä kirjoittamalla auki ja perustelemalla tehdyt valinnat ja tulkinnat (Suoninen 2016, 62). Pyrin tässä tutkimuksessa tieteelliseen objektiivisuuteen edellä mainitun lisäksi valitsemalla Teräväisen (2006, 86) tavoin aineiston tasapuolisesti, antamalla sen puhua ja tulkitsemalla sitä puolueettomasti. Pyrin tekemään aineistosta tulkintoja puhujan, en omien, merkityksenantojen pohjalta.

5 DISKURSSIT KAKOLANMÄKEÄ TUOTTAMASSA

Olen analysoinut tutkimusaineistoa diskurssianalyysin avulla ryhmitellen, teemoitellen ja koodaten aineistoa ja tällä tavoin etsinyt yksittäisistä puheista laajempia diskurssikulttuureja. Tämän olen pyrkinyt tekemään mahdollisimman aineistolähtöisesti unohtaen ennakko-oletukseni ja -käsitykseni aiheesta. Annan aineiston puhua. Pyrin näkemään ilmiselvien merkitysten taakse ja väliin, löytämään piilossa olevia merkityssysteemien palasia. Olen analyysissani kiinnostunut ennen kaikkea siitä, mitkä diskurssit näyttävät saavan hegemonisen aseman verrattuna toisiin diskursseihin, miten nämä diskurssit hegemonisoituvat ja kuka niitä tuottaa (ks. Jokinen & Juhila 2016a). Aineistosta paikantamistani diskursseista kolme vaikuttaa hallitsevalta, hegemonisilta diskursseilta: (1) Kakolanmäkeä tulee kehittää vetovoimaiseksi alueeksi, (2) Kakolanmäellä on kulttuurihistoriallista arvoa sekä (3) Kakolanmäki on turkulaisten alue. Nämä kolme päädiskurssia jakautuvat osadiskursseihin ja osa niistä tulee kyseenalaistetuksi vastadiskursseissa.

Havainnollistan analyysilukua aineistosta peräisin olevilla sitaateilla. Merkitsen niihin tekstityypin (esim. mielipidekirjoitus, uutinen, kolumni) ja julkaisupäivämäärän lisäksi puhujan. Puhujalla tarkoitan mielipidekirjoituksen tai kolumnin kirjoittajaa tai uutisen tai artikkelin kohdalla sitä henkilöä tai ryhmää, joka tuottaa tai jonka voi tulkita tuottavan Kakolanmäkeä koskevan puheen. Puhuja voi olla myös toimittaja, jos uutisesta on tulkittavissa, ettei toimittaja referoi esimerkiksi haastatellun mielipidettä, vaan kertoo oman tulkintansa todellisuudesta.

Valtadiskurssien hahmotuttua ymmärrän paremmin, millä perusteilla Kakolanmäkeä lähdettiin vuosituhannen vaihteessa kehittämään. Diskurssien hahmotuttua tuon keskusteluun jälleen mukaan muun tutkimuksen ja käsittelen löydöksiäni laajemmassa kontekstissa pyrkien käsitteellistämään tuloksia ja hahmottamaan, mihin laajempiin yhteyksiin aineistossa esiintyvät diskurssit linkittyvät. Tämä tapahtuu sekä tässä että seuraavassa, tutkimuksen tuloksia esittelevässä luvussa (luku 6).

5.1 Kakolanmäki vetovoimaisena alueena

Turun Sanomien puheissa Kakolanmäestä rakennetaan asukkaita, turisteja ja investoijia houkuttelevaa aluetta ja tämän myötä Turusta kilpailukykyistä kaupunkia. *Kakolanmäki vetovoimaisena alueena* -diskurssin puhunnat nojaavat kaupungin kasvuun, joka esiintyy aineistossa vahvana,

luonnollisena ja lähes vaihtoehtottomana kehityskulkuna, johon maankäytön suunnittelun olisi pystyttävä vastaamaan ja jota sen tulisi tukea. Kasvu on tulkittavissa toisaalta ulkopuolelta tulevaksi luonnonvoimaksi, joka tapahtuu ja johon tulee reagoida esimerkiksi uusia asuinalueita ja palveluita rakentamalla, ja toisaalta tavoiteltavaksi asiaksi, jota tulee edistää, jotta Turku pärjää kaupunkien välisessä globaalissa kilpailussa. Kasvulla tarkoitan tässä etenkin taloudellista kasvua, mutta myös esimerkiksi kaupungin maantieteellistä kasvua (uusien alueiden käyttöönotto esimerkiksi asunnoiksi ja työpaikoiksi) ja asukasmäärän kasvua, jotka toki ovat linkittyneet taloudelliseen kasvuun.

Turun Sanomien puhunnoissa kasvava ja kehittyvä Turku rakentaa lisää asuntoja, työpaikkoja ja palveluita ja houkuttelee asukkaita, kuluttajia, turisteja ja investointeja. Kasvavaa, dynaamista kaupunkia tuottavaa diskurssia kuvaa hyvin Kakolanmäestä puhuminen Turun ”sisäfileenä” ja ”aarteena”. Tämä sisäfilee halutaan valjastaa osaksi kehitystä ja sen tuleva käyttö tulee harkita tarkkaan, jotta ainutlaatuista mahdollisuutta ei haaskattaisi. Kakolanmäki tuotetaan siis yhtenä kaupungin kasvun avaimista, ja aluetta halutaan hyödyntää tavalla tai toisella palvelemaan kaupungin kehittämistä – Kakolanmäestä halutaan rakentaa taloudellisesti tuottava kaupunkiympäristö. Seuraavassa sitaatissa käy kuvaavasti ilmi se, miten Kakolanmäen hyödyntämistä tuotetaan osaksi koko kaupungin kasvamista. Alueen kehittämistä ja rakentamista kannattavat puhujat tuottavat ja ylläpitävät samalla kaupungin kasvusta argumenttia, joka on oleellinen ja varteenotettava osa kaupunkikeskusteluista.

Talousvaikeuksien kanssa kamppaileva Turku tarvitsee uusia ideoita, uusia työpaikkoja, turistien rahat ja positiivista ajattelua. Tässä muistin virkistämiseksi eräs idea joka ei ole oma eikä uusi, mutta silti mielestäni erittäin hyvä: Turku voisi hyödyntää sijaintinsa saaristokaupunkina ja ulkomaanliikenteen solmukohtana rakentamalla Kakolanmäelle kunollisen huvipuiston. (mielipidekirjoitus; puhuja: Jarl Ahlbeck; 31.10.1999)

Hegemoniseen kasvun ajatukseen perustuvaa *Kakolanmäki vetovoimaisena alueena* -diskurssia tuottavat ja ylläpitävät toimijat ovat kaupunkilaisia ja poliitikkoja, jotka puhuvat Kakolanmäen kehittämismahdollisuuksista ja -tarpeista ja haluavat saada Kakolanmäki ”optimaaliseen käyttöön”. Kakolanmäki halutaan ”hyötykäyttöön” ja ”palvelemaan” kaupungin ja kaupunkilaisten tarpeita. Kaupunkilaiset ylläpitävät diskurssia myös ehdottamalla Kakolanmäelle asukkaita hyödyttäviä mutta myös turisteja houkuttelevia toimintoja. Jätevedenpuhdistamo koskevassa keskustelussa puhdistamo esitetään uhkana paitsi esimerkiksi historiallisen kukkulan ja viheralueiden säilymiselle myös keskustan, Aurajoen rannan ja koko kaupungin kehittämiseksi sekä turismille. Kakolanmäen kehitys liitetään kiinteästi koko kaupungin kehitykseen ja kasvuun sekä osaksi Turun keskustaa ja kehittyvää jokivartta, kuten seuraavista sitaateista käy ilmi.

Me haluamme, että Kakolanmäki voidaan ottaa osaksi sitä Turun kaupungin keskustan kehittymistä, mikä viime vuosina on nopeasti tapahtunut Aurajoen vartta pitkin sataman suuntaan. Kakolanmäki tulee lähivuosina saada -- Turun keskustan kehittymistä tukevaan käyttöön. (mielipidekirjoitus; puhuja: Pekka Ruola, kaupunginvaltuuston varapuheenjohtaja, Turkuseuran puheenjohtaja; 23.5.1999)

Kakolanmäen uusiokäyttö on vaativa projekti. Suojellut rakennukset pitää säästää, mutta kokonaisuudesta pitää tulla monella tavalla vetovoimainen ja elävä osa keskustaa. (pääkirjoitus; puhuja: päätoimittaja; 10.11.2000)

Kakolanmäki vetovoimaisena alueena -diskurssin sisällä Kakolanmäki saa merkityksen yhtäältä kaupunkilaisten uutena asuin- ja vapaa-ajan alueena ja toisaalta kaupungin vetovoiman ja matkailun kehittämisen edistäjänä. Ensimmäinen linkittyä vahvasti alueen uudisrakentamispotentiaalin korostamiseen ja jälkimmäinen vankilarakennusten ja alueen historian hyödyntämiseen. Nämä merkitykset kulkevat läpi aineiston käsi kädessä ja toisiaan tukien ja täydentäen, mutta selkeyden vuoksi esittelen ne tässä luvussa omina kohtinaan. Niiden esittelyn jälkeen käsittelen vielä *Rakentamaton Kakolanmäki* -nimistä vastadiskurssia, joka kyseenalaistaa alueen itsestäänselvyytenä pidettyä rakentamista.

5.1.1 Uuden asuinalueen rakentaminen

Sanomalehtipuhunnoissa Kakolanmäelle toivotaan asumista ja sitä pidetään viihtyisänä ja kauniina tulevaisuuden asuinalueena, josta olisi upeat maisemat Aurajoelle ja merelle ja jonka puistoissa asukkaat voisivat viettää vapaa-aikaa. Mäelle visioidaan myös erilaisia asumista palvelevia toimintoja, kuten leikkipuistoja, kävelyteitä, rinnehissiä ja kallioon louhittavia parkkitiloja sekä vapaa-ajanviettomahdollisuuksia ja julkisia palveluita, kuten kirjastoa, kulttuurikohteita ja kaupungin virastoja. Muutamat puhujat ehdottavat Kakolanmäkeä vanhusten tai opiskelijoiden asuinalueeksi – entiset vankilasellit sopisivat esimerkiksi opiskelijoiden yksiöiksi.

Kakolanmäki tuotetaan muun muassa keskeisen sijaintinsa sekä vielä rakentamattomien mäenrinteidensä perusteella potentiaalisesti uudisrakentamisen alueeksi, jolloin siitä muodostuu mielikuvissa kokonaan uusi asuinalue ja kaupunginosa. Uudisrakentaminen tuotetaan vuosina 1999 ja 2000 tärkeänä ja itsestään selvänä asiana erityisesti jätevedenpuhdistamoa koskevassa keskustelussa: puhdistamon vastustajat pelkäävät kalliopuhdistamon pilaavan mäen maanpäällisen käytön mahdollisuudet. Vuonna 1999 Kakolanmäen tulevasta käytöstä puhutaan kuitenkin vielä epämääräisesti, ajatuksia ilmoille heitellen. Puhujina ovat niin kaupunkilaiset, eri alojen asiantuntijat kuin poliitikot. Puheissa esitetään itsestäänselvyytenä se, että uusi käyttötarkoitus tulee löytää, että sen tulee palvella kaupungin ja kaupunkilaisten intressejä ja että se edellyttää uudisrakentamista. Vuoden 2000 aikana aletaan

alueen uudisrakentamisesta puhua jo tosiasiana eikä Kakolanmäen uudelle käytölle esitetä etenkaan kaupungin ja valtion tai eri alojen asiantuntijoiden puhunnoissa muita kuin uudisrakentamista sisältäviä vaihtoehtoja. Seuraavassa sitaatissa Valtion kiinteistölaitoksen (nyk. Senaatti-kiinteistöt) Jukka Liede, joka kommentoi asiaa Turun Sanomissa pariinkin otteeseen, haluaa varmistaa, että jätevedenpuhdistamon lisäksi Kakolanmäen kallioon mahtuu louhimaan myös tulevan käytön edellyttämät pysäköintialueet. Tälläkin tavalla Kakolanmäki tuotetaan uutena, asumisen ja työpaikkojen kaupungin osana ja jätevedenpuhdistamo potentiaalisena uhkana alueen kehittämiseksi. Lisäksi *kun*-sanana käyttö tulevaisuudesta puhuessa määrittelee sanotun todeksi, vaikkei mitään ole vielä päätetty.

Lieden mukaan he haluavat varmistua, että kallioista löytyy riittävästi tilaa esimerkiksi pysäköintialueille ja mahdollisille tietunneleille, joita tarvitaan kun alue otetaan asumis- ja työpaikkakäyttöön. (uutinen; puhuja: Jukka Liede, erikoiskiinteistöistä vastaava johtaja, Valtion kiinteistölaitos; 14.9.2000)

Syksyllä 2000 Turun Sanomien artikkelissa kirjoitetaan vuoden 1989 Kakolanmäki-toimikunnan ehdotuksesta alueen uudisrakennusmääräksi (50 000 m²), ja kaupunginjohtaja Armas Lahoniitty väläyttää alueen lisäkaavoitusmahdollisuutta. Viimeistään vuoden 2001 aikana käy selväksi, että uudisrakentaminen on valtion ja myös Turun kaupungin intresseissä. Senaatti-kiinteistöjen ja kaupungin puheissa esiintyy esimerkiksi sana *rakennushankkeet* – alueelle on siis monikossa olevan sanan mukaan tulossa paljon uudisrakentamista. Senaatti-kiinteistöjen ja kaupungin edustajat kiistelevät jätevedenpuhdistamon sijoitusyvyvyydestä ja tuottavat samalla Kakolanmäestä entistä varmemmin uudisrakentamisen aluetta, kuten seuraavista uutisteksteistä voi lukea. Niistä voi myös tulkita, että Senaatti-kiinteistöillä eli valtiolla on maanomistajana niin sanotusti oma lehmä ojassa, sillä se pelkää puhdistamon huonontavan alueen imagoa, vähentävän uudisrakentamismahdollisuuksia ja näin laskevan Kakolanmäen tonttien arvoa. Puhunnat mäen rakennusoikeudesta ja maan arvon laskemisesta niin ikään tuottavat Kakolanmäkeä tulevan uudisrakentamisen ja kasvun alueena.

Kaupungilla on käsissään vahva neuvotteluvaltti, sillä valtio toivoo sen kaavoittavan samaiselles Kakolanmäelle huomattavan määrän rakennusoikeutta. (uutisartikkeli; puhuja: toimittaja; 29.8.2001)

Senaattikiinteistö on halunnut puhdistamon rakentamista riittävän paksun kalliokannen alle, jotta mäen myöhempi rakentaminen ei vaarantuisi. (uutinen; puhuja: Senaatti-kiinteistöt; 2.10.2001)

Loppuvuodesta 2001 julkaistusta, Senaatti-kiinteistöjen teettämästä kehittämissuunnitelmasta taas puhutaan selvityksenä, jonka perusteella tehtäisiin uudisrakentamisen mahdollistava asemakaava. Esimerkiksi seuraavassa uutissitaatissa toimittaja puhuu Senaatti-kiinteistöjen ja kaupungin

Kakolanmäkeä koskevista kehittämis- ja kaavoitus suunnitelmista sekä alueen rakennushankkeiden markkinoinnista. Kakolanmäen tulevaisuus uudisrakentamisen alueena vaikuttaa tässä vaiheessa olevan sinetöity ainakin diskursiivisesti.

Senaatti-kiinteistöt -- on tilannut Realprojekti Oy:ltä vankila-alueen ja sen rakennuskaavan koskevan kehittämisselvityksen --. Selvityksen ja Senaatti-kiinteistöjen kanssa käytyjen neuvottelujen jälkeen kaupunki aloittaa asemakaavatyön. Työn pitäisi sopimuksen mukaan edistyä siten, että maanomistaja voi ryhtyä markkinoimaan ja valmistelemaan rakennushankkeita ennen vuotta 2003. (uutinen; puhuja: toimittaja; 21.8.2001)

Senaatti-kiinteistöjen vuoden 2001 kehittämissuunnitelmassa konsultit suunnittelevat Kakolanmäelle monipuolista toimintakeskusta ja asuinaluetta ja visioivat Kakolanmäestä asumisen, työnteon ja vapaa-ajanvieron aluetta, ”monitoimihallia”, jossa kaupunkilaiset asuisivat, virkistyisivät ja ulkoilisivat puistoissa, kävisivät musiikkitapahtumissa ja söisivät ravintoloissa. Mäelle pääsisi helposti Aurajoen puoleista rinnettä pitkin rinnehissillä ja henkilöautot saisi pysäköityä kallioluolaan. Kaiken kaikkiaan tulevaisuuden Kakolanmäestä rakentuu Turun Sanomissa kuva monipuolisten, kaupunkilaisia eri tavalla palvelevien toimintojen sekä koko kaupungin kasvua tukevana alueena.

5.1.2 Houkuttelevan turistikohteen luominen

Nykypäivän kaupunkien tulee pärjätä globaalissa kilpailussa, osana kaupunkien verkostoa, jossa kilpaillaan muun muassa asukkaista, työpaikoista, investoinneista ja turisteista (esim. Andersson 2009). Asumisen ja kaupunkilaisia palvelevien toimintojen lisäksi Kakolanmäkeä rakennetaan Turun Sanomien puhunnoissa turistien sekä erilaisten tapahtumien ja kansainvälisestikin houkuttelevien toimintojen alueena. Mäelle halutaan toimintaa, joka parantaisi kaupungin imagoa ja vetovoimaa, houkuttelisi turisteja ja investointeja ja siten edistäisi kaupungin taloutta ja kasvua. Tätä puhetta tuottavat niin kaupunkilaiset, poliitikot, Turun Sanomien toimittajat kuin maan ja kiinteistöjen omistaja Senaatti-kiinteistöt.

Onnistuessaan uudistuneesta Kakolanmäestä tulee maailman mitassakin ainutlaatuinen muurien ympäröimä saareke keskelle kauneinta Turkua. (artikkeli; puhuja: toimittaja; 17.9.2000)

Kakolanmäen tulevaisuutta visioidaan esimerkiksi Turun ”matkailun vetonaulana” ja ”Turun hienoina alueena”. Näissä puhunnoissa Kakolanmäki tuotetaan matkailijoita, sijoittajia ja myös asunnonostajia kiinnostavana historiallisena, luonnonläheisenä ja kulttuurisesti kiehtovana kohteena, jonka ihmiset (eli kuluttajat) löytävät, kunhan mäestä kehitetään tarpeeksi houkutteleva.

Nimenomaan vetovoimaisuus ja houkuttelevuus rakennetaan Turun menestyksen mittareiksi. Puhujien mukaan houkuttelevan kohteen luominen onnistuu, jos Kakolanmäen kaltainen keskeisellä paikalla sijaitseva, maanmuodoiltaan ja arkkitehtuuriltaan näyttävä kohde saadaan otettua kiinnostavaan ja kilpailukykyä lisäävään käyttöön, esimerkiksi kulttuurin paikaksi.

Kakolanmäen merkitys Turun vetovoiman ja kilpailukyvyn kasvulle rakentuu merkittävästi jätevedenpuhdistamoa vastustavissa puheissa, joissa puhdistamo esitetään uhkaksi halutulle kehitykselle. Diskurssia kuvaa hyvin 21.7.1999 julkaistun mielipidekirjoituksen otsikko: ”Turun turismin kehitys hukkuu jäteveeten”. Jätevedenpuhdistamosta muodostetaan uhkakuva Kakolanmäen uusiokäyttömahdollisuuksille ja siten kaupungin matkailun kehitykselle. Rakennusneuvos ja arkkitehti Raimo Narjus, jonka kolumni on julkaistu Turun Sanomien pääkirjoitussivulla, kirjoittaa tärkeästä ”Turkuun saatavissa olevasta toiminnasta”. Tällä hänen voi tulkita viittaavan yritysten investointeihin, mutta myös esimerkiksi erilaiset näkyvyyttä tuovat tapahtumat ovat tänä päivänä tärkeitä kaupungeille.

Täysin nurinkurista onkin, jos jollakin keskustan ydinalueen maastollisesti ja maisemallisesti merkittävällä alueella maanalainen käyttö ratkaistaisiin ensin ja se sanelisi koko laajan alueen tulevan käyttöratkaisun. Pahinta olisi jos tulevaisuudessa jokin tärkeä Turkuun saatavissa oleva toiminta olisi tällaisten ajattelemattomien yksittäisratkaisujen vuoksi ohjautumassa kokonaan muualle. (kolumni; puhuja: Raimo Narjus; rakennusneuvos ja arkkitehti; 9.5.1999)

Lopulta loppuvuodesta 2001 Senaatti-kiinteistöjen, Kakolanmäen kehittämissuunnitelman laatineen konsulttiyrityksen ja Turun Sanomien puhunnoissa rakentuu tulevaisuuden Kakolanmäki, joka on kansainvälisestikin houkutteleva asumisen, vapaa-ajanvieron ja matkailun kaupunginosa. Koko tarkasteluajanjakson aikana *Kakolanmäki vetovoimaisena alueena* -diskurssia tuottavat myös kaupunkilaiset ja poliitikot argumentoidessaan jätevedenpuhdistamoa vastaan. Diskurssin sisällä argumentoidaan sen puolesta, että entisen vankila-alueen potentiaali muodostua kiinnostavaksi sekä asukkaita, matkailijoita ja investointeja houkuttelevaksi alueeksi tulee käyttää kaupungin kehittymisen kannalta järkevästi. Samalla, kun Kakolanmäki tuotetaan Turun kehityksen avaimena, Turkua konstruoidaan kaupunkina, jolle Kakolanmäen saaminen hyötykäyttöön on välttämätöntä. Turku ”tarvitsee” Kakolanmäen käyttöönsä ja sen mukana tulevaa kasvua, investointeja ja turisteja.

Kakolanmäki-puhunnoissa tuotettu kasvun diskurssi pitää sisällään myös vertailukohdan muihin kaupunkeihin. Turun tulee näissä puheissa kehittyä ja olla vetovoimainen suhteessa muihin Suomen ja Euroopan kaupunkeihin – joko saada ne kiinni tai päihittää ne. Turkua myös moititaan etenkin Tampereeseen ja Helsinkiin verrattuna huonoista maankäytön suunnitteluun liittyvistä päätöksistä,

jollaisena jätevedenpuhdistamon sijoittamista Kakolanmäelle pidetään, mistä esimerkkinä seuraava sitaatti.

Ehkä Kakolanmäen oikean käyttötarkoituksen löytyminen ja toteuttaminen saisi turistik- vihdoin pysähtymään Turkuun, kun he nyt pääosin rientävät Helsingin suunnasta Naantaliin, ja Ruotsin laivoilta suoraan muualle Suomeen. Turku on viime vuosikymmeninä jäänyt selvästi jälkeen Tampereesta turisti- ja kulttuurikohteiden aikaansaamisessa. Tampereen saavutuksista todettakoon mm. Särkänniemen huvipuisto, Kalevan kirkko, Tampereen Työväen Teatteri, Tampere-talo ja Vapriikki-museo. Turusta ei vastaavalta ajalta tule mieleen muita vastaavia aikaansaannoksia kuin jäähalli. Lisäksi on jokirantaa Martinsillan alapuolelta vähitellen entistetty ja uudistettu, kuitenkin ilman mitään Tampereen kaltaisia monumentaalisia saavutuksia. Niinpä erilaiset EU- ym. kansainväliset kokoukset menevät ensisijaisesti Helsinkiin ja Tampereelle. Voidaan vain kuvitella millaisen röhönaurun tamperelaiset ja helsinkiläiset päästävät kuullessaan, että Turku on päättänyt rakentaa haisevan jätevedenpuhdistamon keskeisimmälle ja turistikäyttöön parhaiten soveltuvalla tontillaan. (mielipidekirjoitus; puhuja: Pentti Mutanen, ekonomi; 21.7.1999)

5.1.3 Rakentamaton Kakolanmäki

Vaikka kaupungin kasvua ja kehitystä painottava diskurssi on luonteeltaan erityisen vahva ja luonnollistettu, ei se esiinny aineistossa täysin kyseenalaistamattomana, eikä kaikki Kakolanmäki-puhe visioi alueelle uudisrakentamista tai tuota aluetta kaupungin kasvun edistäjänä. Kasvulle ja rakentamiselle annetaan Turun Sanomissa myös vaihtoehtoisia merkityksiä. Kaupunkilaiset mutta myös poliitikot puhuvat Kakolanmäestä turkulaisten virkistys- ja viheralueena, ”keitaana”, ja muutamat puhujat suoraan kyseenalaistavat mäelle suunnitellun rakentamisen. Nämä puhunnat painottuvat aineiston alkupuolelle, vuoteen 1999, jolloin diskursiivinen ja suunniteltu Kakolanmäki hakee vielä muotoaan. Esimerkiksi kesäkuussa 2001 Turun apulaiskaupunginjohtaja Juhani Määttä puhuu enää vain mäen Aurajoen puoleisesta rinteestä ”vihreänä keitaana”.

Kakolanmäki jätettävä turkulaisten viheralueeksi (kolumnin otsikko; puhuja: Raimo Narjus, rakennusneuvos ja arkkitehti; 9.5.1999)

Turton mukaan puhdistamo ei estäisi mäen muuttamista vaikkapa virkistysalueeksi. (uutinen; puhuja: Jouko Turto, kiinteistötoimen johtaja; 4.6.1999)

Vastadiskurssia tuotetaan niin Kakolanmäen tulevaisuutta visioivissa kuin jätevedenpuhdistamoa vastustavissa puheissa. Rakentamattoman alueen diskurssi muodostuu Kakolanmäen merkitsemisessä puistoksi, viher- ja virkistysalueeksi, keitaaksi ja ulkoilualueeksi. Näihin sanoihin liittyy rakentamattomuuden, luonnontilaisen tai hoidetun luonnon ja käveltävyyden mielikuvia, ja samalla näitä

merkityksiä annetaan tulevaisuuden Kakolanmäelle. Jätevedenpuhdistamoa vastustavat puhujat tuottavat Kakolanmäkeä keitaana, joka tulee säilyttää ja jota puhdistamo ei saa pilata tai tuhota.

Kiinnostava yksityiskohta aineistossa on marraskuussa 2000 julkaistun jätevedenpuhdistamoa koskevan uutisen kyljessä ilmestynyt toimittajan kommentti, jonka kirjoittaja toteaa puhdistamon pelätyillä hajupäästöillä olevan sen hyvän puolen, että silloin ”grynderikin kiertää mäen kaukaa”. Toimittaja on siis vahvasti Kakolanmäen uudisrakentamista vastaan. Näin selkeää mielipidettä tästä aiheesta ei löydy koko muusta aineistosta. Kasvua kyseenalaistavaa ja Kakolanmäen säilyttämistä kannattavaa diskurssia tukee myös mielipidekirjoituksissa esiintyvä puhunta Turun taudista. Aineistossani puhujat viittaavat Turun taudilla pelkoon niin mäen kuin sen rakennusten tuhoamisesta muiden toimintojen tieltä, kuten seuraavasta sitaatista käy ilmi. Kakolanmäki tuotetaan osaksi Turun taudin hengessä purettujen rakennusten jatkumoa, mikä kontekstualisoi nämä puhunnat vastustamaan kaupungin kasvua ja uudisrakentamista ainakin, jos se tapahtuu vanhojen ja historiallisten rakennusten ja muiden kohteiden tuhoamisen kustannuksella.

Miksi Turussa pitää hävittää ja tuhota kaikki kaunis ja meidän turkulaisten sydäntä lähellä oleva? Ensinnäkin meiltä hävitettiin vanhat kauniit rakennukset ja rakkaat ratikkamme. Nyt ovat seitsemän kukkulaamme, joista olemme ylpeitä, yksi kerrallaan tuhon kohteina. Parkkiluolan¹ rakentamiselle kallion sisään ei enää mitään mahda, mutta Kakolanmäki pitää pelastaa ennen kuin on myöhäistä. (mielipidekirjoitus; puhuja: Maija Mäkelä, varatuomari; 3.5.1999)

Vastadiskurssi tarjoaa hegemoniselle kasvuun ja uudisrakentamiseen nojaavalle diskurssille vaihtoehtoisen, vehreän, puistomaisen ja siten kaupunkitilan julkisuutta korostavan vision Kakolanmäen tulevaisuudesta. Sillä vaikuttaa olevan jonkin verran jalansijaa valtakirjassa, sillä etenkin kaupunkilaisten puhunnoissa mäelle halutaan asumisen ja palveluiden lisäksi puisto- ja virkistysalueita, ja kaupunki ja valtio lupaavat säilyttää Aurajoen puoleinen mäenrinteen puistoalueena. Mäen uudisrakentaminen ja hyötykäyttö tuotetaan kuitenkin puheissa niin luonnollisina, totuuden kaltaisina kehityskulkuina, ettei vaihtoehtoisille diskursseille vaikuta olevan tämän enempää tilaa.

5.2 Historiallinen Kakolanmäki

Kakolanmäki ja ennen kaikkea mäen vankilarakennukset tuotetaan sanomalehtipuheissa historiallisesti arvokkaina. Tämä diskurssi esiintyy vahvana ja lähes kyseenalaistamattomana läpi aineiston.

---

¹ Puhuja viittaa Puolalanmäkeen louhittuun parkkiluolaan.

Diskurssi tuotetaan etenkin osana jätevedenpuhdistamoa vastustavaa keskustelua, jossa historiallisen vankila-alueen kalliota ei pidetä sopivana sijoituspaikkana jätevesien puhdistamiseen. Vaikka Kakolanmäki ja sen rakennukset tuotetaan myös arvokkaina itsessään, rakentuu alueen historia toisaalta jonain, jota voi ja tulee hyödyntää esimerkiksi kehittämällä mäestä houkutteleva turistikohde tai kaupunkilaisia kiinnostava virkistysalue. Etenkin turismin kehittäminen tuotetaan luonnollisena osana rakennusten suojelua ja historian vaalimista. Kakolanmäkeä historiallisena alueena konstruoiva diskurssi jakautuu kahteen erityyppiseen diskurssikulkuun, jotka molemmat tuottavat samaa, historiallista Kakolanmäkeä. Näistä ensimmäinen on *Historia itseisarvona* -diskurssi, joka tuottaa nimensä mukaisesti Kakolanmäkeä itsessään ja historiansa vuoksi arvokkaana paikkana. Toinen puoli historiallisen Kakolanmäen diskurssia on *Historia kaupungin kasvun edistäjänä*, joka konstruoi alueen ja sen rakennusten historiaa välineenä kaupungin vetovoiman ja siten kasvun edistämiseksi. Esittelen seuraavassa nämä diskurssin osa-alueet sekä niille vaihtoehtoisen diskurssikulun.

5.2.1 Historia itseisarvona

Monet puhujat, etenkin kaupunkilaiset ja lähialueiden asukkaat mutta myös Turun Sanomien toimittajat, poliitikot ja Senaatti-kiinteistöjen edustajat liittävät Kakolanmäen rakennuksiin ja koko alueeseen aineettomia arvoja, kuten kulttuurihistoriallisia, esteettisiä ja maisemallisia arvoja. Vankila-alueen historia tuotetaan syynä suojella ja säilyttää vankilarakennukset ja -miljöö. Alueelle annetaan näissä puhunnoissa siis arvo itsessään. Historialliset ja kulttuuriset arvot ovat asia, johon esimerkiksi jätevedenpuhdistamon vastustajat vetoavat perustellessaan sitä, miksi puhdistamoa ei tulisi rakentaa mälle. Seuraava sitaatti edustaa mielipideosastolla esitettyä, jätevedenpuhdistamoa vastustavaa ja Kakolanmäen historiallista arvoa rakentavaa argumentointia.

Ja mihin hintaan olemme valmiit tuhomaan yhden Turun näyttävimmistä alueista? Miten on mahdollista ohittaa Kakolanmäen kohdalla kulttuuriset, historialliset ja esteettiset näkökohdat? (mielipidekirjoitus; puhuja: nimimerkki; 13.5.1999)

Yksi *Historia itseisarvona* -diskurssin tuottaja on Museovirasto, jonka edustajat kommentoivat loppuvuodesta 2001 julkaistua Kakolanmäen kehittämissuunnitelmaa. He eivät tyrmää rakennusten ja alueen uusiokäyttöä, mutta mäen uudistaminen tulee Museoviraston mukaan toteuttaa tavalla, joka ei vaaranna vankilarakennusten ja vankilamiljöön historiallisen ilmeen säilymistä. Muut puhujat esittävät rakennusten suojelustatuksen ja Museoviraston vaatimukset neutraalina tosiasiana, johon ei voi vaikuttaa. Muutamat puhujat yhdistävät suojelusuunnitelmat vankiloiden museoimiseen ja

vankilamuseoon, mutta useimmissa puheissa suojelu yhdistetään mäen muihin toimintoihin, kuten asumiseen, vapaa-ajan viettoon ja matkailuun. Tästä esimerkkinä seuraava sitaatti.

Miten saada aikaan Kakolanmäestä Turun hienoin alue, upeat joki- ja saaristonäkymät hyväksi käyttävää asumista, elinkeinoa, matkailua ja historian edellyttämää suojelua sisältävä kokonaisuus? (mielipidekirjoitus; puhuja: Pentti Sokajärvi, kaupunginhallituksen jäsen; 29.9.2000)

Historiallinen Kakolanmäki -diskurssi tuotetaan puhunnoissa myös osaksi Turkua ja turkulaisuutta. Kakolanmäki rakentuu etenkin kaupunkilaisten puheissa jonain, joka on ollut aina läsnä kaupungissa mutta samaan aikaan kuitenkin muurien takana tavoittamattomissa. Aluetta rakennetaan tällä tavalla erityiseksi osaksi Turkua ja turkulaisten kollektiivista muistia. Lisäksi historian ja kulttuuriperinnön suojelu ja vaaliminen tuotetaan osaksi Turun ja turkulaisuuden olemusta, ja muutamat puhujat korostavat perinteiden vaalimista sekä vastuuta myös kaupunkikuvasta – onhan Turku tunnetusti Suomen vanhin kaupunki ja tunnettu historiallisista kohteista. Erityisen vahvana tätä diskurssia tuottaa seuraavassa sitaatissa Turun kaupunginvaltuuston varapuheenjohtaja Pekka Ruola mielipidekirjoituksessaan, joka on suunnattu jätevedenpuhdistamoa kannattavalle apulaiskaupunginjohtajalle Juhani Määtälle. Kaksi päivää myöhemmin julkaistussa mielipidekirjoituksessa ”paljasjalkainen turkulainen” Pentti Mutanen vetoaa ottamaan jätevedenpuhdistamon sijoittamisessa huomioon muut kuin tekniset seikat ja jatkaa Ruolan puhetta siitä, miten muualta Turkuun muuttanut apulaiskaupunginjohtaja ”ei ole sisäistänyt” turkulaisuuden olemusta.

Turkulaisuus parhaimmillaan on turkulaisen kulttuuriperinnön ja elämäntavan välittämistä sukupolvelta toiselle, ja tähän turkulaisuuteen kuuluu myös vastuu ympäristöstä ja kaupunkikuvasta. Tiedän, että ajattelet Turun ja turkulaisten etua esittäessäsi jätevedenpuhdistamon sijoittamista Kakolanmäen kallioon, mutta et voi tänne muuttaneena ymmärtää sitä, mitä tämä kaupunki meille kokonaisuudessaan historiallinen perintö ja nykypäivän kehitys yhdistettynä merkitsee. (mielipidekirjoitus; puhuja: Pekka Ruola, kaupunginvaltuuston varapuheenjohtaja, Turkuseuran puheenjohtaja; 23.5.1999)

Päätöksenteossa on ensisijaisesti otettava huomioon Turun kaupungin historialliset, kulttuuriset, ympäristölliset ja matkailulliset arvot sekä Aurajoen jokisuun ja Port Arthurin asumisviihtyisyyteen liittyvät tekijät. Kakolanmäen kallioita ei saa ruhjoa ikuisiksi ajoiksi käyttökelvottomiksi muihin tarkoituksiin. Päättäjien pitäisi vihdoinkin ruveta ymmärtämään päätöksenteossa myös Turun kaupungin todellista historiallista olemusta ja luonnetta, eikä ensisijaisesti tuijotettava tekniikkaan. Vasta muutamia vuosia sitten Oulusta Turkuun muuttanut tekninen apulaiskaupunginjohtaja ei aivan ilmeisesti ole sisäistänyt näitä piirteitä turkulaisuudesta ja Turun kaupungin olemuksesta, vaan hän ajaa läpi Kakolanmäen vaihtoehtoa kuin käärmettä pyssyyn. (mielipidekirjoitus; puhuja: Pentti Mutanen; 25.5.1999)

Korostaessaan vastuuta historian ja perinteiden säilyttämisessä nämä samat puhunnat tuottavat Kakolanmäen rakennukset myös osaksi Turun tautia pelkäävää ja kritisoivaa diskurssia – ja toisaalta Turun taudista puhuminen vahvistaa edelleen diskurssia, joka tuottaa historialliset rakennukset arvokkaina itsessään. Alueen historiallinen itseisarvo on luettavissa kautta aineiston eikä sitä juuri kyseenalaisteta, vaikka historiallisista rakennuksista toisaalta rakennetaan myös välinettä kaupungin kasvuun.

5.2.2 Historia kaupungin kasvun edistäjänä

Kakolanmäen kulttuurihistoria ja menneisyys tuotetaan sanomalehtipuheissa myös asiana, joka tulevaisuudessa houkuttelee alueelle ihmisiä ja tekee alueesta sekä koko kaupungista kiinnostavan vierailukohteen. Tämä diskurssi ilmenee pääasiassa Kakolanmäki-puhuntojen rivien väleissä, merkityksinä, joita alueen ja rakennusten tulevaisuuden käytölle annetaan, ja sitä tuotetaan useasta eri toimijapositionista: pääkirjoituksissa, kaupunkilaisten mielipidekirjoituksissa sekä kaupunkimaantieteen professorin ja kaupunkiseurauksen edustajan haastatteluissa. Näiden puheiden mukaan historiaa kannattaisi hyödyntää Kakolanmäen ja kaupungin markkinoinnissa ja turismin edistämisessä. Historiallisen Kakolanmäen valtakirja kietoutuukin näissä puheissa kohdassa 5.1 esitettyyn, Kakolanmäkeä vetovoimaiseksi alueeksi rakentavaan diskurssiin. Alueen historia siis liitetään osaksi kaupungin jatkuvaa kasvua ja Kakolanmäkeä kasvun edistäjänä. Seuraavat sitaatit ovat esimerkkejä siitä, miten historialliset arvot ja kaupungin kehittäminen erityisesti matkailun avulla kiedotaan puheissa yhteen.

Turussa on kaikki mahdollisuudet elävän, kauniin ja historiallisesti kiinnostavan matkailukaupungin luomiseksi. On vain osattava kunnioittaa omia perinteitään. (mielipidekirjoitus; puhuja: nimimerkki; 13.5.1999)

Tarkoitus kuitenkin on, että alueen vanha käyttö on muistumina mukana tulevaisuudessakin. (uutinen; puhuja: Kimmo Setkänen, suunnittelupäällikkö, Evata Finland Oy; 30.11.2001)

Sitaateista jälkimmäinen on erityisen kiinnostava kulttuuriperinnön ja muistojen hyödyntämisen näkökulmasta. Siinä puhujana on alueen kehittämissuunnitelmaa laatimassa ollut suunnittelija. Hänen puheensa vanhan käytön ”muistumista” muistuttaa sitä, miten useissa entisissä vankiloissa historiaa on jätetty näkyviin siinä määrin, kuin se sopii uuteen käyttötarkoitukseen (esim. Swensen 2012; 2014). Norjalaisten vankiloiden uusiokäyttöä tutkinut Swensen (emt) muistuttaa muistamisen olevan aina valintoja siitä, mitä kerrotaan ja mitä jätetään kertomatta.

Kakolanmäen rakennuksista puhutaan läpi aineiston kulttuurihistoriallisesti merkittävänä. Alueen historiallinen arvo ei kuitenkaan synny pelkästään näistä 1800-luvun vankilarakennuksista tai niiden arkkitehtuurista, vaan myös Kakolanmäen menneisyydestä vankila-alueena. Vain harva on käynyt vankila-alueella, ja vankeihin liitetään erilaisia myyttejä ja hurjiakin tarinoita. Erityisesti keskusvankila eli niin kutsuttu Kakola on Suomessa pahamaineisena tunnettu laitos, jonka maine tuotetaan osaksi alueen potentiaalia turismin edistäjänä. Diskurssia tuotetaan puhumalla Kakolasta ”legendarisena” ja oikeastaan myös nimeämällä Kakola tällä myyttisellä nimellä – viralliselta nimeltään se on Turun keskusvankila ja myöhemmin Turun vankila. Kakolan merkityksestä kertovat ja sitä ylläpitävät esimerkiksi seuraavat sitaattit.

Eduskuntatalo ja Mannerheimin ratsastajapatsas ovat kaikille suomalaisille tuttuja, mutta niin on Kakolakin. Keskellä Turkua on muurien ympäröimä kolmen vankilan kokonaisuus, jonka kaikki suomalaiset tuntevat nimeltä. Muurien sisällä on kuitenkin käynyt ani harva turkulainen, muista suomalaisista puhumattakaan. -- Rikollisiin liitetty mystiikka on jättänyt jälkensä koko alueeseen. Ulkopuolisille Kakola on muurien takainen musta aukko, joka sykkii pelkoa ja salaperäisyyttä ympäristöönsä. (artikkeli; puhuja: toimittaja; 17.9.2000)

Kakola ei koskaan ole kuulunut turkulaisen vankilan viralliseen nimeen, vaikka tämä sillä nimellä yleisesti tunnetaan kautta Suomen. (uutinen; puhuja: Totti Karpela, Turun keskusvankilan johtaja, 26.2.2000)

Kakolanmäki olisi siis kiehtova ja kiinnostava paikka vierailla. Mielikuvat jännittävästä menneisyydestä halutaan ottaa mukaan alueen markkinointiin, jolla houkutellaan niin turisteja, asukkaita kuin sijoittajia. Diskurssia tukee myös puhe siitä, miten Kakolanmäki ”aukeaa” kaupunkilaisille. Kaupungin keskellä oleva mutta suurimmalta osalta ihmisistä suljettuna pysynyt Kakolanmäki tuotetaan salaperäisenä, kiinnostavana ja jännittävänä – jonain, joka turkulaisten ja turistien kuuluu haluta nähdä omin silmin nyt, kun se on vihdoinkin aukeamassa koko kansalle. Tässä keskustelussa Kakolanmäen muurit saavat erityisen merkityksen. Ne ovat kaupunkilaisille konkreettinen asia, joka näkyy kaupunkikuvassa ja joka erottaa ”meidät” eli kaupunkilaiset rikollisista. Muurit rajaavat Kakolanmäen sitä ympäröivästä kaupungista ja mäen vankilakäytön päättyminen tarkoittaa niiden sisäpuolelle pääsemistä.

Diskurssia vahvistaa myös se, miten Turun kaupunginjohtaja sekä Turun Sanomien toimittaja nimeävät Kakolanmäen tulevaisuuden käyttäjät ja vierailijat eli kaupunkilaiset ja matkailijat *yleisöksi*, kuten seuraavasta sitaatista voi lukea. Ihmisistä yleisönä puhuminen tuottaa Kakolanmäestä spektaakkelin ja jopa performanssin – kiinnostavan kohteen, jota tullaan katsomaan ja ihmettelemään.

Valtion kiinteistövarallisuudesta huolehtiva Senaatti-kiinteistöt haluaa kehittää nykyisin yleisöltä suljetusta Kakolanmäestä turkulaisten olohuoneen. Tämä tapahtuisi kattamalla vankilan keskuspiha lasikatteella. (uutinen; puhuja: toimittaja; 30.11.2001)

Historian hyödyntämisen diskurssi rakentaa kaiken kaikkiaan Kakolanmäestä ainutlaatuista paikkaa, jonka matkailupotentiaali syntyy sen historiasta mutta myös maineesta vankilana. Historian hyödyntäminen toki vaatii sen vaalimista, ja tässä piilee myös Kakolanmäen tapauksen kiehtovuus: puhujat tuntuvat koko ajan tasapainottelevan hyödyntämisen ja säilyttämisen, uuden ja autenttisen välillä.

5.2.3 Kulttuuriperinnön uusiokäytön hankaluus

Vaikka Kakolanmäen vankilarakennuksista puhutaan kautta aineiston historiallisesti arvokkaina ja siten kaupungin vetovoimaa ja kasvua potentiaalisesti lisäävinä tekijöinä, jotkut puhujat tuottavat ne alueen tulevan kehityksen hankaloittajina. Tätä jossain määrin historian arvostamiselle ja suojelulle vastaista puhuntaa tuottavat kaupungin johtoasemassa olevat henkilöt sekä Turun Sanomien toimittajat. Kakolanmäen kehittäminen olisi heidän mukaansa helpompaa ilman suojelun tuomaa velvollisuutta säilyttää rakennuksia ja noudattaa suojelumääräyksiä. Näistä puheista muodostuu vastadiskurssi historian tuottamalle arvolle, vaikka puhujat eivät suoranaisesti historiallista arvoa kiistäkään. Nämä puheet myös edelleen konstruoivat Kakolanmäkeä historiallisena alueena – vain niiden antama merkitys historiallisuudelle eroaa päädiskurssista.

Tämä vastadiskurssi rakentuu merkitsemällä historialliset, suojellut rakennukset vaikeina kehittämis-kohteina, joille on lähes mahdotonta keksiä käyttöä. Puhujien mukaan vankilarakennukset vaikeuttavat koko alueen suunnittelua ja niiden olemassaolo edellyttää erilaisten, hankalien ja ehkä hintavienkin kompromissien tekoa suunnitteluvaiheessa. Koska Kakolanmäestä rakennetaan koko kaupungin kehittymistä edistävää hanketta, hankaloittaa alueen historia näin ollen myös koko kaupungin kannalta ideaalia alueen kehittämistä. Samalla, kun eri toimijat puhuvat suojelluista rakennuksista alueen kehityksen esteenä, he tuottavat siis myös ensimmäisenä esittelemääni valtakansallista Kakolanmäestä houkuttelevana, kasvua edistävänä alueena. Samaan aikaan puhe historiallisista arvoista kehitystä hankaloittavana asiana pyrkii marginalisoimaan historiaa itseisarvona tuottavaa diskurssia. Tämä osoittaa osaltaan sen, miten diskurssit rakentuvat suhteessa toisiinsa, ovat jatkuvassa vuoropuhelussa keskenään ja tukevat tai marginalisoivat toisia diskursseja. Seuraavat sitaattit kuvaavat sitä, miten tätä diskurssia rakennetaan.

Se, mitä eräällä Turun herkullisimmista paikoista sitten tehtäisiin, on jo toinen juttu.
- Se onkin iso kysymys. Alue on hieno, mutta en tiedä mitä niillä rakennuksilla voisi tehdä. Purkaakaan niitä ei saa, Turto pohtii. (uutinen; puhuja: Jouko Turto, kiinteistötoimen johtaja, Turun kaupunki; 4.6.1999)

Mitä vanhoille vankilarakennuksille tapahtuu, on vielä hämärän peitossa. Kaikki asianosaiset myöntävät, ettei tehtävä ole helppo. Jyhkeät kivilinnat ovat arvokkaita suojelukohteita. Museovirasto hyväksyy käyttötarkoituksen muutoksen, mutta pitää tarkoin silmällä, mitä mäellä jatkossa puuhataan. (uutinen; puhuja: toimittaja; 4.12.1999)

Museovirastosta tuotetaan etenkin Turun Sanomien toimittajien puheissa toimijaa, joka määrittelee rajat vankilarakennusten käytölle ja siis myös vaikeuttaa koko alueen kehittämistä. Toisaalta Museovirastoon ei suhtauduta negatiivisesti, vaan puhujat vaikuttavat toteavan melko neutraalisti asioiden laidan; rakennusten suojelu on väistämätön tosiasia, jonka kanssa täytyy elää, vaikka se hidastaakin alueen uusiokäytön kehittelyä ja toteuttamista. Esimerkiksi Turun Sanomien haastattelema kaupunkimaantieteen professori Harri Andersson puhuu vankiloiden uusiokäytöstä kiinnostavana haasteena, johon kaupungin tulisi tarttua: hankaluuden ja suojelun mukana tulee alueen ainutlaatuisuus ja arvo.

Harri Anderssonin mielestä Turulla on käsissään upea kohde, vaikka suojeltu rakennuskanta vaikeuttaakin alueen uusiokäyttöä. Toisaalta juuri vanhat kivilinnat ja muurit tekevät alueesta ainutlaatuisen.

- Kakola on vaikeasti muunneltava kohde, mutta tätä on turha pelätä, Andersson sanoo. (artikkeli; puhuja: Harri Andersson, kaupunkimaantieteen professori; 17.9.2000)

Tutkimuksen aineistosta on löydettävissä myös täysin toisella tavalla Kakolanmäen suojelua kyseenalaistava diskurssi. Kuten johdannossa kerroin, viitataan vankiloihin monissa tutkimuksissa niin kutsuttuna vaikeana kulttuuriperintönä. Sillä tarkoitetaan kulttuuriperintökohteita, joiden säilyttäminen esimerkiksi museona tai joiden uuden käyttötarkoituksen löytäminen ja toteuttaminen voi olla haastavaa kohteen historian ja siihen liitettyjen negatiivisina koettujen mielikuvien vuoksi (esim. Macdonald 2009). Onkin kiinnostavaa huomata, että aineistossani puheet Kakolanmäen historian hankaluudesta puuttuvat lähes kokonaan, ja Kakolanmäen historiaan tunnutaan suhtautuvat neutraalisti tai jopa positiivisesti muun muassa sen kaupungin kasvua edistävien ja turisteja houkuttelevien hyötyjen sekä kaupunkilaisille tuoman arvon ansiosta. Suhtautuminen on ennen kaikkea kiinnostunutta: kaupunkilaiset haluavat päästä tutustumaan alueeseen, joka on aina ollut olemassa Turun keskustassa, mutta jonne useimmilla ei ole ollut pääsyä. Kakolan vankilan maineesta ollaan myös ylpeitä ja se tekee alueesta ja samalla koko kaupungista erityisen.

Aineistosta löytyy kuitenkin yksi puhuja, joka kyseenalaistaa Kakolanmäen historian hyödyntämisen uusissa hankkeissa. Mielipideosastolle kirjoittanut Jukka Sonkkila toivoo, että Kakolanmäen vankilat

purettaisiin ja perustelea toiveensa niihin liittyvillä surullisilla muistoilla. Hän tuo näkyväksi vaikeaan kulttuuriperintöön liittyvän pohdinnan siitä, tulisiko tuskasta ja surusta muistuttavat kulttuuriperintökohteet säilyttää ja jos tulisi, niin missä määrin ja millä tavalla.

Mutta eivät nuo Kakolan sellit herätä mitään iloisia muistoja, päinvastoin itkua, surua ja hammasten kiristystä. Niin siellä olleille vangeille kuin noista rikoksista kärsimään joutuneillekin. Minusta nuo rakennukset tulisi ajaa murskaimen läpi, sepeliksi. Näin saataisiin hyvää täytemaata. Noista synkistä rakennuksista vapaa kallio olisi hyvä rakennuspaikka asunnoille. (mielipidekirjoitus; puhuja: Jukka Sonkkila; 4.6.2001)

Sonkkilan kirjoituksessa Kakolanmäki rakentuu täysin toisessa valossa kuin muissa sanomalehtipuheissa. Puhuja liittää etenkin Kakolaan eli keskusvankilaan surullisia ja synkkiä muistoja, jotka ovat olemassa niin vangeille kuin heidän läheisilleen. Hän muistuttaa kirjoituksellaan, että vankilat ovat olleet joidenkin arkipäiväistä elämää. Kirjoitus on mielenkiintoinen kannanotto keskustelussa, jossa vankilahistoria tuotetaan eksoottisena ja turisteja houkuttelevana ominaisuutena. Onkin kiinnostavaa, että tällainen diskurssi, vaikkakin vain yksittäisen kirjoituksen muodossa, löytyy aineistosta. Kakolanmäen historian hyötykäytön diskurssi on kuitenkin niin vahva, että sitä näin voimakkaasti vastustavat puheenvuorot ovat heikoilla.

5.3 Turkulaisten Kakolanmäki

Kolmantena valtakurssina aineistosta erottuu Kakolanmäkeä turkulaisten alueena tuottava *Turkulaisten Kakolanmäki* -diskurssi. Tämän diskurssin tulevaisuuteen kohdistuvissa puhunnoissa alue muotoutuu turkulaisten asumisen, vapaa-ajan, virkistämisen ja ulkoilun alueena. Diskurssia määrittää Kakolanmäen tuottaminen turkulaisille erityisenä paikkana ja maisemana sekä julkisena, kaikkien kaupunkilaisten tilana. Käsittelen näitä kahta diskurssin osa-aluetta käytännön syistä omina kohtina, mutta ne ovat monilta osin päällekkäisiä ja niissä molemmissa tuotetaan Kakolanmäkeä turkulaisille merkityksellisenä ja tärkeänä alueena. Seuraava sitaatti kuvaa hyvin tätä diskurssia tuottavia puhuntoja.

-- samanaikaisesti Kakolanmäkemme on upea puistoalue monine kaupunkilaisista palvelevine toimintoineen. Säästetään Kakolanmäki nykyisille ja tuleville sukupolville! (kolmni; puhuja: Pentti Sokajärvi, kaupunginhallituksen jäsen; 29.9.2000)

Tämän diskurssin tuottajien antamat merkitykset Kakolanmäen tulevaisuudelle ovat osittain limittäisiä kasvun diskurssin kanssa: aluetta tulee kehittää ja hyödyntää, se halutaan turkulaisten käyttöön. Alueen arvo tuotetaan toki esimerkiksi historiaa ja esteettisyyttä korostamalla, mutta ennen kaikkea

kaupunkilaisia tavalla tai toisella palvelevana alueena. Hyödyntämisen motiivi ei kuitenkaan näytä olevan ainakaan kaikissa puhunnoissa ensisijaisesti taloudellinen kasvu, vaan ajatus Kakolanmäestä tärkeänä, säilyttämisen arvoisena paikkana, jolla on tarjottavaa kaupunkilaisille. Toki luonnollistunut totuus kasvun ja kehityksen välttämättömyydestä lienee niin vahva, että se vaikuttaa myös tämän diskurssin taustalla.

Puhujasta riippuen turkulaisia palvelisi erilaisten toimintojen, kuten julkisten palveluiden ja vapaa-ajanviettopaikkojen toteuttaminen mäelle ja sen vähintään osittainen säilyttäminen viheralueena. Mäestä halutaan koko perheen virkistysalue leikkipuistoinen ja piknikpaikkoineen. Myös asuminen nähdään useissa puheissa toivottavana toimintona, joka tekisi Kakolanmäestä turkulaisten alueen, kunhan mäelle jätettäisiin myös julkista tilaa kuten puistoja. Monet puhujat eivät kuitenkaan nimeä mäelle haluamaansa toimintoa, vaan esittävät vain haluavansa mäen turkulaisten ”järkevään ja arvokkaaseen käyttöön”.

5.3.1 Erityinen paikka ja maisema

Aineistossa esiintyy paljon Kakolanmäkeä ainutlaatuisena ja säilyttämisen arvoisena paikkana rakentavaa puhuntaa. Näitä puheita tuottavat kaupunkilaiset, niin kansalaiset kuin poliitikot, jotka eivät halua, että Kakolanmäki ”pilataan” tai ”tuhotaan”. Tämän lisäksi alue halutaan nopeasti vankien säilyttämistä ”parempaan” käyttöön. Näitä mielipiteitä perustellaan usein kertomalla, kuinka tärkeä Kakolanmäki on turkulaisille. Mäelle annetaan ennen kaikkea sosiaalisesti muodostuneita, jaettuja merkityksiä, joita sanomalehtipuheissa ylläpidetään. Puhujat tuottavat näin Kakolanmäestä erityistä paikkaa, johon kaupunkilaisilla on voimakas tunneside, kuten toteaa myös Pekka Ruola seuraavassa sitaatissa.

Kakolanmäen ja Kakolanmäen kallion säilyttäminen muuhun kuin puhdistamokäyttöön on turkulaisille ennen muuta tunteen mutta myös järjen asia. (mielipidekirjoitus; puhuja: Pekka Ruola, kaupunginvaltuuston varapuheenjohtaja, Turkuseuran puheenjohtaja; 23.5.1999)

Paikkatunne ja paikkaan liittyvä identiteetti muodostuu yksilön kokemusten lisäksi sosiaalisesti, muiden kanssa vuorovaikutuksessa. Erityisen vahva sosiaalisesti jaettu merkitys vaikuttaa olevan sillä,

että Kakolanmäki on yksi Turun seitsemästä kukkulasta², joihin viitataan muun muassa ”meidän turkulaisten kukkuloina”. Kakolanmäki nähdään yhtenä viimeisistä jäljellä olevista kukkuloista, jota ei ole vielä ”pilattu” ei-toivotulla toiminnalla. Kukkula tulee puhujien mukaan säilyttää tai hyödyntää jollain jätevedenpuhdistamoa sopivammalla tavalla. Näissä puheissa seitsemän kukkulaa tekevät Turusta erityisen, historiallisen kaupungin, joka vertautuu puheissa muun muassa Roomaan. Kukkuloiden ansiosta Turun kaupunkikuva on kiinnostava, viihtyisä ja vihreä, kuten toteaa myös seuraava puhuja.

Seitsemän kukkulaa ja Aurajoki pelastivat Turun Engelin ruutukaavan yksitoikkoisuudelta. Menneet polvet ovat tehneet paljon työtä näitten kukkuloitten saattamiseksi nykyiseen asuunsa tärkeäksi Turun viihtyisyystekijäksi ja kaupunkikuvan vehreyttäjäksi. (mielipidekirjoitus; puhuja: Raimo Narjus: rakennusneuvos ja arkkitehti; 9.5.1999)

Yksi tapa, jolla Kakolanmäen erityistä merkitystä ja paikkatunnetta tuotetaan, on sen menettämisen pelosta puhuminen. Puhujat esittävät Turun Sanomien sivuilla huolensa Kakolanmäelle suunnitellusta toiminnasta, kuten jätevedenpuhdistamosta ja uudisrakentamisesta. Kakolanmäkeä turkulaisten erityiseksi paikaksi tuottavat siis etenkin jätevedenpuhdistamoa vastustavat puhujat eli poliitikot ja kaupunkilaiset. Toisaalta myös Kakolanmäen puhdistamoa kannattavissa puheenvuorossa aluetta tuotetaan erityisenä paikkana, johon kaupunkilaisilla on tunneside, kuten alla olevasta sitaatista voi lukea.

Äänestys [kansanäänestys jätevedenpuhdistamon sijoituspaikasta] olisi pelkkä tunnepohjainen ilmaus asiasta, josta todellisuudessa ei tiedettäisi mitään. Äänestettäisiin vain Kakolan kallioiden puolesta! (mielipidekirjoitus; puhuja: nimimerkki; 20.6.1999)

Nimimerkillä esiintyvän puhujan mukaan kaupunkilaiset, jotka vastustavat puhdistamoa, toimivat ”Kakolan kallioiden puolesta”. Turun kalliot ovat kaupunkilaisten sydäntä lähellä ja kukkuloiden ohella oleellinen osa turkulaisuutta. Niinpä Kakolanmäki tuotetaan kukkuloiden ja kallioiden ja siten turkulaisuuden symbolina, ja jätevedenpuhdistamo ja muu Kakolanmäkeä ”tuhoava” toiminta samalla turkulaisuuden tuhoamisen symbolina – siis jälleen yhtenä esimerkkinä Turun taudista.

Kakolanmäki tuotetaan kaupunkilaisille merkityksellisen paikan lisäksi tärkeänä maisemana. Mäestä käytetään muun muassa sanoja ”kansallismaisema” ja ”kulttuurimaisema”, mikä edelleen tuottaa mälle annettuja, sosiaalisesti jaettuja merkityksiä. Kakolanmäki, kuten kaikki seitsemän kukkulaa, on

---

² Niin kutsutut Turun seitsemän kukkulaa ympäröivät kaupungin keskustaa Aurajoen molemmin puolin. Osa niistä on puisto- ja muussa vapaa-ajan käytössä (Vartiovuorenmäki, Puolalanmäki ja Sampoalinnankuori), osa taas on rakennettu (Yliopistonmäki, Kerttulinmäki ja Korppolaismäki).

tärkeä osa Turun kaupunkimaisemaa etenkin kaupungin sydämenä pidetyltä Aurajoelta katsottuna. Maisemallisesti erityisen tärkeinä pidetään merelle näkyvää keskusvankilan Länsiselliä sekä Aurajoen puoleisen rinteiden puistoa ja serpentiinitietä. Kaupunkikuvan ja maiseman tärkeyttä tuotetaan vahvasti myös jätevedenpuhdistamon poistoilmapiippua vastustavissa puhunnoissa, jotka rakentavat Kakolanmäkeä alueena, johon puhdistamon piippu ei maisemallisesti sovi. Museoviraston puheissa vankilamiljöön itsessään rakentuu kaupunkikuvallisesti tärkeänä. Tämä ilmenee esimerkiksi Museoviraston edustajien kritisoidessa Senaatti-kiinteistöjen kehittämissuunnitelmaan kuuluvaa vankilan sisäpihan lasikatetta. Toisin kuin ennako-oletukseni oli, ei aineistossa kuitenkaan esiinny vankilarakennusten arkkitehtuurista arvoa rakentavaa puhetta tämän ja muutaman uutisartikkelin yhteydessä olevan, vankilarakennuksia ihailevan kuvatekstin lisäksi ollenkaan. Seuraava sitaatti on yksi esimerkki tällaisesta kuvatekstistä.

Suurin yksiköistä on Turun keskusvankila, jonka länsiselliosaston komea graniittilinna näkyy kauas merelle. (kuvateksti; puhuja: toimittaja; 17.9.2000)

Sen lisäksi, että Kakolanmäki on tärkeä osa turkulaista kaupunkikuvaa, tuotetaan Kakolanmäeltä avautuvat maisemat osaksi Kakolanmäen erityisyyttä ja turkulaisuutta. Mäeltä voi nähdä Aurajoelle ja aina Airistolle saakka – nämä ovat turkulaisesta paikkaidentiteettiä rakentavassa kuvastossa tärkeitä maisemia. Mäeltä avautuvat maisemat tuotetaan toisaalta myös yhtenä syynä sille, miksi Kakolanmäelle tulisi rakentaa: edellä mainitut näköalat aukeaisivat mäelle rakennettavista asunnoista ja hotellihuoneista. Tätä puhetta esiintyy etenkin loppuvuonna 2001 Senaatti-kiinteistöjen kehittämissuunnitelmasta uutisoitaessa. Maiseman valjastamisesta tällaiseen käyttöön seuraisi paitsi taloudellista hyötyä maanomistajalle ja arvoasuntojen rakennuttajille myös imagohyötyä ja vetovoimatekijä kaupungille. Tässä *Turkulaisten Kakolanmäki* -diskurssi on päällekkäinen kaupungin kasvua tuottavan diskurssin kanssa: kaupunkilaisille merkittävä maisema-arvo tuotetaan ja valjastetaan taloudellisen hyödyn tavoittelun välineeksi.

5.3.2 Julkinen tila

Kakolanmäki tuotetaan puhunnoissa urkulaisten yhteisenä alueena, siis julkisena tilana, jossa kaikki kaupunkilaiset voivat viettää aikaa. Alue tuotetaan turkulaisten yhteisenä ”omaisuutena” puhumalla esimerkiksi siitä, miten vankila-alue on ollut ”suljettu turkulaisilta” ja kuinka vankilakäytön päätyttyä se ”aukeaa kaupunkilaisille”. Sanomalehtipuhunnoissa mäki halutaan saada niin nykyisten kuin tulevien turkulaisten käyttöön muun muassa ulkoilun, kulttuurin ja asumisen alueeksi. Tätä diskurssia Turun Sanomissa tuottavat puhujat, kuten kaupunkilaiset ja poliitikot, haluavat, että kaikilla olisi

pääsy tutustumaan suljettuna olleeseen Kakolanmäkeen. Monet puhujat eivät kuitenkaan täsmennä, mitä toimintoja haluaisivat alueelle, vaan tärkeintä on saada se ”kaikkien turkulaisten” käyttöön, mistä esimerkkinä on seuraava sitaatti.

Kun aluetta kiersi, niin kyllä se kaunista katseltavaa oli. Puisto olisi ehdottomasti saatava kaikkien turkulaisten mahdollisimman monipuoliseen käyttöön. (uutinen/artikkeli; Turkuseuran toiminnanjohtaja; 8.9.2001)

Julkinen tila saa merkityksensä juuri siinä, että se on ”kaikkien” omaisuutta ja kuka vain voi käyttää sitä. Monet puhujat ja etenkin kaupunkilaiset haluavat säilyttää Kakolanmäen puisto-, ulkoilu- ja virkistysaluekäytössä. Puistot ovatkin yleisesti julkiseksi ja kaikkien käytettäväksi mielletty tila – vaikkakin niiden julkisuuden luonteesta ja siitä, ovatko ne oikeasti *kaikkien* tiloja, on esitetty myös kriittisiä näkemyksiä (esim. Mitchell 1995). Samaa diskurssia tuottaa puhe ”keitaasta”, joka luo mielikuvaa mukavasta, luonnonläheisestä vapaa-ajanvieton alueesta. Seuraavat sitaatit ovat osa tätä julkisen tilan diskurssia tuottavaa puhuntaa, ja etenkin niistä jälkimmäinen rakentaa pessimistisestä tulevaisuudenkuvastaan huolimatta Kakolanmäestä kaupunkilaisten yhteistä, julkista tilaa. Samalla puhuja rakentaa asumisen ja julkisen käytön välille vastakkainasettelua. Tällaista ei muissa puheissa juuri tuoteta, vaan yleisesti ottaen Kakolanmäestä konstruoidaan aluetta, jossa on sekä julkista tilaa ja viheralueita että asumista.

Turkulaisille vapautuu vihdoinkin todella kaunis puisto- ja asutusalue keskeiselle paikalle joen rantaan. Miksi pitää tuhota tämä tulevaisuuden keidas sijoittamalla siihen haju- ja muita ympäristöhaittoja aiheuttava jätevesilaitos? (mielipidekirjoitus; puhujat: As Oy Malminrinteen hallitus; 24.3.1999)

Riippuu myös tulevasta omistajasta ja alueen käyttötarkoituksesta voiko koko Kakolanmäestä muodostua sillä tavoin kaupunkilaisten vapaasti käytettävissä oleva ulkoilualue kuin nyt on visioitu. Sellainen näyttää jopa varsin epätodennäköiseltä. Mäen hintavuutta merkittävästi lisäävänä tekijänä on reuna-alueiden rakennusoikeus, joka mahdollisen kaupan toteutuessa tullaan tietenkin täysitehoisesti hyödyntämään. (mielipidekirjoitus; puhuja: nimimerkki; 10.12.1999)

Kaupunkilaiset ja kaupunkiseurat rakentavat julkista Kakolanmäkeä myös ehdottamalla alueelle mielipidekirjoituksissa ja alueen kehittämistä koskevista artikkeleista erilaisia julkisesti tuotettuja ja laajan yleisön käyttämiä palveluja kuten kirjastoa, korkeakoulujen tiloja, kaupungin virastoja, museota ja retkeilymajaa. Myös näköalatornia ehdotetaan, mikä avaisi paitsi Kakolanmäen myös sen tarjoaman näköalan kaikille siellä vieraileville. Marraskuussa 2001 julkaistu Kakolanmäen kehittämissuunnitelma sekä siitä kirjoitetut sanomalehtijutut puolestaan puhuvat mäestä muun muassa ”turkulaisten olohuoneena”. Senaatti-kiinteistöt ja suunnitelman laatinut konsulttiyritys rakentavat olohuone-

diskurssia suunnitteleamalla alueelle muun muassa työpaja- ja verstastiloja sekä yleisötapauhtumia. Olohuone-sanaan tarttuu myös Turun Sanomat käyttämällä sitä muun muassa kehittämissuunnitelmasta uutisoivan artikkelin otsikossa tuottaen siitä näin erityisen vahvaa merkityssysteemin osaa. Olohuone-sanan käyttäminen ei ole uusi asia julkisia tiloja suunniteltaessa, mutta Ridellin ym. (2009, 13–14) mukaan puhe kaupungista ”olohuoneena” sisältää myös tilan määrittelyn julkisen sijaan puolijulkiseksi. Tätä näkemystä tukee myös aineistoni, jossa olohuone-sanaa käytetään melko kontrolloidun oloisista tiloista, kuten tapahtumapaikoista ja vuokrattavista käsityöverstaista.

Edellä esitettyjen ohella diskurssia Kakolanmäen julkisuudesta ja kaikille avoimuudesta tukee alueen esittäminen esimerkiksi Senaatti-kiinteistöjen kehittämissuunnitelmassa ”kävelijöiden valtakuntana”, jossa voi oleskella ja jonka läpi voi kävellä. Aluetta puisto- ja ulkoilukäyttöön toivovat puheet tuottavat samaa käveltävyyden diskurssia. Senaatti-kiinteistöjen tilaamaa kehittämisselvitystä laatineen konsulttiyrityksen toimitusjohtaja kaavailee mäelle myös julkista liikennettä Linnankadun puoleista rinnettä kulkevan rinnehissin muodossa, mikä tukee alueen julkisuutta ja saavutettavuutta. Kaupungin käveltävyys liittyy Kuopan (2016) mukaan julkiseen tilaan ja sen tuottamiseen, mikä on kiinnostavaa Kakolanmäen tapauksessa. Alueen käveltävyyden korostaminen olohuone-puheen ohella liittää näkemykseni mukaan Kakolanmäen suunnittelun osaksi 2000-luvun kaupunkisuunnittelun kestäväyyden, julkisen tilan ja viihtymisen diskurssia (esim. Laine ym. 2007).

5.4 Diskurssien tuottajat ja kamppailu vallasta

Kakolanmäestä näyttää sanomalehtipuhunnoissa muodostuvan keskenään kilpailevien ja osin ristiriitaisten intressien esittämisen areena. Puhujat heijastavat Kakolanmäkeä koskevissa puheissa käsityksiään siitä, millainen kaupungin kehitys on toivottavaa ja millaisessa kaupungissa he haluavat asua. Näitä käsityksiä vaikuttavat hallitsevan yhtäältä ajatus kaupungin kasvun ja kehityksen välttämättömyydestä sekä toisaalta kaupungin paikkojen ja historian suuri merkitys. Tässä vaiheessa analyysia on syytä tarkastella vielä erikseen puhujia eli edellä esittelemieni diskurssien tuottajia. Näin pystyn vastaamaan tutkimuskysymykseeni siitä, kuka Kakolanmäkeä on sanomalehtipuhunnoissa tuottanut tietynlaiseksi ja kenellä on ollut valta määritellä alueen tulevaisuutta. Olen jakanut Kakolanmäkipuhetta tuottavat toimijat päättäjiin ja poliitikkoihin, kaupunkilaisiin, kaupunkiin, valtioon (Senaatti-kiinteistöt ja vankeinhoitolaitos) sekä eri alojen asiantuntijoihin. Yksi toimija on myös sanomalehti. Nimimerkillä kirjoitettuja mielipideosaston kirjoituksia en ole voinut tässä tarkastelussa ottaa huomioon, sillä niiden kirjoittajien positio jää anonymiteetin taakse.

Päättäjät ja poliitikot ovat aineistossa äänekäs toimijajoukko, joka tuottaa Kakolanmäki-puhetta mielipideosaston lisäksi uutissivuilla. Puolueista eniten äänessä on kokoomus, jonka jäsenet (esim. valtuustoryhmän puheenjohtaja) vastustavat jätevedenpuhdistamon sijoittamista Kakolanmäelle ja peräänkuuluttavat alueen säilyttämistä tuleville sukupolville. Näissä puhunnoissa korostuu myös se, että turkulaisten on saatava päättää itse alueen tulevaisuudesta. Muiden puolueiden valtuutettujen ulostulot ovat samansisältöisiä ja niissä toistuu Kakolanmäen säilyttäminen turkulaisten mutta myös turistien monipuoliseen käyttöön. Poliitikot tuottavat Kakolanmäkeä ainutlaatuisena, kulttuurihistoriallisesti merkittävänä ja hyödynnettävänä, Turun keskusta-alueen kehitykseen liitettävänä alueena. Onkin kiinnostavaa, että Kakolanmäen säilyttämistä kannattavien puheiden vastaisesti kaupunginvaltuusto teki lopulta päätöksen jätevedenpuhdistamon sijoittamisesta Kakolanmäen kallioon.

Useat **kaupunkilaiset** kirjoittavat Turun Sanomien mielipideosastolla pyrkien vaikuttamaan kaupungin päättäjiin esimerkiksi jätevedenpuhdistamoa vastaan tai sen puolesta tai ehdottaen erilaisia käyttötarkoituksia Kakolanmäelle. Keskenään erilaisista mielipiteistä huolimatta kaupunkilaiset tuottavat kaikki melko yhtenäistä diskurssia Kakolanmäestä: se on ennen kaikkea turkulaisten alue. Kirjoittajat puhuvat ”meistä turkulaisista” yhtenäisenä, kulttuurihistoriaa ja turkulaisuutta arvostavana joukkona, jonka kollektiivista omaisuutta seitsemän kukkulaa, siis myös Kakolanmäki, ovat. Monien kaupunkilaisten mielestä jätevedenpuhdistamo, Turun tauti tai muu alueen vapaalle käytölle uhkana pidetty asia ei saa pilata mäkeä, vaan alue tulisi saada kaupunkilaisia hyödyttävään käyttöön.

Suuri osa Turun Sanomiin kirjoittaneista kaupunkilaisista, Kakolanmäen lähialueiden asukkaat ja kaupunkiseurat asettautuvat siis valtaapitäviä tahoja vastaan puhumalla Kakolanmäen säilyttämisen puolesta sekä siitä, kuinka eri hankkeet tuhoaisivat kaupunkilaisten ainutlaatuisen alueen. Toisaalta Kakolanmäki saa kaupunkilaisten ja heitä edustavien kaupunkiseurojen puhunnoissa myös kaupungin kasvun kannalta tärkeän merkityksen etenkin tulevana asuinalueena ja turistien vetonaulana. Kakolanmäki nähdään sijainniltaan keskeisenä paikkana, ja kaupunkilaisten puheissa korostuu sen tulevaisuus monipuolisten toimintojen alueena. Myös mielipideosastolle kirjoittaneet lähistön asunto-osakeyhtiöt puhuvat Kakolanmäestä erityisesti kaupungin asukkaiden virkistysalueena mutta myös osana kaupungin kehittämissuunnitelmia. Vastakkainasettelu asukkaiden ja päättäjien välillä ei siis ole kovinkaan jyrkkä, vaan molemmat toimijaryhmät tuottavat puheissaan sekä kaupungin kasvua ja Kakolanmäen kehittämistä että turkulaisille erityistä aluetta.

Kaupunkiseurat Toispual Jokke ja Turkuseura sekä Pro Kakolanmäki -liike ovat äänessä etenkin jätevedenpuhdistamoa koskevassa keskustelussa. Ne kiinnittävät huomiota kaavoitus- ja

päätöksentekoprosessiin, mikä ilmenee etenkin kansanäänestysadressia koskevissa puheenvuoroissa, kuten seuraavassa uutistekstissä helmikuulta 2001.

Yhdistyksen -- adressissa todetaan, että Turun keskeisimmän kehittämisalueen hyödyntämistä ollaan toteuttamassa nurinkurisessa järjestyksessä. Yhdistys muistuttaa, että yleiskaava ja kaupunkiseudun seutukaava ovat vasta muotoutumisvaiheessa.
- Suppean erikoisalan ekspertit ratkaisevat koko valtakunnanosan tärkeimmän reservialueen maankäytön oman toimialansa rajoittuneesta näkökulmasta ja estävät järkevän ja arvokkaan keskustahakuisen toiminnan toissijaisella käyttöratkaisullaan, yhdistys jyrähtää. (uutinen; puhuja: Toispual jokke ry; 13.2.2001)

Maankäytön suunnitteluprosessia ja päätöksentekoa kritisoimalla Toispual jokke ry näyttää pyrkivän puhumaan asiantuntijakieltä ja siten tulemaan keskustelun uskottavaksi osapuoleksi. Vaikka näin kenties saadaan edistettyä kaupunkilaisten asiaa, vahvistaa asiantuntijoiden määrittelemän kielen käyttö samalla käsitystä siitä, että suunnittelukysymyksistä tulisi puhua suunnittelun termeillä. Tämä puolestaan voi sulkea keskustelun ulkopuolelle toimijoita, joilla ei ole valmiuksia käyttää tällaista kieltä tai jotka vetoavat kokemukselliseen tietoon.

Eri alojen asiantuntijat ovat myös äänessä Turun Sanomien sivuilla niin mielipideosastolla kuin uutisartikkeleiden haastateltavina. Erityistä auktoriteettia on Museovirastolla, jonka yli-intendentti Mikko Härö pitää Senaatti-kiinteistöjen esittelemiä suunnitelmia ”toiminnallisesti onnistuneina” (30.11.2001). Hän kuitenkin korostaa historiallisen vankilamiljöön ilmeen säilyttämistä vastustaessaan vankilan sisäpihalle suunniteltua lasikatetta. Myöskään Turun maakuntamuseon intendentti ei näe estettä alueen uusiokäytölle mutta korostaa esimerkiksi maisemallisesti arvokkaan serpentiinitien säilyttämistä. Yksi lehden haastattelema asiantuntija on kaupunkimaantieteen professori Harri Andersson, joka kannustaa kehittämään aluetta kokonaisuutena ja monipuolisesti uudeksi kaupunginosaksi. Turun Sanomat antaa haastattelemilleen henkilöille merkittävän aseman referoimalla heidän puhettaan Kakolanmäkeä koskevissa artikkeleissa, ja näin nämä puheet saavat helposti jopa totuuden aseman.

Mielipideosastolla diskursiivista Kakolanmäkeä tuottavat puolestaan erilaisten teknisten alojen asiantuntijat, jotka argumentoivat niin jätevedenpuhdistamoa vastaan kuin sen puolesta ja tuottavat samalla Kakolanmäkeä arvokkaana keskusta-alueena, jolle voisi sijoittaa monipuolisia toimintoja. Myös kaksi arkkitehtiä ottaa kantaa Kakolanmäen säilyttämisen sekä alueen harkitun ja keskustatointojen tukevan kehittämisen puolesta. He kritisoivat pelkästään jätevesialan asiantuntijoiden kuuntelemista puhdistamon sijoittamis päätöstä tehdessä. Kirjoittajat positioivat itsensä asiantuntijoiksi

allekirjoittamalla tekstinsä teknistä koulutusta kuvaavalla tittelillä. Näin he pyrkivät erottautumaan muista kirjoittajista ja saamaan painoarvoa mielipiteelleen. Huomionarvoista on lisäksi se, että tarkastelemallani aikavälillä kolme asiantuntijaa (arkkitehti, ympäristöhistorian tutkija ja entinen kirjastotoimenjohtaja) ja yksi kaupunginvaltuutettu saavat näkemyksilleen palstatilaa myös Turun Sanomien kolumnisteina.

Kaupungin näkökulmasta Kakolanmäki-puhetta Turun Sanomissa tuottavat kiinteistötoimenjohtaja Jouko Turto, kaupunginjohtaja Armas Lahoniitty, apulaiskaupunginjohtaja Juhani Määttä sekä kaavoitustoimenjohtaja Markku Toivonen. Lisäksi kaupunki esitetään lehdessä henkilöimättömänä puhujana viittaamalla esimerkiksi siihen, miten ”Turku vakuuttaa että kallion päälle voidaan turvallisesti rakentaa kerrostaloja” (2.10.2001). Kaupungin edustajien puheita yhdistää Kakolanmäen diskurssiivinen tuottaminen osaksi keskustan kehittämishankkeita. Se on ”keskeinen alue”, kuten Lahoniitty sanoo 9.11.2000. Kukaan puhujista ei ota jyrkästi kantaa siihen, millaista toimintaa Kakolanmäellä tulisi olla, mutta he ovat osaltaan tuottamassa sitä itsestäänselvyyttä, että Kakolanmäkeä tulee hyödyntää ja sinne tulee myös uudisrakentamista. Toisaalta etenkin Turto ja Määttä puhuvat Kakolanmäestä myös kaupunkilaisten vihreänä keitaana ja tulevana virkistysalueena, mutta nämä puhunnat ovat tulkittavissa myös kaupunkilaisten tyyntyttelynä: kaupunki haluaa hyödyntää mäkeä kaupungin kasvun avaimena, minkä kaupungin edustajat ehkä tietävät sotivan kaupunkilaisten toiveita vastaan.

Senaatti-kiinteistöt, joka osassa aineistoa esiintyy vielä vanhalla Valtion kiinteistölaitos -nimellä, on Kakolanmäen maanomistaja. Sen edustajia haastatellaan useaan Turun Sanomien uutiseen niin jätevedenpuhdistamosta kuin vankilatoiminnan siirtymisestä. Senaatti-kiinteistöt ottaa näissä uutispuheissa tiukasti kantaa alueen tulevan käytön puolesta: esimerkiksi jätevedenpuhdistamo ei saisi haitata tulevaa maanalaista tai -päällistä käyttöä. Senaatti-kiinteistöjen edustajat puhuvat myös siitä, miten jätevedenpuhdistamo laskisi alueen maan arvoa. Näillä puhunnoilla Senaatti-kiinteistöt on vahva valtiotason toimija, joka tuottaa Kakolanmäestä uudisrakentamisen ja asumisen aluetta. Lisäksi vuonna 2001 julkaistussa alueen kehittämissuunnitelmassa Senaatti-kiinteistöt kaavailee yhdessä konsulttien kanssa määllä monipuolisesti erilaisia toimintoja. Turun Sanomat uutisoi suunnitelmista laajassa artikkelissa, mikä antaa niille suuren painoarvon.

Yksi puhuja on **vankeinhoitolaitos**, jonka ylikommandon puheissa Kakolanmäki rakentuu keskeisellä paikalla sijaitsevana arvokkaana alueena, joka tulisi saada vankilatoimintaa parempaan käyttöön. Hän haluaa säilyttää vankilarakennukset jälkipolville mutta ei museoimalla vaan kehittämällä niille

sopivan uusiokäytön tavan. Keskusvankilan johtaja puolestaan tuottaa enemmän Turun tauti -tyyppistä diskurssia peläten historiallisten rakennusten pilaamista. Vankilan edustajien puheilla lienee painoarvoa sen vuoksi, että he tuntevat vankilat ja vankila-alueen erityisen hyvin.

Sanomalehdellä on eri toimijoiden puheita referoidessaan valta valita, mitkä asiat se välittää lukijoille ja millä sanoilla. Turun Sanomat ottaa esimerkiksi Senaatti-kiinteistöjen tilaamassa kehittämisselvityksessä käytetyn ”kaupunkilaisten olohuone” -termin käyttöönsä näyttävästi ylläpitäen samalla kyseistä diskurssia. Toinen konkreettinen esimerkki sanomalehden roolista todellisuuden tuottajana on Turun Sanomien 7.6.1999 julkaisema uutinen, jossa kuvaillaan lehden toteuttaman mielipidekyselyn tuloksia. Turkulaisilta on kysytty, kannattavatko vai vastustavatko he jätevedenpuhdistamon rakentamista Kakolanmäen kallioon, ja tulosten mukaan 39 prosenttia vastanneista kannattaa ja 53 vastustaa hanketta. Lehti otsikoi kyseisen kohdan: ”Kakola halutaan muuhun käyttöön” – eli tuottaa vastausten perusteella Kakolanmäen alueena, joka halutaan johonkin *käyttöön* ilman, että tätä olisi varsinaisesti kysytty kansalaisilta. Välittäessään tietoa kaupunkilaisille pääsee Turun Sanomat sanavalinnoillaan ja päätöksillään kertoa ja jättää kertomatta asioita vaikuttamaan merkittävästi Kakolanmäen diskursiiviseen muodostumiseen.

Sanomalehden pääkirjoitus edustaa lehden virallista linjaa ja maakuntalehden pääkirjoituksilla on painoarvoa alueensa mielipiteiden muokkaajana. Turun Sanomien pääkirjoitukset ovat vahvasti mukana tuottamassa Kakolanmäen hyödyntämisen ja kaupungin kasvun diskurssia. Samalla ne tuottavat Kakolanmäestä turkulaisten paikkaa. Samaa linjaa noudattelevat toimittajat sanavalinnoillaan, ja läpi aineiston niin pääkirjoituksissa kuin artikkeleissa toimittajat antavat Kakolanmäelle merkityksen ainutlaatuisena aarteena, jonka tulevaisuuden käyttö on täynnä mahdollisuuksia kaupungille ja kaupunkilaisille. Lehti on myös merkittävä toimija Kakolanmäen ja etenkin keskusvankilan maineen ylläpitämisessä kirjoittamalla vankilan mystiikasta ja pahamaineisuudesta. Toimittajien Kakolanmäki-puheet näyttävätkin korostavan sitä, miten alueesta voisi tulla globaalistikin kiinnostava ja vetovoimainen kohde. Myös uudisrakentaminen on läsnä toimittajien puheissa, ja esimerkiksi mäen rakennushankkeet” mainitaan varmana asiana ennen minkään virallisten suunnitelmien laatimista.

Kaikki toimijat rakentavat diskursiivista Kakolanmäkeä omista näkökulmistaan, kokemuksistaan ja arvoistaan käsin. Tietyt puhujat ja siten puhunnat saavat kuitenkin sanomalehden sivuilla muita enemmän valtaa määritellä todellisuutta. Vaikka sanomalehden mielipideosasto tarjoaa teoriassa demokraattisen keskustelualustan, määrittävät eri puhujien positiot ja esimerkiksi heidän käyttämänsä kieli ja argumentaatiotaidot heidän kykyään ja valtaansa määritellä ja vaikuttaa suunnittelukysymyksiin.

Diskursiivisen vallan jakautuminen näkyy etenkin *Turkulaisten Kakolanmäki* -diskurssin kohdalla. Näennäisesti diskurssin sisällä ei vaikuta olevan suurta kilpailua tai valtataistelua eri puhujien välillä siitä, millainen merkitys Kakolanmäellä on turkulaisille. Valtataistelua käydään kuitenkin siitä, onko Kakolanmäen saama merkitys ja itseisarvo riittävä peruste sille, ettei mäelle rakennettaisi jätevedenpuhdistamoja, uudisrakennuksia tai muuta sellaista, jota osa puhujista pitää sinne sopimattomana. Seuraava sitaatti on hyvä esimerkki siitä, että päättäjät saattavat diskursiivisesti tuottaa mäkeä turkulaisten alueena ja puheissa tunnistaa sen merkityksen, mutta puhe koskeekin tässä tapauksessa vain mäen Aurajoen puoleista rinnettä, joka säilytetään puistona samalla, kun muu kukkula ja sen kallio ovat rakennushankkeiden kohteena.

Rakennuksia ei Määtän mukaan missään tapauksessa ole tulossa Kakolan Aurajoen puoleiseen rinteeseen. Valtiollakaan ei ole hänen mukaansa halua kajota turkulaisten vihreään keitaaseen. (uutinen; puhujat: Juhani Määttä, apulaiskaupunginjohtaja, Turku & Senaatti-kiinteistöt/valtio; 30.6.2001)

Diskurssin sisällä vaikuttaakin esiintyvän epätasaisia valtasuhteita, jotka ilmenevät etenkin tarkasteltaessa rinnakkain asiantuntijaorganisaation laatiman kehittämissuunnitelman saamaa tilaa ja painoarvoa sekä toisaalta mielipidekirjoitusten, kaupunkilaisten ja kaupunkiseurojen visiointeja siitä, mitä mäelle voisi tulla. Tähän liittyy myös aiemmin mainitsemani asiantuntijakielen määräävä asema sekä se, miten suunnittelukysymykset ovat hyvin vahvasti asiantuntijoiden ja päättäjien määrittelemiä. Yksittäisen kansalaisen vaikuttaa olevan oikeastaan mahdotonta herättää keskustelua siitä, pitäisikö Kakolanmäelle ylipäänsä rakentaa tai tulisiko vankilarakennuksia säilyttää. Yksittäisenä toimijana ja tapahtumana diskursiivisesti erityisen hallitsevalta vaikuttaa Senaatti-kiinteistöt ja sen julkaisema Kakolanmäen kehittämissuunnitelma sekä Turun Sanomat, joka uutisoi suunnitelmasta lähestulkoon varmana tulevaisuudennäkymänä.

6 TULOSTEN TARKASTELUA

Olen tässä tutkimuksessa paikantanut Turun Sanomien kirjoituksista diskurssianalyysin avulla Kakolanmäkeä ja sen tulevaisuutta määrittäviä hegemonisia diskursseja sekä niitä haastavia vastadiskursseja. Esittelin edellä kolmen päädiskurssin sisällön, niiden vastadiskurssit sekä diskursseja tuottavat toimijat. Seuraavassa taulukossa (taulukko 3) diskursiivista Kakolanmäkeä rakentava puhe hahmotuu kokonaisuutena.

Taulukko 3. Valtadiskurssien ja vastadiskurssien sisältö

Kakolanmäki veto-voimaisena alueena	Uusi asuinalue: <ul style="list-style-type: none"> - uudisrakentaminen - palvelut asukkaille Houkutteleva turistikohde: <ul style="list-style-type: none"> - kaupungin kilpailukyky, imago ja vetovoima
	Vastadiskurssi: Rakentamaton Kakolanmäki
Historiallinen Kakolanmäki	Historia itseisarvona Historia kasvun edistäjänä
	Vastadiskurssi: Kulttuuriperinnön uusiokäytön hankaluus: <ul style="list-style-type: none"> - suojelu hyödyntämisen esteenä - kipeät muistot
Turkulaisten Kakolanmäki	Erityinen paikka ja maisema: <ul style="list-style-type: none"> - tunneside paikkaan - turkulaisuus Julkinen tila

Taulukko esittää diskurssit kuitenkin keskenään samanarvoisina, mikä ei kuvaa todellisuutta. Tässä luvussa tarkastelen valtakurssseja suhteessa toisiinsa sekä laajemmassa mittakaavassa, suhteessa globaaleihin diskurssikultuihin ja trendeihin. Palaan tutkimuskysymyksiin ja kirjallisuuskatsaukseen: positioin tulokset tutkimuksenasetteluun ja tutkimuskysymyksiin ja suhteutan ne aiempaan vankeiloiden ja muiden käytöstä poistuneiden tilojen uusiokäytön tutkimukseen.

Yksinkertaistettuna voisikin ajatella, että sanomalehtipuhunnat tuottavat joko Kakolanmäen hyödyntämistä tai säilyttämistä kannattavia diskursseja: mäen puistot, rakennukset ja historia halutaan toisissa puheissa säilyttää itseisarvoisina, toisissa ne halutaan hyötykäyttöön. Analyysin perusteella on kuitenkin todettava, ettei asia ole niin yksinkertainen. Aineistossa esiintyvät diskurssit ja niiden väliset valtasuhteet näyttävät määrittävän pitkälti Kakolanmäen hyödyntämisen ja kaupungin kasvun

hegemonisuuden kautta. Alueen hyödyntäminen ja kaupungin kehittäminen ovat puheissa läsnä, on kyse sitten Kakolanmäen historiallista arvoa, paikkatunnetta, maiseman erityisyyttä tai julkista tilaa tuottavista puhunnoista. Yksittäisistä, kasvulle ja hyötykäytölle arvon antavista puhunnoista rakentuu näin laajempi merkityssysteemi, joka luonnollistuu osin rivien väliin piiloutuvaksi, huomaamattomaksi totuudeksi.

Koska kaupungin jatkuvan kasvun ja kehittymisen diskurssilla on Kakolanmäki-keskustelussa erityisen vahva, luonnollistunut asema, vaikuttaa se Kakolanmäen merkityksen diskursiiviseen rakentumiseen läpi keskustelun. Samalla Kakolanmäkeä erityisenä paikkana ja maisemana sekä historiallisena ja ainutlaatuisena kohteena määrittävät puhunnat vaikuttavat jäävän keskustelussa altavastaajan asemaan, vaikka niitä tuottavat melkein kaikki puhujat kaupunkilaisista päättäjiin ja asiantuntijoihin. Itse asiassa vaikuttaa siltä, että entisen vankila-alueen historialliset, maisemalliset sekä luontoon liittyvät arvot tuotetaan useissa Turun Sanomien Kakolanmäki-puhunnoissa välineiksi, joilla kasvua voidaan edistää ja kaupungin kilpailukykyä parantaa. Esimerkiksi *Turkulaisten Kakolanmäki* -diskurssia tuottavat puhujat eivät vastusta Kakolanmäen hyödyntämistä, vaan haluaisivat säilyttää alueen, sen rakennukset ja maiseman turkulaisten käytössä tuomalla sinne erilaisia, kaupunkilaisia palvelevia toimintoja, kuten asumista. Toisaalta taas valtavien rakennusten suojelu on käytännössä mahdotonta ilman, että niille kehitetään uutta käyttöä. Kyse on siis siitä, *miten* Kakolanmäkeä käytetään tulevaisuudessa ja *kuka* sitä pääsee käyttämään.

Analyysissa hallitseviksi havaitsemani diskurssit ovat paitsi paikallisesti muodostunutta kaupunkipuhetta myös osa globaaleja kehityskulkuja ja suuremmassa mittakaavassa hegemonisoituneita ja luonnollistuneita kaupunkien saamia merkityksiä. Tarkastelen seuraavaksi tuloksiani osana laajempaa keskustelua. Puhunnat, joilla Kakolanmäkeä tuotetaan diskursiivisesti tietynlaiseksi, linkittyvät etenkin kaupunkien ja talouden jatkuvaan kasvuun sekä paikkojen markkinoinnin ja kuluttamisen käytäntöihin ja trendeihin. Tulokset liittyvät myös aluetieteen ja kaupunkitutkimuksen keskusteluihin siitä, mikä on paikkatunteen, paikallisen identiteetin, historian ja kokemuksellisen tiedon merkitys kaupunkien kehittäessä ja suunniteltaessa. Kiinnostavaksi entisten vankiloiden uusiokäytön kontekstissa nousee myös paikallisen yhteisön tunneside vankilaan sekä vankilan historian ja siihen liitettyjen tarinoiden ja muistojen kaupallinen hyödyntäminen uusiokäytössä. On luontevaa kytkeä tulokset myös keskusteluun siitä, kenelle kaupunkia suunnitellaan ja rakennetaan – niin diskursiivisesti kuin fyysisesti.

6.1 Vankilahistorian ja muistojen merkitys

Tutkimuksessani käy ilmi Kakolanmäen merkitys paikallisille sekä kaupunkilaisten tunneside mäkeen ja sen historiaan. Kakolanmäkeen paikkana ja maisemana liitetään vahvoja tunteita ja sitä rakennetaan osaksi turkulaista identiteettiä. Puhujien halu saada mäki kaupunkilaisten käyttöön ja monien esittämä huoli Kakolanmäen ”vääränlaisesta” toiminnasta muistuttaa melbournelaisen Pentridgen vankilan tapausta: entiset vankilarakennukset eivät van der Linden (2014) tutkimuksen mukaan avautuneet uusiokäytön seurauksena paikalliselle yhteisölle, jolle se oli tärkeä, vaan esimerkiksi sijoittajille, jotka ostivat vankiloihin saneerattuja asuntoja ja muita tiloja. Van der Linden (emt) tutkimuksen löydösten tavoin omassa tutkimuksessani nousee esille se, että kaupunkilaisille on tärkeää saada vankila-alue saavutettavaksi paikalliselle yhteisölle sekä säilyttää yhteys paikalliseen historiaan. Olsson (2010) ja Davis (2014) mukaillen haluaisikin korostaa paikallisten asukkaiden kuuntelemisen tärkeyttä kaupunkiympäristön paikkojen arvoa, säilyttämistä ja säilyttämisen tapoja määrittäessä.

Useissa tutkimuksissa (esim. Szili & Rofe 2012) todetaan, että kun kulttuuriperintökohde tai muuten paikallisille tärkeä alue, johon liitetään muistoja – hyviä ja myös huonoja –, on muutoksen ja uusiokäytön kohteena, tehdään aina valintoja siitä, mitä halutaan säilyttää ja muistaa ja mitä ei. Se, jolla on valta määritellä tilaa, määrittelee myös, mitä säilytetään ja muistetaan. Tämä on osa sitä, millaiseksi jokin tila, esimerkiksi Kakolanmäki muuttuu: kun tuotetaan uutta vanhan päälle ja osaksi, osa vanhasta säilytetään ja osa hävitetään. Vankilat uuden käytön saavina kulttuuriperintökohteina ovat siitä erityisiä, että niihin liitetään vahvoja, henkilöihin kiinnittyviä myyttejä ja tarinoita. Van der Linden (2014, 262) mukaan juuri vankiloiden maine vetää puoleensa sijoittajia ja turisteja. Strange ja Kempa (2003) ovat havainneet, että uudet, esimerkiksi elokuvateollisuuden kertomat tarinat korvaavat helposti vankiloiden ja vankien autenttiset tarinat, ja näkevät tämän ongelmallisena. Vankiloissa on myös muita erityispiirteitä verrattuna muihin uusiokäytön kohteisiin. Siinä missä esimerkiksi entiset teollisuusrakennukset symboloivat työn ja kasvun merkitystä kaupungille (esim. Andersson 1990), vankiloiden merkitys on moniulotteisempi. Sen lisäksi, että niihin liitetään legendaarisia ja toisaalta traagisia tarinoita ja myyttejä vankien elämästä, kertovat ne yhteiskunnan vallasta ja järjestyksestä ja muistuttavat rikosten seurauksista. Tämä näkyy myös Turun Sanomien puheissa:

Turun paraatipaikalla oleva jyhkeä graniittilinna on viestinyt rikosten seuraamuksista jo 1800-luvun puolivälistä lähtien. (uutinen; puhuja: toimittaja; 16.12.2001)

Kakolanmäen kohdalla kiinnostavaa on myös se, että alueen kehittämissuunnitelmaa laatimassa ollut suunnittelupäällikkö puhui marraskuussa 2001 siitä, miten ”alueen vanha käyttö on muistumina mukana tulevaisuudessa” (TS 30.11.2001). Norjalaisten vankiloiden uusiokäyttöä tutkinut Swensen (2012) on kiinnittänyt huomiota juuri siihen, mitä ja miten vankiloista kerrotaan niiden saadessa uuden käyttötarkoituksen. Hänen mukaansa pieniä historiasta muistuttavia yksityiskohtia hyödynnetään esimerkiksi uudessa nimistössä ja sisustuksessa. Useimmiten vangit ja muut ihmiset, joiden elämään vankilat ovat vaikuttaneet, kuitenkin sivuutetaan uusien tarinoiden kertomisessa (emt). Samoin näyttää olevan Kakolanmäen tapauksessa: puheenvuoro vankilaan liitetyistä surullisista, henkilökohtaisista muistoista jää yksittäiseksi, ja vallalla on historiaa speaktaakkelimaisena markkinoinnin välineenä tuottava diskurssi. Se, että Kakolanmäelle ylipäänsä annetaan aineistossa merkitys vaikeana kulttuuriperintönä, on kuitenkin kiinnostavaa: se sitoo Kakolanmäen osaksi muita vaikean kulttuuriperinnön kohteita ja niistä käytävää keskustelua. Suomalaisen vankilan määrittelemistä vaikean kulttuuriperinnön käsitteen alle voidaan toki kritisoida – onhan sen yhteiskunnallinen merkitys aivan erilainen kuin esimerkiksi keskitysleirien tai murhapaikkojen, ja kuten mainittu, se symboloi kurjuuden lisäksi myös yhteiskunnan järjestystä ja oikeudenmukaisuutta. Kakolanmäen tapauksessa kategorisointi tuntuu kuitenkin perustellulta alueen ja rakennusten saadessa aineistossa merkityksensä vankilamaineen ja synkkien vankikertomusten pikemmin kuin esimerkiksi arkkitehtuurin perusteella. Lisäksi näen Swenseniä (2014) myötäillen vankiloiden uusiokäytön tuovan näkyväksi niiden karun historian ja luovan kiinnostavan, ehkä jopa vaivaannuttavan ristiriidan menneen ja nykyisen käytön välille. Myös Kakolanmäen kohdalla olisi siis syytä tarkastella ja pohtia, mitä ja miten historiasta kerrotaan osana uusiokäyttöä, miksi ja millä mahdollisilla seurauksilla.

Tutkimuksessani Kakolanmäelle annetaan kollektiivinen merkitys tärkeänä paikkana ja maisemana Turun kaupunkiympäristössä ja historiallisessa jatkumossa, ja näin siitä tuotetaan paikallisen identiteetin rakennuspalikkaa. Vanhoja rakennuksia suuremman arvon saa kuitenkin mäki kokonaisuutena ja sen tarjoamat mahdollisuudet; alue merkitään turkulaisten asumisen ja vapaa-ajan kannalta tärkeäksi paikaksi. Oleellista onkin, miten uusiokäytössä onnistutaan muodostamaan alueelle monipuolisia toimintoja ottaen samalla huomioon alueen erityislaatuinen historia ja sen merkitys paikalliselle yhteisölle. Tämän saavuttamiseen ei pelkkä suojelumääräysten noudattaminen riitä.

6.2 Kaupungin kasvu ja paikan luominen

Kaupunkisuunnittelu ja kaupunkien kehitys kietoutuu globaaleihin trendeihin ja talouden muutoksiin. Näistä yhtenä näen markkinoiden valtaa sekä yritysten ja yksilöiden vapautta lisäämään pyrkivän uusliberalismin, josta on David Harveyn (2006) mukaan muodostunut hegemoninen, kokonaisvaltaisesti ja maailmanlaajuisesti paitsi politiikkaan ja talouteen myös ihmisten ajattelutapoihin vaikuttava diskurssi. Semin (2011) mukaan nykyisessä kaupunkisuunnittelussa on nähtävissä uusliberalistinen ideologian vaikutuksia, kun esimerkiksi kaupunkien keskustoja suunnitellaan kaupallisten intressien mukaan. Ei siis ole ihme, että monet Kakolanmäkeä rakentavat puheet perustuvat uusliberalistiseen, taloudelliseen kasvuun ja kaupungin kehitykseen perustuvaan argumentointiin. Aineistossa ei myöskään esiinny lähes ollenkaan puheita, joissa Kakolanmäkeä ei haluttaisi ollenkaan ottaa hyötykäyttöön. Uusliberalismin lisäksi on 2000-luvulle tultaessa kaupunkisuunnittelua määrittänyt yhä enemmän kaupunkitilan kuluttaminen, paikkojen erilaistuminen sekä paikkamarkkinointi (esim. Andersson 1997, 108; Häkli 2004, 87–88). Nämä trendit ovat havaittavissa myös vuosituhannen vaihteeseen sijoittuvan Kakolanmäki-keskustelun kohdalla. Kakolanmäestä halutaan Turun Sanomien puheissa vetovoimainen ja houkutteleva paikka, joka edistää Turun menestystä. Turku pyrkii muiden kaupunkien tapaan menestymään globaalissa kilpailussa asukkaista, sijoittajista ja matkailijoista. Kasvun tavoitteet ja kaupunkien välinen kilpailu näkyvät muun muassa paikallisen erityisyyden ja identiteetin korostamisena.

Paikkamarkkinointi ajatellaan yleensä kaupungista ulospäin tapahtuvana, esimerkiksi turisteja, uusia asukkaita ja investointeja houkuttelevana toimintana, jota edistetään kaupunki- ja aluesuunnittelulla ja -kehitystyöllä (esim. Olsson 2010). Kaupunkien ja alueiden markkinointi- ja imagotyön nähdään lähtevän hallinnosta: asiantuntijat ja päättäjät määrittelevät, mitä kaupungin paikkoja tai alueita lähdetään kehittämään markkinoinnin välineiksi. Paikkamarkkinointi on mielikuvien rakentamista, ja mielikuvat halutaan usein liittää paikkojen menestykseen ja kasvupotentiaaliin, historiallisuuteen, ainutlaatuisuuteen ja viihtyisyyteen (Häkli 2004, 87–88). Paikkamarkkinoinnissa hyödynnetään usein kulttuuriperintökohteita, jotka Olssonin (2010) mukaan voidaan nähdä alueiden ja kaupunkien identiteetin ja imagon luomisen työkaluina. Kakolanmäki näyttäytyy tutkimuksessani samankaltaisena työkaluna, tai *imagoresurssina*, kuten Lähdesmäki (2016) nimittää kaupunkiympäristöjä ja paikkoja, joita hyödynnetään kaupungin markkinoinnissa ja imagotyössä. Hyödyntäminen tapahtuu yleensä uudistamalla paikkaa fyysisesti tai tuottamalla sille uutta merkitystä ja tarinaa diskursiivisesti (emt).

Paikkamarkkinointi ei Olssonin (emt) mukaan olekaan pelkästään markkinointia, vaan se tarkoittaa yhä useammin myös paikkojen muokkaamista, jotta kaupungit pystyisivät paremmin vastaamaan kysyntään ja tarpeisiin. Tähän liittyy Lähdesmäen (2016) esittelemä, Richardsin ja Palmerin (2010) käyttämä *paikkojen luomisen* (engl. *place making*) käsite. Kakolanmäki ei tästä näkökulmasta ole pelkästään paikka, jota markkinoidaan, vaan vankilakäytön loputtua siitä halutaan luoda tietynlainen, Turun intresseihin sopiva paikka, jota kaupungin markkinoinnissa voidaan hyödyntää. Tulkintaani tukee Kakolanmäen tulevaisuutta koskeva Niemisen (2012) haastattelututkimus, jonka mukaan Kakolanmäki nähdään tärkeänä osana Turun kaupunkikuvaa ja turkulaista identiteettiä, minkä seurauksena sitä pidetään potentiaalisena osana Turun matkailua ja historiallista imagoa. Myös Niemisen tutkimuksen tuloksissa näkyy paikan luomisen trendi: haastatteluiden perusteella ”matkailuvaltin” syntyminen onnistuu, jos alueesta saadaan muodostettua kiinnostava matkailua, kulttuuria ja asumista yhdistävä kohde (emt, 85).

Globaalissa kaupunkien välisessä kilpailussa yksi keino erottua on juuri paikallisuuden eli esimerkiksi paikallisen identiteetin, perinteiden ja muiden muista erottavien piirteiden korostaminen (Lähdesmäki 2016). Tähän viittaa myös *glokalisaation* termi, joka pyrkii kuvaamaan samanaikaisesti tapahtuvaa globalisaatiota ja paikallistumista ja niiden keskinäisiä riippuvuussuhteita (esim. Häkli 2004). Glokalisaation maailmassa paikkojen autenttisuudesta, historiasta ja kulttuurista, eli Kakolanmäen kohdalla esimerkiksi vankilahistoriasta, maineesta ja tarinoista tulee Lähdesmäkeä (emt) mukaillen imagoresursseja. Paikallisia erityispiirteitä korostamalla tuotetaan siis globaalia kuluttamisen kaupunkitilaa. Olen Anderssonin (1997, 110–111) tapaan huolissani siitä, miten tällaisten tilojen tuottaminen johtaa vähitellen paikallisuuden katoamiseen. Myös Overton (2010) esittää Urrya (1995) mukaillen kuluttamisen ja etenkin turismin muokkaavan kuluttamisen kohteena olevia paikkoja ja johtavan liikakäyttöön ja lopulta paikan loppuun kulumiseen. Kakolanmäen tapauksessa paikallisuutta ja historiaa halutaan toki säilyttää, suojella ja korostaa. Paikallinen erityisyys ja identiteetti tuotetaan Kakolanmäki-puheissa kuitenkin välineinä, joilla alueesta voitaisiin tuottaa kansainvälisessä kaupunkien ja paikkojen kilpailussa menestyvä, brändätty kuluttamisen kohde. Tässä skenaariossa vankiloiden historia näkyy niinä pieninä yksityiskohtina ja muistumina, jotka halutaan säilyttää ja kertoa, mutta kaupunkiympäristö on muuten olemukseltaan kuin lähes minkä tahansa kaupungin historialliseen miljööseen rakennettu kulttuuria, kuluttamista ja asumista yhdistelevä speaktaakkeli.

Nykyisessä kulutusyhteiskunnassa myös kaupunkitila saa merkityksensä koko ajan enemmän kulutuksen kautta (esim. Andersson 1997, 109). Lähdesmäen (2016) mukaan ”talouden logiikka kaupallistaa ja hyödykkeistää kaupunkiympäristöä ja paikallista kulttuuria sekä identiteettiä kulutuksen

tarpeisiin”. Tulevaisuuden Kakolanmäki näyttäytyy tällaisena *kuluttamisen paikkana*, jonka ainutlaatuisuista miljöötä, historiaa, arkkitehtuuria, maisemia sekä salaperäistä mainetta halutaan tuottaa kulu- tuskohteiksi. Ajatus paikasta ja tilasta kuluttamisen kohteena juontaa Overtonin (2010) mukaan juu- rensa Urryn (1995) teoriaan, jonka mukaan paikkoja kulutetaan vierailemalla niissä sekä katsomalla ja kokemalla niitä. Paikkojen kuluttamisen ja kaupallistumisen kontekstissa turistien lisäksi myös kaupungin asukkaista tulee *kuluttajia*, *asiakkaita* ja *yleisöä*, joista jälkimmäinen esiintyy myös tutki- muksen aineistossa. Senaatti-kiinteistöjen kehittämisselvityksessä esitetty tapahtumien järjestäminen Kakolanmäellä ei sekään ole sattumaa, vaan osa globaalia kehityskulkua ja paikkojen luomista; Läh- desmäki (2016) esittää Richardsia ja Palmeria (2010) mukaillen, että kaupungit suunnittelevat kiin- nostavia, urbaaneja paikkoja, jotka toimivat nimenomaan houkuttelevien tapahtumien areenoina.

Puhe Kakolanmäen vankilamaineesta kiehtovana asiana asettuu myös 2000-luvulla päätään nosta- neen synkän turismin kentälle. Synkkä turismi (engl. *dark tourism*) on termi, jota käytetään kuvaaa- maan muun muassa vankiloihin ja keskitysleireihin – siis vaikean kulttuuriperinnön kohteisiin – sekä esimerkiksi tunnettujen ihmisten kuolinpaikoille kohdistuvaa turismia. Osa ihmisistä ja tutkijoista pitää inhimillisen kärsimyksen kaupallistamista matkailun käyttöön sopimattomana, kun taas osa pi- tää tärkeänä sitä, miten synkän matkailun kautta myös muutoin kuulematta jäävät tarinat tulevat ker- rotuiksi (Strange & Kempa 2003). Strange ja Kempa (emt) ovat tutkineet Alcatrazin entisen vankilan matkailukäyttöä, joka on muodostanut entisestä vankilasta kuluttamisen paikan ja kohteen. Tutkijat pohtivat vankilahistorian ja kärsimyksen hyödyntämisen ja kaupallistamisen etiikkaa ja päätyvät poh- dinnoissaan siihen, että matkailukäyttöä kestävämpi ratkaisu olisi sulkea tällaiset paikat ihmi- siltä ja siten unohtaa niiden välittämä synkempi puoli valtioiden ja ihmisyyden historiasta (emt). Täl- lainen näkemys vaikean kulttuuriperinnön käytöstä tukee aineistossani esiintyvää vahvaa diskurssia Kakolanmäen avaamisesta ihmisille ja historian vaalimisesta, ja asettaa samalla kyseenalaiseksi yk- sittäisen puheen vankilarakennusten purkamisen puolesta.

6.3 Kaupunkipuheiden ulossulkevuus: kenen Kakolanmäki?

Turun Sanomien puhujat haluavat avata Kakolanmäen turkulaisille ja muuntaa sen kaupunkilaisten olohuoneeksi – mutta ketkä ovat niitä turkulaisia, joille aluetta ja ”olohuonetta” kehitetään? Ennen vuoden 2001 kehittämissuunnitelman julkaisua aluetta tuotetaan monipuolisesti kaikenlaisille turku- laisille: sinne ehdotetaan esimerkiksi kirjastoa, opiskelija-asuntoja, käsityöverstaita, kaupungin viras- toja, erilaisia palveluita ja näköalatornia. Tällaiset julkiset tai puolijulkiset toiminnot

mahdollistaisivat mäen ja sieltä aukeavan maiseman kuulumisen ainakin teoriassa kaikille. Samoissa puheissa on myös vahvasti läsnä asuminen sekä alueen vapaa puisto- ja virkistyskäyttö.

Senaatti-kiinteistöjen kehittämissuunnitelmaa esittelevässä puheessa ”kaikkien turkulaisten” aluetta tuotetaan hieman eri näkökulmasta: mäelle suunnitellaan asuntojen lisäksi muun muassa hotellia, konsertteja ja muita kulttuuritapahtumia, seminaareja, kahviloita ja ravintoloita. Lista eroaa jonkin verran aiempien puheiden sisällöstä, mikä herättää kysymyksen siitä, kenelle Senaatti-kiinteistöt ja konsultit ovat Kakolanmäkeä kehittämässä. Puheissa ovat läsnä erilaiset kuluttamiseen keskittyvät toiminnot ja palvelut, jotka luovat alueesta mielikuvaa pikemminkin puolijulkisena ja yksityisenä kuin julkisena, kaikkien tilana. Vaikuttaa siltä, että kun Kakolanmäestä puhutaan ”turkulaisen olohuoneena” osana alueen kehittämissuunnitelmaa, julkisen tilan mielikuvasta muodostetaan alueen kaupallisen kehittämisen väline. Niemisen (2012, 89–90) mukaan alueen tulevaisuus noudattelee muun muassa Anderssonin (1997) kuvailemaa vanhojen alueiden brändäämistä ja profiloitumista keskiluokan asumisen, palveluiden ja kulttuurin alueiksi. Seuraava sitaatti kiteyttää tulkintani mukaan sen, kenelle Senaatti-kiinteistöt, kaupungin päättäjät ja konsultit tuottavat Kakolanmäkeä.

Matkailijoille se muodostaisi hienon miljöö, asukkaille laadukkaan merellisen ympäristön, vapaa-ajantoiminnoille erinomaisen alueen. (mielipidekirjoitus; puhuja: Antti Paa-sio; 17.2.1999)

Sen lisäksi, että tietyn alueen kehittäminen kaupallisten toimintojen avulla ja jopa ehdoilla sulkee taloudellisista ja sosiaalisista syistä osan ihmisistä ulos, tapahtuu ulossulkeminen myös käsitteellisellä tasolla. Semin (2011) mukaan uusliberalismiin nojaava kaupunkien suunnittelu ja taloudellista kasvua palvelemaan luotu kaupunkitila sulkee ulkopuolelleen ne ihmiset, joiden tarpeita tällaiset suunnitteluratkaisut eivät vastaa. Taloudellista kasvua, menestystä ja vetovoimaa rakentavat Kakolanmäki-puheet tuottavat alueesta näitä arvoja edistävien toimintojen tuottajien ja käyttäjien tilaa. Tila siis kuuluisi esimerkiksi arvoasuntoja, ravintoloita ja kulttuuritapahtumia tarjoaville yrityksille ja niiden asiakkaille. Samalla suljetaan ulkopuolelle sellaiset ihmiset ja toiminnot, jotka eivät edistä alueen ja kaupungin kasvua tai koe näitä arvoja omakseen. Vaarana on, että Kakolanmäestä muodostuu osalle ihmisistä käsitteellisellä tasolla tavoittamaton kaupunkiympäristö, johon he eivät koe kuuluvansa ja jonka rakentumiseen he eivät pysty vaikuttamaan (ks. Semi 2011, 65).

Nykyisessä maankäytön suunnittelussa kaupallisuuden jalkoihin ovat vaarassa jäädä myös kaupunkilaisten eletyn elämän ja muistojen saamat merkitykset (Semi 2011). Kaupunkia kehitettäessä usein muokataan tai hävitetään kaupunkiympäristöjä, jolloin tutut ja tärkeät paikat saattavat kadota tai

muuttua (emt). Kakolanmäen ollessa – aineistossani tosin vasta diskursiivisesti – muutoksen kohteena ei tulisikaan unohtaa, että se on paikka, johon liittyy paljon muistoja ja jossa monet ovat eläneet, asuneet ja työskennelleet. Henri Lefebvren tilan teoria on tässä kontekstissa varsin käyttökelpoinen: kun fyysistä tilaa tuotetaan abstraktin tilakäsityksen ehdoilla ja suunniteltava tila käsitetään numeroina, tilastoina ja vaihtoarvoina, voi muuttuva kaupunki tuntua ristiriitaiselta sen eletyn tilan kanssa, joka muodostuu muistoista ja jokapäiväisestä elämästä (Semi 2011; ks. myös Shields 1999). Semi (emt, 65) kysyykin aiheellisesti Lefebvreä mukaillen: ”kuinka työstää kaupunkitilaa omien tarpeiden pohjalta ja omasta elämänhistoriallisesta kontekstista käsin, kun samanaikaisesti se rakentuu yhä enemmän tuotteena”?

Kuitenkin, kuten van der Linder (emt) ja Swensen (2014) korostavat, entisten vankiloiden kuten muidenkin kulttuuriperintökohteiden uuden käytön kehittäminen varmistaa, että nämä paikat säilyvät ja ovat ihmisten saavutettavissa. Tärkeää olisikin Semin (2011) mukaan menneen ja näkymättömän – siis paikkatunteen, paikkoihin liitettyjen muistojen, identiteetin ja eletyn elämän – kunnioittaminen. Tätä peräänkuuluttaa myös van der Linde (2014), joka toivoo Pentridgen vankilan tapauksessa, että aluetta kehitettäisiin tavalla, joka takaisi paikalliselle yhteisölle tärkeän vankilamiljöön ja siihen liitettyjen muistojen säilymisen kaikkien käytössä. Historiaa ja vankilan tarinoita hyödynnettäessä on syytä pohtia, kenen tarinoita ne ovat ja miten ne tulisi kertoa, jotta ne voitaisiin kertoa niiden omilla eikä esimerkiksi kaupallisuuden ehdoilla. Kakolanmäen tapauksessa tämä voisi tarkoittaa alueeseen liitettyjen, historiallisten ja julkiseen tilaan liittyvien arvojen ja merkityksenantojen kunnioittamista, kun alueelle suunnitellaan kaupallisia toimintoja ja asumista.

7 LOPUKSI

Sanomalehtipuheissa Kakolanmäen erityisyys ja arvo näyttävät vankilamaineen lisäksi muodostuvan sen sijainnin ja maantieteellisen muodon tarjoamista mahdollisuuksista. Keskustan ja Aurajoen läheisyydessä sijaitseva kukkula tarjoaa kaupungin päättäjien ja suunnittelijoiden, maanomistajan sekä kaupunkilaisten näkökulmasta lukuisia mahdollisuuksia, kuten puistoja ja kallioita virkistyskäyttöön ja turkulaisessa kuvastossa erityisen näköalan ihailtavaksi – sekä tietenkin arvokasta tonttimaata kaupungin täydennysrakentamiseen. Tutkimukseni yksi tulos on se, miten mahdotonta tässä ajassa ja yhteiskunnassa näyttää olevan Kakolanmäen tai muun käytöstä vapautuvan alueen ja rakennuskokonaisuuden täydennysrakennuskäytön kyseenalaistaminen. Yhtä tapausta tutkimalla yleistä ei toki voida tehdä. Kasvun ja talouden diskurssi vaikuttaa kuitenkin ainakin Kakolanmäen tapauksessa voimakkaalta ja kyseenalaistamattomalta, mikä herättää kysymään, millä hinnalla kasvua halutaan ja voidaan edistää. Annetaanko uusiokäytössä arvo vankiloille, niiden historialle ja tarinoille itsessään, vai ainoastaan osana paikka- ja kaupunkibrändäystä jättäen näkyviin valikoidut, silotellut ja sopivan vaaralliset vankila-ajan muistot kiinnostavina yksityiskohtina?

Olen tässä tutkimuksessa paikantanut ja eritellyt Kakolanmäkeä määritteleviä diskursseja tavoitteenani tuoda luonnollisen aseman saaneet diskurssit esiin ja näkyväksi. Jokinen ja Juhila (2016a, 94–95) painottavat, että osana diskurssianalyysia tulisi arvioida hallitsevien diskurssien ideologioita seurauksia; siis sitä, millaista laajempaa yhteiskunnallista vaikutusta tietyn diskurssin luonnollistumisella voi olla. Vaikka tämän tutkimuksen tarkoituksena ei ole ollut selvittää, missä määrin sanomalehtipuhuntojen tuottama Kakolanmäki on mahdollisesti päätenyt muokkaamaan alueen fyysistä muutosta, esiintyy kaupungin kasvun ja alueen hyödyntämisen diskurssi aineistossa niin hallitsevana, että se ei ole voinut olla vaikuttamatta myös alueen myöhempään suunnitteluun ja kaavoitukseen. 2010-luvulla alkanut alueen rakentaminen ja entisten vankilarakennusten saneeraus toki vahvistavat tätä näkemystä. Kakolanmäelle on alettu 2010-luvulla rakentaa Senaatti-kiinteistöjen suunnitelmaa muistuttavaa asuinalueita ja ”olohuonetta” hotelleineen, ravintoloineen, kylpylöineen ja pienpanimoineen. Kiinnostava yksityiskohta on esimerkiksi se, miten ”Kakolan keidas” -nimitys, joka aineistossa liitetään Kakolanmäen rinteisiin ja kallioihin, eli julkiseen tilaan, on vuonna 2020 valmistuvan kolmen asuinkerrostalon muodostaman kokonaisuuden nimi. Tämänkin vuoksi olen kokenut tuloksia tarkastellessani aiheelliseksi nostaa esille Kakolanmäkeen liitetyn paikkatunteen, sen maisemallisen merkityksen sekä talouden diskurssin määrittämän kaupunkisuunnittelun ulossulkevuuden.

Objektiivisuus tai etenkin kritiikkittömyys ei ole konstruktionistisessa tutkimuksessa tarpeen tai edes mahdollista. Sosiaalisesti tuotetun todellisuuden tutkija on myös aina itse osa tätä sosiaalista todellisuutta, eli tämän tutkimuksen tapauksessa osa fyysistä ja mielikuvien Turkua ja turkulaista kaupunkikeskustelua. Anttilaa (2008) mukaillen suhtaudun tutkimukseeni yhtenä tulkintana todellisuudesta. Tutkimus on aina sidoksissa sen tekijään ja tekijän positioon, valittuun näkökulmaan sekä aikaan ja paikkaan (emt). Toinen tutkija saattaisi siis tulkita ja selittää Kakolanmäen diskursiivista muodostumista eri näkökulmasta, jolloin todellisuus näyttäisi toiselta. Konstruktionistinen tai laadullinen tutkimus ylipäänsä ei koskaan kykene tai edes tavoittele todellisuuden kokonaisvaltaista selittämistä, vaan pyrkimyksenä on uusien näkökulmien avaaminen ja erilaisten kokemusten kertominen. Tällöin voidaan ymmärtää ympäröivää maailmaa pala palalta paremmin.

On toki aiheellista kysyä, mitä vuosituhanen vaihteen sanomalehtikeskusteluiden tarkastelu antaa 2010-luvun tutkimukselle ja ajalle, jolloin merkittävä osa julkisesta kaupunki- ja muustakin yhteiskunnallisesta keskustelusta on siirtynyt pois sanomalehtien sivuilta, internetin ja sosiaalisen median palstoille. Seison kuitenkin tutkimukseni ajallisen rajauksen ja muiden tekemieni valintojen takana, sillä niiden avulla olen kyennyt selvittämään Kakolanmäen diskursiivisen muotoutumisen alkuvaiheita. Jos emme tiedä, mistä kaikki lähti liikkeelle ja sai alkunsa, jää kokonaiskuva vajaaksi. Tämän takia vuodesta 1999 alkaneen Kakolanmäki-keskustelun tutkiminen on ollut tärkeää ja se toivottavasti luo pohjaa seuraaville Kakolanmäkeä tai vastaavia kaupunkisuunnittelun hankkeita tarkastelevalle tutkimukselle. Vuonna 2019 Turku on esimerkiksi aloittamassa uuden, kiinnostavan uusiokäyttökohteen kaavoituksen, kun Senaatti-kiinteistöt alkaa kehittää kolmisen kilometriä kaupungin keskustasta sijaitsevaa Heikkilän kasarmialuetta uudeksi, ympäröivään kaupunkirakenteeseen kytkeytyväksi asumisen, palveluiden ja virkistymisen kaupunginosaksi (Turku.fi).

Kakolanmäen kontekstissa kiinnostava jatkotutkimuksen aihe voisi olla jo tässä tutkimuksessa hie-
man sivuttu paikan markkinointi vankilakuvaston ja -tarinoiden avulla. Kakolanmäki kaupunkisuunnittelun tapauksena on mielenkiintoinen myös päätöksenteon sekä kaupunkisuunnittelun konfliktien ja kiistojen tutkimuksen näkökulmasta. Esimerkiksi vuonna 2015 Kakolanmäelle ehdotettiin rakennettavaksi näköalatornia tai tornitaloa, jonka suunnittelu eteni asemakaavavalmisteluun asti. Lopulta vuonna 2017 Turun kaupunginhallitus päätti jättää tornitalon pois Kakolanmäen asemakaavamuutoksesta. Korkeaa rakentamista toteutetaan tällä hetkellä useassa suomalaisessa kaupungissa, ja Kakolanmäen tapauksen tutkiminen voisi tuoda lisää ymmärrystä korkeaan rakentamiseen liittyvästä keskustelusta, aiheen politisoitumisesta ja syistä toteuttaa tai olla toteuttamatta vastaavia hankkeita. Toinen mahdollinen näkökulma tornitalokeskustelun tai ylipäänsä Kakolanmäen uusiokäytön

kehittämiseen liittyvän keskustelun tutkimiseen voisi olla sen kulttuuriperintö- ja maisema-arvon määrittelyn ja arvottamisen tarkasteleminen – missä määrin aineettomat arvot ovat todella olleet peruste rakentaa tai olla rakentamatta alueelle? Vuosituhannen vaihteen Kakolanmäki-keskustelussa on lisäksi jo nähtävissä piirteitä monista 2000-luvun kaupunki- ja alueiden suunnittelun trendeistä. Eri-tyisesti Senaatti-kiinteistöjen tilaaman ja konsulttien laatiman Kakolanmäen kehittämissuunnitelman voi nähdä osana 2000-luvun kaupunkisuunnittelun laajempia tilan, paikkojen ja kulttuurin kuluttamisen sekä toisaalta kestävästä kehityksen, julkisen tilan ja autottomuuden diskursseja. Kakolanmäellä olisikin paljon annettavaa monialaiselle kaupunkitutkimukselle.

Yksi tavoitteeni tutkimusprosessia aloittaessani oli tuoda esille kaupunkia koskevan tiedon moninaisuus ja näkökulmasidonnaisuus sekä eletyn ja koetun kaupungin merkitys. Tässä olen mielestäni onnistunut ja lisäksi saanut näkemykselleni vahvistusta, kun niin aineistossani kuin aiemmassa vankiloitten uusiokäytön tutkimuksessa (esim. van der Linde 2014; Davis 2014) on noussut esille vankiloitten merkitys paikallisille ihmisille. Keskustelun kokemuksellisen tiedon ja eletyn kaupunkitilan merkityksestä ei toisaalta tule rajoittua vain kulttuuriperintökohteiden uusiokäytön kehittämiseen tai edes kaupunkisuunnitteluprosesseihin. Kokemuksellisella tiedolla ja eletyllä kaupungilla tulisi olla arvo itsessään, ei vain suunnitteluprosessin osana, suunnittelua varten tietoa tuottavana käytäntönä. Eletty kaupunkitila on kaupungin asukkaiden todellisuutta, jokapäiväistä elämää, ja kaupunkia koskevien näkökulmien määrä tulisi nähdä rikkautena. Tämän takia myös hegemonisten diskurssien ja niiden tuottamisen ja ylläpitämisen tiedostaminen sekä niiden kyseenalaistaminen ainoina totuuksina on merkityksellistä. Kuten Hannah Arendt (2002, 64) kirjoittaa: ”Yhteisen maailman loppu on tullut, kun se nähdään vain yhdestä näkökulmasta ja kun sen sallitaan näyttäytyä vain yhdestä näkökulmasta.”

LÄHTEET

- Andersson, Harri 1990. Sisäkaupungin rakenteellinen uusiutuminen ja teollisuustilan uuskäyttö. Teoksessa Andersson, H. (toim.) *Teollisuustilan uuskäyttö Turun kaupunkikeskustassa*, 11–82. Turun kaupunki, Turku.
- Andersson, Harri 1993. Rakennettu ympäristö – kaupunkirakentamisen modernina projektina. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja A:10. Turun yliopisto, Turku.
- Andersson, Harri 1997. Kulttuuri ja paikan politiikka kaupunkiuudistuksessa. Teoksessa Haarni, T., Karvinen, M., Koskela, H. & Tani, S. (toim.) *Tila, paikka ja maisema. Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen*, 107–128. Vastapaino, Tampere.
- Andersson, Harri 2009. Kaupungin julkisen tilan globaali ulottuvuus. Teoksessa Ridell, S., Kymäläinen, P. & Nyyssönen, T. (toim.) *Julkisen tilan poetiikkaa ja politiikkaa. Tieteidenvälisiä otteita vallasta kaupunki-, media- ja virtuaalituloissa*, 41–59. Tampere University Press, Tampere.
- Anttila, Maija 2008. Taidekehän tarina. Kankaanpään kulttuurinen ja fyysinen muutos taidekaupungiksi diskurssien valossa. *Arkkitehtuurin tutkimuksia* 2008/33. Teknillinen korkeakoulu, Espoo.
- Arendt, Hannah 2002. Vita activa. Ihmisenä olemisen ehdot. Suomentanut Riitta Oittinen ja työryhmä. Vastapaino, Tampere. Englanninkielinen alkuteos 1958.
- Asemakaava ”Kakola” 2008. Asemakaavatunnus 49/2002. Asemankaavanmuutoksen selostus. Turun kaupungin ympäristö- ja kaavoitusvirasto.
- Benassi, Laura 2013. Reuse of historic buildings in Italy. A conflicting policy based on financial public strategy and heritage preservation. Scuola Normale Superiore, Pisa.
- Bäcklund, Pia 2002. Miten kuulla asukasta? Kaupunkitila ja osallisuuden haasteet. Teoksessa Bäcklund, P., Häkli, J. & Schulman, H. (toim.) *Osalliset ja osajat – Kansalaiset kaupungin suunnittelussa*, 141–157. Gaudeamus, Helsinki.
- Davis, Jon 2014. Jail time. *Planning* 80:10, 19–22.
- Dear, Michael & Häkli, Jouni 1998. Tila, paikka ja urbanismi – uuden kaupunkitutkimuksen metodologiaa. *Terra* 110:2, 59–68.
- Fairclough, Norman 1989. Language and power. Longman, Lontoo/New York.
- Flynn, M. K. 2011. Decision-making and contested heritage in Northern Ireland: the former Maze Prison/Long Kesh. *Irish Political Studies* 26:3, 383–401.
- Haarni, Tuukka 1997. Joustavia tiloja. Teoksessa Haarni, T., Karvinen, M., Koskela, H. & Tani, S. (toim.) *Tila, paikka ja maisema. Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen*, 87–104. Vastapaino, Tampere.

- Haarni, Tuukka, Karvinen, Marko, Koskela, Hille & Tani, Sirpa 1997. Johdatus nykymaantieteen. Teoksessa Haarni, T., Karvinen, M., Koskela, H. & Tani, S. (toim.) *Tila, paikka ja maisema. Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen*, 9–34. Vastapaino, Tampere.
- Hakamäki, Harri 2016. Kakolan vankila 1853–2007. Toim. J. Lehtonen. Turun yliopisto.
- Harvey, David 2006. Neo-liberalism as creative destruction. *Geografiska Annaler B: Human Geography* 88:2, 145–158.
- Heinonen, Ari 1996. Journalistit sananvapauden portinvartijoina. Teoksessa: Nordenstreng, K. (toim.) *Sananvapaus*, 225–242. WSOY, Helsinki.
- Hennala.fi. Mikä on Hennala. Lahden kaupunki. Viitattu 7.11.2018. <http://hennala.fi/mika-on-hennala>
- Hernberg, Hella 2014. Tyhjät tilat. Näkökulmia ja keinoja olemassa olevan rakennuskannan uusiokäyttöön. Urban Dream Management. Ympäristöministeriö, Helsinki.
- Hotelkatajanokka.fi. Tarinamme. Hotel Katajanokka. Viitattu 7.11.2018. www.hotelkatajanokka.fi/tarinamme
- Häikiö, Liisa & Niemenmaa, Vivi 2007. Valinnan paikat. Teoksessa Laine, M., Bamberg, J. & Jokinen, P. (toim.) *Tapaustutkimuksen taito*, 41–56. Gaudeamus, Helsinki.
- Häkli, Jouni 2002. Kansalaisosallistuminen ja kaupunkisuunnittelun tiedonpolitiikka. Teoksessa Bäcklund, P., Häkli, J. & Schulman, H. (toim.) *Osalliset ja osajat – Kansalaiset kaupungin suunnittelussa*, 110–124. Gaudeamus, Helsinki.
- Häkli, Jouni 2004. Meta hodos. Johdatus ihmismaantieteeseen. 4. painos (alkup. 1999). Vastapaino, Tampere.
- Jalonen, Harri 2007. Kompleksisuusteoreettinen tulkinta hallinnollisen tehokkuuden ja luovuuden yhteensovittamisesta kunnallisen päätöksenteon valmistelutyössä. Julkaisu 693. Tampereen teknillinen yliopisto, Tampere.
- Jauhiainen, Jussi S. 2002. Kaupunkiliikkeet ja kamppailu osallisuudesta kaupunkitilaan. Teoksessa Bäcklund, P., Häkli, J. & Schulman, H. (toim.) *Osalliset ja osajat – Kansalaiset kaupungin suunnittelussa*, 125–140. Gaudeamus, Helsinki.
- Jokinen, Arja 2016. Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*, 249–265. Vastapaino, Tampere.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi 2016a. Valtasuhteiden analysoiminen. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*, 75–104. Vastapaino, Tampere.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi 2016b. Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*, 267–310. Vastapaino, Tampere.

Jokinen, Arja, Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero 2016. Diskursiivinen maailma: Teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*, 25–50. Vastapaino, Tampere.

Kakolanmäki-toimikunnan mietintö 1989. Komiteanmietintö 1989:43. Oikeusministeriö, Helsinki.

Kuoppa, Jenni 2016. Kävelyn lupaukset kaupungissa – Kolme tapausta kävelijöiden arjesta ja kokemuksista sekä kaupunkisuunnittelusta. Acta Universitatis Tamperensis 2147. Tampereen yliopisto, Tampere.

Kuusisto-Arponen, Anna-Kaisa 2007. Sotalapsien paikka(tunne). *Alue ja ympäristö* 36:2, 3–17.

Kuusisto-Arponen, Anna-Kaisa & Tani, Sirpa 2009. Hengailun maantiede. Arjen kaupunki nuorten olemisen tilana. *Alue ja ympäristö* 38:1, 51–58.

Lahti.fi. Hennala. Lahden kaupunki. Viitattu 7.11.2018. www.lahti.fi/palvelut/aluehankkeet/hennala

Lahtinen, Rauno 2009. Turun puretut talot. k&h-kustannus, Turun yliopisto, Turku.

Lahtinen, Rauno & Salminen, Anu 2014. Kakola: Vankilan tarina. Sammakko, Turku.

Laine, Markus, Leino, Helena & Santaoja, Minna 2007. Keskustan rajattu merkitys: tapaus Tampereen keskustan liikenneosayleiskaava. *Yhdyskuntasuunnittelu* 45:1, 6–21.

Lanz, Francesca 2018. Cities, the built environment, and difficult heritage: the case of former prisons. *CAMOC Museums of cities review* 1/2018, 14–16.

Lapintie, Kimmo 2006. Kaupunki ja mahdolliset maailmat. Teoksessa Knuuti, L. (toim.) *Mosaiikki-kaupungin mahdollisuudet*, 9–14. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja C 62. Teknillinen korkeakoulu, Espoo.

Lapintie, Kimmo 2010. Voittaako valta järjen? Tieto ja valta kaupunkikehityksessä. Teoksessa Pietikäinen, P. (toim.) *Valta Suomessa*, 99–123. Gaudeamus, Helsinki.

Lappi, Tiina-Riitta 2007. Neuvottelu tilan tulkinnoista. Etnologinen tutkimus sosiaalisen ja materiaalsen ympäristön vuorovaikutuksesta jyvaskyläläisissä kaupunkipuhunnoissa. *Jyväskylä Studies in Humanities* 80. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.

Lehtonen, Mikko 1996. Merkitysten maailma: kulttuurisen tekstintutkimuksen lähtökohtia. Vastapaino, Tampere.

Leino, Helena 2006. Kansalaisosallistuminen ja kaupunkisuunnittelun dynamiikka. Tutkimus Tampereen Vuoreksesta. Acta Universitatis Tamperensis 1134. Tampereen yliopisto, Tampere.

Leino, Helena 2008. Kansalaisosallistuminen kaupunkisuunnittelussa. Rajaorganisaatioita vai hybridien hallintaa? *Alue ja ympäristö* 37:2, 41–48.

Leino, Helena & Laine, Markus 2012. Do matters of concern matter? Bringing issues back to participation. *Planning Theory* 11:1, 89–103.

- Leino, Helena & Peltomaa, Juha 2009. Kirkkojärven kirkastuminen – kansalaisten kokemuksellisen tiedon tuottamat haasteet lähiluonnon hallinnassa. *Janus* 17:3, 219–230.
- Liippo, Elli 2011. Kuvatoisinto kurinpidon ja hoitotyön kehyksenä. Turun Psykiatrisen vankisairaalan seinämaalauskoelma laitoshoidon historian näkökulmasta. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos, Jyväskylä.
- Logan, William & Reeves, Keir 2009. Places of pain and shame: Dealing with “difficult heritage”. Routledge, Lontoo.
- Lähdesmäki, Tuuli 2016. Kaupunkien elämyksellinen kehittäminen ja imagotyö. Teoksessa Karkulehto, S., Lähdesmäki, T. & Venäläinen, J. (toim.) *Elämykset kulttuurina ja kulttuuri elämyksinä: kulttuurintutkimuksen näkökulmia elämystalouteen*, 85–109. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja, 120. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Maankäyttö- ja rakennuslaki 5.2.1999/132.
- Macdonald, Sharon 2009. Difficult heritage. Negotiating the Nazi past in Nuremberg and beyond. Routledge, Lontoo/New York.
- Manilla.fi. Manillan kulttuuritehdas. Manilla. Viitattu 19.3.2019. www.manillantehdas.fi/manilla
- Massey, Doreen 2008. Samanaikainen tila. Toim. M. Lehtonen, P. Rantanen & J. Valkonen. Suomentanut Janne Rovio. Vastapaino, Tampere. Englanninkieliset alkuteokset 1984–2005.
- McAtackney, Laura 2007. The contemporary politics of landscape at the Long Kesh/Maze prison site, Northern Ireland. Teoksessa Hicks, D., McAtackney, L. & Fairclough, G. (toim.) *Envisioning landscape: Situations and standpoints in archaeology and heritage*, 30–54. One World Archaeology Series 52. Left Coast Press, Walnut Creek, California.
- MediaAuditFinland 2018. LT ja JT tarkastustilasto 2017. Viitattu 7.6.2018. <http://mediaauditfinland.fi/wp-content/uploads/2018/05/LTtilasto2017.pdf>
- Mitchell, Don 1995. The end of public space? People's Park, definitions of the public, and democracy. *Annals of the Association of American Geographers* 85:1, 108–133.
- Mouffe, Chantal 2000. Deliberative democracy or agonistic pluralism. Political Science Series 72. Institute for Advanced Studies (IHS), Wien.
- Museovirasto 2009. Kakolanmäki. Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY. Viitattu 11.4.2019. www.rky.fi/read/asp/r_kohde_det.aspx?KOHDE_ID=1848
- Nevalainen, Jaana 2004a. Tilapelin tiedonpolitiikat – kamppailu kaupunkikeskustan muutoksesta. Yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja no 67. Joensuun yliopisto, Joensuu.
- Nevalainen, Jaana 2004b. Kaupungista puhumisen tavat vallankäytön välineenä. *Yhdyskuntasuunnittelu* 42:3–4, 13–29.

Nieminen, Anne 2012. Turun Kakolanmäki 2025 – Kakolanmäen historiallisen vankila-alueen jatkokäyttö ja sen erilaiset tulevaisuuskuvat ja -toiveet. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto, Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos, Turku.

Olsson, Krister 2010. Cultural heritage as a resource in place marketing. Teoksessa Mälkki, M. & Schmidt-Thomé, K. (toim.) *Integrating aims – built heritage in social and economic development*, 253–270. Centre for Urban and Regional Studies Publications B 98. Aalto-yliopisto, Espoo.

Overton, John 2010. The consumption of space: Land, capital and place in the New Zealand wine industry. *Geoforum* 41, 752–762.

Paaso, Jukka 1990. Vanhojen teollisuustilojen niveltyminen keskustan tulevaan kokonaisrakenteseen. Teoksessa Andersson, H. (toim.) *Teollisuustilan uuskäyttö Turun kaupunkikeskustassa*, 83–105. Turun kaupunki, Turku

Peltonen, Lasse & Villanen, Sampo 2004. Maankäytön konfliktit ja niiden ratkaisumahdollisuudet. Katsaus käsitteisiin ja kirjallisuuteen. Suomen ympäristö 723. Ympäristöministeriö, Helsinki.

Peltonen, Sara 2013. Hylätyn tilan vaihtoehtoiset käytöt – Joutomaista ja niiden merkityksestä kaupunkilaisille. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto, Maantieteen ja geologian laitos, Turku.

Raivo, Petri 1997. Kulttuurimaisema: alue, näkymä vai tapa nähdä. Teoksessa Haarni, T., Karvinen, M., Koskela, H. & Tani, S. (toim.) *Tila, paikka ja maisema. Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen*, 193–209. Vastapaino, Tampere.

Repo, Virve 2016. Institutionaalista tilaa tuottamassa. Logomo taiteilijoiden ja luovien alojen tilana. *Alue ja ympäristö* 45:1, 55–67.

Ridell, Seija 2005. Maankäyttöpeliä mediassa. *Yhdyskuntasuunnittelu* 43:1, 28–48.

Ridell, Seija 2009. Maankäyttöpeliä uutistilassa. Sanomalehti paikallisten kamppailujen julkisena areenana. Teoksessa Ridell, S., Kymäläinen, P. & Nyyssönen, T. (toim.) *Julkisen tilan poetiikkaa ja politiikkaa. Tieteidenvälisiä otteita vallasta kaupunki-, media- ja virtuaalitiloissa*, 240–269. Tampere University Press, Tampere.

Ridell, Seija, Kymäläinen, Päivi & Nyyssönen, Timo 2009. Julkinen tila tänään – kuhinaa lomittuvilla rajapinnoilla. Teoksessa Ridell, S., Kymäläinen, P. & Nyyssönen, T. (toim.) *Julkisen tilan poetiikkaa ja politiikkaa. Tieteidenvälisiä otteita vallasta kaupunki-, media- ja virtuaalitiloissa*, 7–38. Tampere University Press, Tampere.

Semi, Jussi 2011. Kaikille avoin, kaikille vapaa? Tilallisen ulossulkemisen kolme säiettä. *Alue ja ympäristö* 40:2, 61–67.

Shields, Rob 1999. Lefebvre, love and struggle. Spatial dialectics. Routledge, Lontoo.

Staffans, Aija 2004. Vaikuttavat asukkaat. Vuorovaikutus ja paikallinen tieto kaupunkisuunnittelun haasteina. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisu A 29. Teknillinen korkeakoulu, Espoo.

Strange, Carolyn & Kempa, Michael 2003. Shades of dark tourism. Alcatraz and Robben Island. *Annals of Tourism Research*, 30:2, 386–405.

Suoninen, Eero 2016. Kielenkäytön vaihtelevuuden analysoiminen. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*, 51–73. Vastapaino, Tampere.

Swensen, Grete 2012. Concealment or spectacularisation: Analysing the heritagisation process of old prisons. *WIT Transactions on The Built Environment* vol. 123, 231–242.

Swensen, Grete 2014. From bastions of justice to sites of adventure. *Folklore* vol. 57, 101–116.

Szili, Gertrude E. & Rofo, Matthew W. 2012. ‘Our harbour... their dream’: Heritage, history and heartache in the redevelopment of the Port Adelaide waterfront, South Australia. Proceedings of the 15th International Planning History Society Conference. University of Sao Paulo, Sao Paulo.

Teräväinen, Helena 2006. Lapuan Vanha Paukku – uudeksi rakennettu ja puhuttu. Kulttuuriympäristön diskursiivinen muodostuminen tapaustutkimuksessa. Teknillisen korkeakoulun arkkitehti-osaston tutkimuksia 2006/24. Teknillinen korkeakoulu, Espoo.

TS 4.6.1999. Paras ratkaisu Kakolan vankiloille on rakentaa uusi laitos Turkuun. Kotimaa 8. Turun Sanomat.

TS 22.6.1999. Turun uusi puhdistamo tulee Kakolan kallioon. Kotimaa 7. Turun Sanomat.

TS 4.3.2000. Kakolan uusi puhdistamo maksaakin puoli miljardia. Kotimaa 12. Turun Sanomat.

TS 23.5.2000. Kakolan puhdistamon vastustajilla koossa jo runsaat 5 000 nimeä. Kotimaa 12. Turun Sanomat.

TS 13.2.2001. Kansanäänestystä Kakolan puhdistamosta vaativilta 7 500 nimen adressi päättäjille. Kotimaa 7. Turun Sanomat.

TS 16.5.2001. Kakolan puhdistamoalueelle valmistui maanalainen kaava. Kotimaa 7. Turun Sanomat.

TS 24.5.2001. Turun ja valtion eripura jarruttaa Kakolan kaavaa. Kotimaa 9. Turun Sanomat.

TS 15.8.2001. Kakolan keskuspuhdistamon hankesuunnitelma tarkentui. Kotimaa 8. Turun Sanomat.

TS 18.9.2001. Kansanäänestyksestä tehty valitus hylättiin. Kotimaa 7. Turun Sanomat.

TS 19.9.2001. 60 prosenttia turkulaisista vastustaa Kakolaa ja Kauppatorin parkkiloalaa. Kotimaa 6. Turun Sanomat.

TS 9.10.2001. Turun valtuustossa runnottiin ratkaisevat Kakola-päätökset. Kotimaa 6. Turun Sanomat.

TS 30.11.2001. Kakolanmäelle turkulaisten olohuone. Kotimaa 8. Turun Sanomat.

- TS 19.12.2001. Halutaanko Turun keskusta museoida. Mielipiteet 27. Turun Sanomat.
- TS 12.2.2017. Telakkaranta rakentui Turun paraatipaikalle. Asuminen. Turun Sanomat.
- TS-Yhtymä.fi. Yritykset. TS-Yhtymä. Viitattu 20.11.2018. <http://ts-yhtyma.fi/tutustu-yrityksiimme>
- Tuan, Yi-Fu 2011. Space and Place. 7. uud. painos (alkup. 1977). University of Minnesota Press, Minneapolis.
- Tuomisaari, Johanna 2017. Kahden kaupungin tarinat: yleiskaavan performatiivinen voima. *Terra* 129:3, 171–181.
- Turku.fi. Heikkilän kasarmialueen ympärille uusi kaupunginosa. Julkaistu 25.1.2019. Viitattu 4.2.2019. www.turku.fi/uutinen/2019-01-25_heikkilan-kasarmialueen-ymparille-uusi-kaupunginosa
- Tynkkynen, Veli-Pekka 2010. Paikallisen suunnitteludiskurssin rakentaminen – kuntaliitoskiistat ja maankäytön suunnittelu Lappeenrannassa ja Vaasassa. *Terra* 122:4, 201–211.
- Vahtera, Raimo 2004. Matkan määränä kansan menestys: Turun Sanomat 1905–2005. TS-Yhtymä, Turku.
- Van der Linde, Sarah 2014. Transforming Pentridge Prison: The adaptive reuse of a heritage icon in Melbourne, Australia. Teoksessa Vileikis, O. (toim.) *Conference proceedings of The Right to [World] Heritage*, 245–264. International Association of World Heritage Professionals. Cottbus-Senftenberg.
- VisitHämeenlinna.fi. Vankilamuseo. Hämeenlinnan kaupunki. Viitattu 13.12.2018. www.visithaamenlinna.fi/vankilamuseo
- Yle Uutiset 13.8.1999. Kakolanmäen vankiloiden siirrolle tukea. Viitattu 9.4.2019. <https://yle.fi/uutiset/3-5174617>
- Äikäs, Topi Antti 2001. Imagosta maisemaan. Esimerkkeinä Turun ja Oulun kaupunki-imagojen rakentaminen. Nordia Geographical Publications, vol. 30:2. Geographical Society of Northern Finland, Oulun yliopisto, Oulu.

Aineistona käytetyt Turun Sanomien kirjoitukset

- 16.1.1999. Virkamiehet ja poliitikot eivät luota toisiinsa Turussa. Jari Heino
- 31.1.1999. Mielipiteet: Uusi uhkaa tulla kalliiksi. Jari Ahlbeck (tekn. tohtori, ympäristötekn. dosentti)
- 10.2.1999. Mielipiteet: Turku tutki molemmat puhdistamovaihtoehdot. Kiinteistö- ja rakennustoimen lautakunnan jäsenet Olli Manni, Matti Heinonen, Sakari Hihnala ja Timo Isotalo
- 17.2.1999. Mielipiteet: Jätevedet on puhdistettava muualla, Kakolanmäki turkulaisille. Antti Paasio
- 21.2.1999. Mielipiteet: Portsan idylli tuhoutuu. As Oy Turun Konnun asukkaat Maija Vähämäki, Juha Laaksonen ja Tuija Levola
- 4.3.1999. Puhdistamolle haetaan vielä uutta paikkaa. Jukka Vehmanen
- 24.3.1999. Mielipiteet: Kakolanmäki on huono vaihtoehto. As Oy Malminrinteen hallitus Saara Asikainen, Juhani Kallio ja Sirpa Valjakka
- 13.4.1999. Puhdistamopäätöksellä hoppu. Jari Heino
- 3.5.1999. Mielipiteet: Kakolanmäki on pelastettava. Maija Mäkelä (varatuomari)
- 6.5.1999. Hukatut turistipyydykset. TS
- 7.5.1999. Mielipiteet: Ei puhdistamoa Kakolanmäkeen. Mauri Mattsson (insinööri)
- 9.5.1999. Kolumni: Kakolanmäki jätettävä turkulaisten viheralueeksi. Raimo Narjus (rakennusneuvos, arkkitehti)
- 13.5.1999. Mielipiteet: Kakolanmäelle löytyisi monia käyttömahdollisuuksia. Nimimerkki *Järki ja perinteet roskiin, pyykkipojat neniin*
- 19.5.1999. Kakolan käytöstä kansanäänestys. Matti Arvaja
- 21.5.1999. Mielipiteet: Kakolanmäki – Turun seudun laskiämpäri? Olof Holmberg (arkkitehti)
- 21.5.1999. Mielipiteet: Raitiovaunut on jo menetetty – pelastakaa edes Kakolanmäki. Nimimerkki *Utopiaako kaikki tämä?*
- 23.5.1999. Mielipiteet: Kalliopuhdistamon riskejä ei voi ennalta arvioida. Tiina Terinkoski (kiinteistö- ja rakennustoimen lautakunnan jäsen, kok.)
- 23.5.1999. Mielipiteet: Kansanäänestys kannattaa järjestää. Peter Åberg (kaupunginvaltuutettu, Turku-2000)
- 23.5.1999. Mielipiteet: Turkulaiset ovat Kakolan mäen puolesta toisissaan, Juhani Määttä! Pekka Ruola (kaupunginvaltuuston varapuheenjohtaja, Turkuseuran puheenjohtaja)
- 25.5.1999. Mielipiteet: Puhdistamoratkaisussa ei saa tuijottaa vain tekniikkaan. Pentti Mutanen
- 30.5.1999. Mielipiteet: Kallioratkaisu on ylivoimainen. Marianne Nykänen, Pirkko Khoueis, Marjatta Mäkitalo ja Hanna Renwall
- 4.6.1999. Paras ratkaisu Kakolan vankiloille on rakentaa uusi laitos Turkuun. Elina Lampinen
- 4.6.1999. Puhdistamoa puuhataan Kakolaan joka tapauksessa. Mikko Penttilä
- 6.6.1999. Mielipiteet: Puhdistamo Kakolan uumeniin. Milan Salonen (diplomi-insinööri)
- 7.6.1999. Turkulaisten enemmistö tukee nykypuhdistamon saneerausta. Jari Heino
- 8.6.1999. Turun kaupunginhallitus esittää keskuspuhdistamoa Kakolaan. Jari Heino
- 9.6.1999. Mielipiteet: Puhdistamo Kakolanmäkeen. Mikko Laaksonen (opiskelija)
- 20.6.1999. Mielipiteet: Äänestys puhdistamosta on turha. Nimimerkki *Taivaanrannan maalari*
- 22.6.1999. Turun uusi puhdistamo tulee Kakolan kallioon. Jari Heino
- 22.6.1999. Mielipiteet: Kaarinan puhdistamo on hyvä. Jarl Ahlbeck (tekn. tohtori, ympäristötekn. dosentti)
- 23.6.1999. Pääkirjoitus: Sdp:n järjestöpäätös painoi puhdistamon Kakolan kallioon.
- 23.6.1999. Mielipiteet: Hölmöyden muistomerkki. Matti Elo
- 24.6.1999. Puhdistamon asemakaava poliitikoille alkusyksystä. Matti Arvaja
- 21.7.1999. Mielipiteet: Turun turismin kehitys hukkuu jäteveeseen. Pentti Mutanen (ekonomi)
- 3.9.1999. Mielipiteet: Jätevedet Pansioon. Marko Ekman
- 3.10.1999. Ilmoitus: 500 miljoonaa jäteveeseen? Pro Kakolanmäki/Keskikaupunkiseura Toispual Jokke ry
- 28.10.1999. Kansa yrittää yhä karkottaa puhdistamon Kakolanmäestä. Marja Myllyluoma
- 31.10.1999. Mielipiteet: Huvipuisto Kakolanmäelle. Jarl Ahlbeck
- 4.12.1999. Kakolanmäen tuleva käyttö vielä hämärän peitossa. Marja Myllyluoma
- 10.12.1999. Mielipiteet: Kakolanmäen ostajista puutetta. Nimimerkki *Jalat maassa*
- 20.2.2000. Mielipiteet: Teollisuustilat pois Patterihaasta. Nimimerkki *Alueen asukas*
- 26.2.2000. Turun lääninvankilasta koko Länsi-Suomen tutkintavankila. Jamie Nieminen
- 5.3.2000. Turku rajaa kansallisen kaupunkipuiston Ruissaloon ja osaan Hirvensaloa. Erja Tapanen

9.3.2000. Raunistulan vanhoihin siiloihin suunnitellaan yhä asuntoja. Jari Heino

3.6.2000. Utiskommentti: Sählinkiä kerrakseen. Jari Heino

11.7.2000. Mieli-piteet: Liikaa rahaa? Nimimerkki *Järkeä saa käyttää*

20.8.2000. Ilmoitus: Kansanäänestysaloite. Pro Kakolanmäki/Keskikaupunkiseura Toispual Jokke ry

14.9.2000. Kalliopuhdistamo rajoittaa alueen tulevaa käyttöä. Pekka Hakanen

15.9.2000. Pääkirjoitus: Kakolanmäki puhuttaa yhä.

17.9.2000. Koko kansan Kakola. Pekka Hakanen

27.9.2000. Mieli-piteet: Kalliopuhdistamon puolesta. Milan Salonen (diplomi-insinööri)

29.9.2000. Kolumni: Kakola-ratkaisu on kallis. Pentti Sokajärvi (kaupunginhallituksen jäsen, kok.)

16.10.2000. Mieli-piteet: Vedenpuhdistamo Kakolan kallioon. Anna-Liisa Jokinen

17.10.2000. Porvariryhmä harkitsisi Turku Energian myyntiä. Ari Niemi

2.11.2000. Valtion kiinteistölaitos ei hyväksy Kakolan puhdistamon piippua. Hannu Miettunen

9.11.2000. Kakolanmäen vankiloille uusi paikka Turun ohikulkutien varrelta. Ari Niemi

10.11.2000. Pääkirjoitus: Kakola vapautuu vihdoin.

18.11.2000. Utiskommentti: Vuotoja putkessa? Lisätään painetta! Hannu Miettunen

22.11.2000. Mieli-piteet: Turun jätevedet Kakolasta Raisioon. Christer Hummelstedt (kaupunginvaltuutettu)

29.11.2000. Mieli-piteet: Kansanäänestys demokratian tueksi. Matti Elo (opettaja)

29.11.2000. Kolumni: Prosessi jatkuu. Kirsti Saksa (entinen kirjastotoimenjohtaja)

24.12.2000. Vankiloiden nimet muuttuvat. TS

21.1.2001. Kakolanmäki odottaa seuraavaa siirtoa. Mervi Luotonen

22.1.2001. Mieli-piteet: Puhdistamon paikka ei ole Kakolassa. Nimimerkki *Kysyn vaan*

13.2.2001. Kansanäänestystä Kakolan puhdistamosta vaativilta 7 500 nimen adressi päättäjille. Jari Niemi

28.2.2001. Mieli-piteet: Kakolan puhdistamo, millä valtuuksilla. Antti Paasio (kaupunginvaltuutettu)

9.3.2001. Pääkirjoitus: Pitkä etsintä tuotti tuloksen.

1.4.2001. Mieli-piteet: Kakolan puhdistamohankkeesta tulee luopua. Jaakko Paatero (tekn. tohtori)

18.4.2001. Turun kaupunginhallitus ei esitä kansanäänestystä Kakolasta. Jari Heino

24.4.2001. Turkulaiset eivät saa äänestää jätevedenpuhdistamon paikasta. Hannu Miettunen

16.5.2001. Kakolan puhdistamoalueelle valmistui maanalainen kaava. Ari Niemi

24.5.2001. Turun ja valtion eripura jarruttaa Kakolan kaavaa. Jari Heino

4.6.2001. Mieli-piteet: Kakolan kalliot rakennuspaikaksi. Jukka Sonkkila

6.6.2001. Mieli-piteet: Turun ykl – ympäristö- ja kosmetiikkalautakunta? Olof Holmberg (arkkitehti)

29.6.2001. Turkuseura ja Toispual Jokke vastustavat Kakolan kaavaa. Jari Heino

30.6.2001. Kakolanmäen piipun ympärille suunnitellaan nyt näkötornia. Hannu Miettunen

1.7.2001. Typpi käy Turulle kalliiksi. Hannu Miettunen

1.7.2001. Kahden Turkuhallin kokoinen. Jari Heino

4.8.2001. Mieli-piteet: Opiskelijat, vallatkaa Kakola. Nimimerkki *S.F.*

13.8.2001. Mieli-piteet: Kakolasta kirjasto. Ritva Malin

15.8.2001. Kakolan keskuspuhdistamon hankesuunnitelma tarkentui. Matti Arvaja

19.8.2001. Mieli-piteet: Kakolanmäen uusi asemakaava vähät välittää asukkaista. As Oy Turun Kontu

21.8.2001. Kakolan jätevedenpuhdistamon poistopiipulle etsitään uutta paikkaa. Jari Niemi

28.8.2001. Turku ja valtio eivät ole vielä kukaan päässeet sopuun Kakolan yksityiskohdista. Hannu Miettunen

29.8.2001. Pääkirjoitus: Kakolan jätevedenpuhdistamo koettelee Turun päätöksentekoa.

8.9.2001. Turun virastot Kakolaan. Esko Kärkkäinen

21.9.2001. Mieli-piteet: Vastustaminen ei ollut enää uutinen. Markku Toivonen (kaavoitustoimenjohtaja)

28.9.2001. Mieli-piteet: Kustannukset kuriin tai puhdistamo ulos keskustasta. Jarl Ahlbeck (tekn. tohtori, ympäristötekn. dosentti)

29.9.2001. Senaattikiinteistöt ja Turku sopuun Kakolan ongelmista. Jari Heino

2.10.2001. Kakolan neuvottelutulos valtuustoon. TS

9.10.2001. Turun valtuustossa runnottiin ratkaisevat Kakola-päätökset. Jari Heino

14.10.2001. Mieli-piteet: Kokemäenjoelta Kakolaan. Nimimerkki *Luontoystävällinen Turun veronmaksaja*

19.11.2001. Mieli-piteet: Uusi mutka Kakolaan. Nimimerkki *EJ*

30.11.2001. Kakolanmäelle turkulaisten olohuone. Matti Arvaja

16.12.2001. Menetty sukupolvi. Veli-Pekka Antila

18.12.2001. Raision irtiotto mutkisti jo valmiin Turun Kakola-kuvion. Jari Heino

19.12.2001. Mieli-piteet: Halutaanko Turun keskusta museoida. Markku Toivonen (kaavoitustoimenjohtaja)